

**Зафар Сайидзода,
Абдукаҳҳор Холов**

**НАҚШИ СИЁСИИ ПРЕЗИДЕНТИ
ҶУМҲУРИЙ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН
ДАР РУШДИ БОСУБОТИ
ТОҶИКИСТОН**

*Китоб моҳи январи соли 2012
ба чоп омода шудааст.*

Душанбе – 2014

**ББК 63.3 (2 точик) + 66.4 (2 точик)
С-22**

Сайдзода Зафари Шералий, Холов Абдуқаҳхор Сатторовиҷ. Накши сиёсии Президенти ҷумхурӣ Эмомалий Раҳмон дар рушди босуботи Тоҷикистон. – Душанбе: ҶДММ «Контраст», 2014. – 144 сах.

Ин китоб аз дастовардҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони истиқлолият нақл мекунад. Муаллифон қӯшидаанд сиёсати созанда, мутавозин ва дурбинонаи Президент Эмомалий Раҳмонро, ки дар рушду тавсеаи тамоми соҳаҳои ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии кишвар таҷассум гаштааст, дар мисолҳои равшан нишон дидҳанд.

ISBN 978-99975-819-0-7

ПЕШГУФТОР

То ба имрӯз дар бораи хидматҳои бузурги Эмомалӣ Раҳмон, ки дар фочиабортарин давроне аз таърихи муосири миллати тоҷик бо часорати инсонӣ ва хиради сиёсӣ тавонистааст, **якҷо бо ҳамсафони содикаш**, ҳалқи хешро аз коми оташи ҷанг бираҳонад ва мамлакатро аз вартаи нобудӣ берун қашад, китобу мақолаҳои ростгӯёна ва бериёи зиёде навишта шудаанд. Ин осор, ба ҷуз аҳамияти бузургаш, дар баёни ҳақиқати таърихӣ аз лиҳози тарбия ва парвариши меҳандӯстона дорои арзиши зиёде ҳаст. Зоро корнамой ва пайкори қаҳрамононаи шаҳсиятҳои бузург дар бедор кардани ҳисси ифтихор аз ҳалқи хеш дар зеҳни миллат ба сифати намунаи ибрат хидмат мекунанд ва арзишҳои воло, чун муқаддас донистани Ватан, густариши анъанаву одоби миллӣ ва гиромӣ доштани хотираи ниёғон, маъно ва моҳияти воқеӣ пайдо менамоянд.

Дарки ҷаҳони беинтиҳои шаҳсияти Эмомалӣ Раҳмон аз қудрати як ё ду муаллиф берун аст ва мо дар ҷунун андешаем, ки ин китоб дар пайвастагӣ бо китобҳои дигар, ки эҷод шудаанд ва дар оянда низ навишта ҳоҳанд шуд, барои таҷассум намудани азамати шаҳсияти ин сиёсатмадори тавоною муваффақ хидмат ҳоҳад кард.

Он рӯзҳо, ки Эмомалӣ Раҳмон бо тадбири хирадман-донааш ҳиштҳои иморати муҳташами давлатдории навини тоҷиконро рӯйиҳам мегузошт, ба осорхонаи таърих раҳсипор шудаанд. Кайҳост, ки Тоҷикистон номи як кишвари ҷангзадаро аз ҳуд афшонида, ба сарзамини сулҳу салоҳ ва майдони меҳнати созанд табдил гаштааст. То имрӯз Тоҷикистон маротибаҳои зиёд бо оғӯши қушоди тоҷикона мизboni бузургтарin ҳамнишиниҳои муҳими сиёсии байналмилалӣ гаштаааст ва пешвои миллати тоҷик аз минбари бонуфузтарин созмонҳои ҷаҳонӣ паёми

сулҳчӯёна ва пешниҳодҳои созандай халқи хешро ба аҳли башар расонидааст. Кишвари мо чехраи хоси як давлати комили мустақилро бо дастгоҳҳои муназзами сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ ба даст овардааст ва дар роҳи боз ҳам таҳқим бахшидан ба пояҳои давлатдории миллии хеш қадам мезанад.

Аммо таҳлилу баррасии он ҳама рӯйдодҳо, ки аз оғози соҳибистиклол шудани Тоҷикистон то ба имрӯз рӯх намудаанд, ҳамвора дар мадди назари рӯзноманигорон ва таҳлилгарони сиёсӣ қарор доранд, ки, мутаассифона, бархе аз ин таҳлилҳо бо ҳақиқат наздикие надоранд.

Мо дар саҳифаҳои ин китоб ҳеч моил неstem, ки бо чунин муаллифон ба мунозира пардоzem, вале нодуруст ҳоҳад буд, агар бар пояи воқеияти таъриҳӣ таъкид нашавад, ки яке аз самтҳое, ки ба амнияти чомеа халал ворид меоварад, ҳамин ифтироту буҳтон аст ва он таҳлилгарони гаразманд аз ифротгароён хатари камтаре надоранд. Барои ин ҳам, мо дар саҳифаҳои ин китоб аз дастовардҳои Тоҷикистон, ки имрӯз хеле пешрафт кардааст, нақши бузурги пешвои миллат, инсони дорои ақли табии истисной ва начобат Эмомалӣ Раҳмон, ки дар саҳттарин замон дар раъси ҷумҳурӣ истода ва онро ба суботу назму қонун овардааст ва *ҳамаи ин пешрафтҳо аз бисёр ҷиҳат натиҷаи фаъолияти шабонарӯзӣ ва ҳастанопазири ўст*, меҳоҳем суҳан гӯем.

На танҳо вазифа, балки қарзи ҳар фарди қалонсол роҳнамоии насли ҷавон ба ишқи Ватан, бедор кардани алоқа ба гузаштаи бошукуӯҳ ва шаҳсиятҳои ҷоннисори миллат ва ба сифати намунаи ибрат нишон додани онҳоест, ки барои саодати миллати хеш аз худ фидокорӣ ва қаҳрамонӣ зоҳир намудаанд.

Хеле муҳим аст шаҳсиятҳое, ки зиндагии худро ба хотири ормонҳои баланд ва асили миллӣ бахшидаанд ва

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

хидматҳои фидокорона барои қавму миллати хеш кардаанд, сарчашмаи илҳом ва неруи маънавӣ бошанд. Насли ҷавон бояд итминон ҳосил кунад, ки инсони ҳақиқӣ мондан, ҳисси баланди ифтиҳори миллӣ доштан, садоқати ҳамешагӣ ба ҳалқи худ ҳоси ҳар фард буда метавонад.

Неруи тарбиявии омӯзаҳои сиёсӣ, ахлоқӣ ва маънавӣ ҳамон вакт пуртагӣ мегарданд, ки худи ҷавонон имкони мушоҳидаи бевоситаи равандҳои таърихири пайдо мекунанд ва ба сифати муҳаққики таърихи миллиати хеш ба омӯзиш мепардозанд. Ва чунин имконро ба онҳо китобҳое медиҳанд, ки ба мавзӯоти корнамоии ҷовидонаи абармардони миллиат, ки дар лаҳзаҳои ҳассоси таъриҳӣ барои сарнавишти ҳалқи хеш нақши муҳим ифо намудаанд ва аз худ намунаҳои барҷастаи қаҳрамонӣ нишон додаанд, баҳшида шудаанд.

Аз ин лиҳозаи фаъолияти сиёсии Эмомалӣ Раҳмон аз ҳар ҷиҳат омӯзанда аст. Мо қӯшиш мекунем, ки аз сутури ин саҳифаҳо пеши дидагони хонанда ҳама он мураккабии авзои замони ба сари кор омадани Эмомалӣ Раҳмон ва ҷеҳраи пешвои миллиат, ки адолат, ҳақиқат ва садоқат ба ҳалқи хешро сармашки фаъолияти худ намуда, дар роҳи расидан ба ин ормонҳои муқаддас пайваста талош меварзад, падидор намоем. Ва низ аз сифати ҳоси Президент Эмомалӣ Раҳмон, ки дар тӯли ин ҳама солҳои сарварӣ ба ҷумҳурӣ, ба ҷуз роҳбари сиёсӣ будан, ба мураббӣ ва роҳнамои маънавии ҷомеа табдил гаштааст, сухан гӯем.

Агар ин китоб ба насли ҷавон дар дарки бештари ин ҳақиқати бебаҳс, ки тоҷикистониён ба шарофати хидматҳои бузурги Эмомалӣ Раҳмон муваффақ ба эҳёи давлатдории миллии хеш шуданд ва бо идома додани роҳе, ки ў ба ҷашоратгари он аст, ба дастовардҳои беш аз ҳоло муваффақ ҳоҳанд шуд, кумак расонад, мо худро баҳадафрасида ҳисоб мекунем.

РИСОЛАТИ ФАРЗАНДИ АСИЛИ МИЛЛАТ

Озодиву истиқлол барои ҳар миллат дастоварди муқаддас ба шумор мераванд. Миллати тоҷик дар тӯли садсолаҳо бо ормони давлати мустақили миллӣ зиндагӣ ба сар мебурд ва дар тӯли ин ҳама давронҳои тӯлонӣ ҷони садҳо фарзандони содику меҳанпарасташро аз даст додааст. Ҳазорон шукр, ки мо имрӯз давлати миллии худ – тифли ормонҳои гузаштагони худро дорем ва бо азму талоши мардуми ватандӯст онро аз соле ба соле бо меҳнати со занда ва талошҳои ҳастанопазир ба ояндаи босаодат раҳнамун месозем. Вале ҳақиқати таърихӣ ва сабақе, ки дар оғози истиқлолияти Ватанамон бардоштаем, нишон медиҳанд, ки ҳифзи дастоварди истиқлол ба маротибаҳо аз ба даст овардани истиқлол мушкилтар аст. Албатта, бо хондани ин сатрҳо шояд баъзе касон саҳлангорона фикр кунанд, ки муаллифони ин сатрҳо суханҳои маълуму забонзадаро ба риштаи таҳrir мекашанд. Посух ба чунин андеша бо мақоли «пеши касе, ки ташна нест, пиёлаву дарё яkest» хубтар баён мегардад. *Оре, ҳамин тавр аст ва ҷун истиқлоли давлатии Тоҷикистон як ҷузъи ҳақиқати зиндагии ҳамагонии мост, мо на ҳамеша бар ин нукта фикр мекунем, ки агар кор ба тарзи дигар сурат мегирифт, яъне агар душманони миллати мо, – онҳое, ки меҳостанд мамлакати моро пора-пора карда, аз сафҳаи ҳаритаи ҷаҳон номаширо зудоянд, ба мақсади ноноки худ мерасиданд, аҳволи мо чӣ мешуд? Оё мо ҷун даҳҳо миллатҳое, ки бо вуҷуди доштани собиқаи таърихӣ, анъанаву русуми хоси миллӣ, забону адабиёти борвар ва фарзандони шуҳратманди худ аз неъмати соҳибдавлатӣ бебаҳраанд, бо ҳасрат зиндагӣ ба сар намебурдем?* Оё мо он вақт метавонистем бо забони шевои модарӣ, ки ҳатто барои миллатҳои дигар гӯшнаво-

зу форам аст, суруди мутантани миллӣ хонем, аз минбарҳои бонуфузи ҷаҳонӣ суханронӣ кунем, шеъру достон нависем ва аз соҳиби чунин забони оламгир будан бино-зем? Бинобарин мо ҳамеша бояд шукргузор бар саодати соҳибдавлатӣ бошем ва фарзандони ҳудро низ дар рӯҳияни сарфарозӣ ва ифтихор аз давлати соҳибистиклол доштан парвариш намоем.

Соли 2011 барои тоҷикистониён соли маҳсусе буд – мо 20-солагии истиқлоли давлатии Тоҷикистонро ҷашн гирифтем. Дар робита ба ин ҷаҳонӣ фарҳунда дар рӯзномаву ҳафтномаҳо ва алаҳусус дар сомонаҳои интернетӣ табодули назари густурдае сурат гирифт. Аксари посух-гӯён ва онҳое, ки бо ибтикори ҳуд дар саҳифаҳои васоити аҳбори умумии когазӣ ва электронӣ изҳори назар кардаанд, соҳибистиклол шудани Тоҷикистонро чун рӯйдоди бузурги таърихӣ ва барои миллии тоҷик сарнавиштсоз арзёбӣ менамоянд, ки ин баёни моҳияти аслии ин неъмати бебаҳои таърихӣ аст.

Аmmo дар баробари ин иддаи бузурги шукргузор, ки барояшон истиқлол сарвати бебадал аст, онҳое низ ҳастанд, ки бар тибқи назари нофарохи ҳеш ба истиқлол аз равзанаи ҳадафҳои моддӣ нигариста, бар чунин ақидаанд, ки соҳибихтиёҶӣ барои Тоҷикистон, ҳамчунин барои дигар ҷумҳуриҳои собиқи Иттиҳоди Шӯравӣ, бозгашт ба ақиб аст. Ва аз ҳама фикри ботиле, ки дар навиштаҳои ин гуна «шорехон» ба ҷаҳон мекӯрад, ин аст, ки гӯё ҳидмати роҳбарияти Тоҷикистон дар барқарорсозии сулҳ аҳамияти собиқаашро аз даст додааст. Мо чунин мешуморем, ки ин ақида комилан ғалат аст. *Ҳамчуноне ки зафари ҳалқи шӯравӣ бар фашизм қаҳрамонии беназир аст ва бо гузашти замон бар аҳамияти он афзуда мешавад, хотима додан ба ҷонги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон ва ба сулҳу ваҳдат расонидани қувваҳои ба ҳам зид корнамоиест, ки аҳамияту арзии он бо мурури айём бештару бештар мегардад. Сулҳу*

ваҳдат ин ҳамон ниҳолест, ки ба қадри бузург шуданаши пурсамартар ва мевааши пуршираву ширинтар мегардад.

Нуктаи маълум аст, ки дар сарчашмаи ҳамаи аъмолу кирдори барои чомеа судманд шахсиятҳои мушаххас қарор мегиранд. Яъне ҳалқҳо ва миллатҳо дар чи соҳаи ҳаёти ҷамъиятий ба пешрафт даст наёбанд, мадюни шахсиятҳои барҷаста ва ашҳоси бузург ҳастанд. Таърих гувоҳ аст, ки дар ҳамаи давру замон дар лаҳзаҳои ҳассос ва сарнавиштсоз маҳз шахсиятҳои истиснӣ ва неруманду шучӯъ масъулияти начоти Ватан ва миллатро бар дӯши худ мегиранд.

Шахсиятҳои бузург раҳнамои инсоният ҳастанд ва инсонҳо дар ҳалли масъалаҳои печида ва мураккаби иҷтимоиву иқтисодӣ ба онҳо умед мебанданд. Махсусан нақши инсонҳои бузург дар лаҳзаҳои фочиабор аз таърихи ҳалқҳову миллатҳо муассир воқеъ мешавад. Масалан, дар набардҳои мусаллаҳона ҳамон лашкаркаше метавонад лашкарашро ба пирӯзӣ расонад, ки шучӯъ ва тавоно бошад ва тавонад вобаста ба вазъияти баамаломада дар майдони ҷанг иқдоми низомии дуруст намояд ва стратегияи мукаммалро ба кор гирад. Зоро танҳо аз истеъодиди лашкаркашии ў ва тасмими дурусти ў сарнавишти артиш ва қишвар вобаста аст. Маъмулан ашҳоси соҳибхирад ва боистеъоддро шароити ҳассос ва тақдирсози таърихӣ ва масъалаҳои мураккаби боқӣ мондан ва ё намондани давлатҳо дар арсаи ҷаҳон ба сиёсатмадорони барҷаста табдил медиҳанд. Дар ҷунун давронҳо пешвоёне бар арсаи сиёсат ба вучуд меоянд, ки қодиранд ҳама гуна саддро аз роҳи пешрафти чомеа бигиранд ва роҳро барои рушду густариш омода созанд. Бо ибороти дигар, шахсиятҳои барҷаста маҳсули даврони муҳими таърихӣ мебошанд.

Аmmo барои табдил шудани инсон ба шахсияти барҷастаи сиёсӣ фақат шароити таърихӣ кам аст. Худи сиёсатмадор бояд аз фазилат ва хусусиятҳои лозим барои ҳалли масъалаҳои душвор ва анҷоми фаъолиятҳои бузург

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

бархӯрдор бошад. Ў бояд донишманд, қавииродা, бебок, нисбати зердастон саҳтири ва дар мавриди ба дӯши худ гирифтани масъулият ва нотарс будан дар баробари ҳатарҳои эҳтимолӣ аз атрофиёни худ чанд сару гардан боло бошад.

Барои миллати тоҷик дар оҳирин даҳаи қарни бистум, ки он вақт Тоҷикистон қадамҳои нахустинашро дар ҷодаи соҳибистиқлолӣ мегузошт ва бо ҳатари нобудашавии давлат ва миллат рӯ ба рӯ омад, ниёз ба ҷунин шаҳсияти начотбахш ва тавоно ба миён омад. Ҳазорон шукр, ки аз миёни фарзандони миллати қуҳанбунёди мо ҷунин шаҳс пайдо шуд. Ва ин шаҳс Эмомалӣ Раҳмон аст. Агар шучоату мардонагӣ ва ҷуръати сиёсии Эмомалӣ Раҳмон намебуд, аз даст додани истиқлолияти давлатӣ як амри воқеӣ буд.

Насли калонсол ва миёнаи мамлакати мо ҳанӯз ба равшаний дар хотир доранд, ки оғози истиқлолияти Тоҷикистон, алалхусус нимаи дуввуми соли 1992, дар таърихи навини ҳалқи тоҷик бо чӣ ошуфтагӣ, беконунӣ, ҳарачу мараҷ ҳамроҳ буд. Дар ин айёми мусибатбор Тоҷикистонро аз фано шудан, ба маънои воқеии ин калима, фосилае ба қадри як сари мӯ чудо мекард.

Дар мамлакат беҳокимијатӣ ва бесарусомонии сиёсӣ ҳукмрон буд. Минтақаҳои ҷанубӣ ва пойтаҳти мамлакат аслан дар дасти гурӯҳҳои горатгари мусаллаҳ қарор доштанд. Мардум ба сабаби даргириҳои байни гурӯҳҳои мусаллаҳ дар тарсу ҳарос ва изтироб ба сар мебурданд. Ҳокимони давр – онҳое, ки то дирӯзи наздик худро «хизматгори ҳалқ» меномиданд, аз вазъи ноором ва барояшон «мусоиди» кишвар истифода бурда, бо азхудқунии молиқияти давлатӣ машғул буданд ва коре ба ҳоли ошуфтаи мардуми мусибатзада надоштанд.

Ҷанги бемаъни шаҳрвандӣ ва вазъи ҷиноии кишвар, ки Тоҷикистонро ба як сарзамини дод табдил дода

буданд, аз обрӯи миллати тоҷик мекостанд ва мо бо номи нангини як миллати ҷангӯ вориди саҳнаи сиёсати байналмилалӣ мешудем.

Дар ин лаҳзаҳои ғамангез Эмомалӣ Раҳмон, ҳамчун начотдиҳандай миллат ва давлат, ба майдони сиёсати ҷаҳонӣ ворид шуд. Мардуми тоҷик дар шаҳси намоядагони худ дар Парлумони кишвар ягона қадами дуруст ва бехато гузошт ва сарнавишти миллат ва давлати тоҷиконро ба дасти ҷавони ватандӯст, часур ва хирадпеша Эмомалӣ Раҳмон супорид. Маҳз дар ҳамон рӯзҳои поёни тирамоҳи соли 1992 бо ба сари қудрат омадани фарзанди бномус ва сиёсатмадори ҷавон Эмомалӣ Раҳмон нуқтаи атфи начоти Тоҷикистон ба вуқӯъ пайваст. Ҳанӯз аз рӯзҳои аввал барои мардуми мамлакат аён гардид, ки дастгоҳи идораи киштии зиндагии миллат дар дasti қавии инсони боэътиҳод супорида шудааст ва Ватан, миллат ва тамоми мардуми кишвар яқинан ба вартаи нобудӣ, ки бадҳоҳони миллат барояшон омода карда буданд, фурӯ наҳоҳанд рафт.

Хидмати бузурги Эмомалӣ Раҳмон дар назди миллати шарифи Тоҷикистон ва таърихи миллат дар он аст, ки ин шаҳси нодир ва сиёсатмадори дурандеш дар шароити неҷида ва муракабби муноқишаҳои ҳамватаний ва ҷангӣ таҳмилӣ давлатдории тоҷикон ва баъзи давлатро аз парешонӣ ва фано шудан ҳифз намуд. Аз ин рӯ, бо иттиҳони комил метавон ғуфт, ки Эмомалӣ Раҳмон начотбаҳии миллати тоҷик ва давлати тоҷикон аст. Маҳз шаҳсияти Эмомалӣ Раҳмон дар баробари фитнаи душманони миллати тоҷик, ки дар давраҳои гуногуни таърихӣ ҳалқи моро борҷо ба гирдоби хун қашида буданд, қодир ба истодагарӣ гардид. Ва ин дағъа бо хости сарнавишти дар раъси давлати мо шаҳсияте қарор гирифт, ки гайричаишмдошти бисёриҳо тамоми ҳадафҳои бадҳоҳони миллати моро барбод дод.

Бо ҳондани ин сатрҳо дар ҳонандай гиромӣ суоли мантиқӣ ва барҷое метавонад пайдо шавад, ки чаро маҳз Эмомалӣ Раҳмон, ки дар он замон ҳеч таҷрибаи фаъолият

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

дар зинаҳои баланди идораи давлат надошт, роҳбари Тоҷикистон интихоб гардид?

Бояд ин нуктаро таъкид кард, ки дар он рӯзҳои ошуфта ва пурфоҷиаи ҷанги шаҳрвандӣ, ки роҳбаријати ҷумҳурий яке аз паси дигар иваз мешуд, вале дар пешорӯи аллангай ҷанг бечора мемонд, касе аз сиёсатмадорон ҷуръат намекард, ки масъулияти душвори қатъ кардани ин фоҷиаи миллатро ба зиммаи хеш гирад.

Эмомалӣ Раҳмон бидуни дудилагӣ, бо мардонагӣ ва бо шучоати фавқулода бар дӯши худ масъулияти вазнини хотима додан ба ҷанги бародаркушӣ, бунёди появу асосҳои конститутсионӣ ва эҳёи давлатдориро гирифт. Эмомалӣ Раҳмон ба ҳубӣ дарк мекард, *ки дар он шароите, ки Тоҷикистон қарор гирифта буд, яъне дар вазъияте, ки давлат фақат дар рӯи когаз вуҷуд дошт ва дар асл бошад тамоми руқнҳои давлатдорӣ корношояму фалаҷ шуда буданд ва ё умуман вуҷуд надоштанд*, таърих ва сарнавишт барояш рисолати бузург, вале ниҳоят душвори бунёд намудани давлати навинро гузаштааст.

Биёед, биандешем оё осон буд, ки як сиёсатмадори таҷрибаи кофӣ надошта чунин масъулиятро ба дӯши худ бигирад? Агар ҳам, ки он чиро Эмомалӣ Раҳмон дар тӯли як давраи кӯтоҳе дар поягузории аркони давлат анҷом дод, сарфи назар кунем, *фақат ҷуръати инсониаи ва масими қавиаи, ки бори гарони эъмори давлатро бар дӯши гирифт, худаши қаҳрамонӣ аст.*

Мушкилӣ ва печидагии вазъият фақат аз маҷмӯи вазифаҳои барқарор кардани сулҳу оромиш ва бунёди руқнҳои давлатдорӣ дар заминай ҳолӣ, нарасидани пул, нокифоии маводи гизӣ барнамеомад. Дар кишвари ҷангзада, ки сарчашмаи муноқишаҳо аслан аз парешонии ақидавӣ рух намуда буд, *ҷанги иттилоотӣ* ҷабҳаи дигари шадиде буд, ки аз он ҷо ба таври пинҳону ошкоро ба ҷониби ҳукумати қонунии нав ҳамлаҳое сурат мегирифтанд. Масалан, он рӯзҳо чи дар васоити ахбори ки-

шварҳои муштаракулманофеъ ва чи дар хоричаи дурхукумати Эмомалӣ Раҳмонро коммунистӣ ва зиддиисломӣ ба қалам медоданд ва бар ин тибқ созмонҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ ба роҳбарияти ҷумҳурии мо бо як навъ шубҳа менигаристанд. Зиёда аз ин, ҳувияти роҳбари Тоҷикистонро бо паҳн кардани шойеаҳое, аз қабили «собиқ парторг», «собиқ раиси колхоз», меҳостанд дар пеши назари ҷаҳониён қоҳиш диханд. Вале Сарвари давлати тоҷикон ба ин суханҳои ҳарзаомез бо фаъолияти пурсамар ва рӯз аз рӯз ба беҳбудӣ расонидани авзои ҷамъиятиву сиёсӣ дар мамлакат посух медод. Андаке ручӯъ карда, меҳоҳем ин нуктаро маҳсусан таъкид намоем, ки Эмомалӣ Раҳмон ҳамеша – чи дар аввалин рӯзҳои бар садри давлат омаданаш ва чи имрӯз – аз решоҳои иҷтимоияш ва роҳи сипарикардааш то ба мансаби Сарвари давлат расидан ифтихор мекунад ва ба сарнавишт шукур мегузорад, ки ў аз волидайни заҳматкаш ба дунё омадааст ва аз онҳо меҳнатдӯстӣ омӯхтааст ва худаш ҳам солҳои тӯлонӣ аз қасби қишоварзӣ нон ҳӯрдааст.

Ин нуктаро набояд фаромӯш кард, ки дар шароите, ки амалан ҷангӣ шаҳрвандӣ идома дошт, Раиси Шӯрои Олий ҳанӯз на аз ҷониби сиёсатмадорони низоми коммунистии пешин ва на аз ҷониби онҳое, ки тоза вориди ҳукумати нав гашта буданд, дастгирии комил – ва ба истилоҳи сиёсатмадорон – заминаи маънавию сиёсӣ надошт ва ҳам наметавонист дошта бошад. *Фақат ҳамин далел, ки ҳеҷ як аз аиҳоси саршиноҳтаи ҳизбиву давлатии он замон ҷуръат накарда буд, ки бори масъулияти роҳбарӣ бар ҷумҳуриро бигирад ва низ аксари аиҳоси таҷрибадор аз ишғоли вазифаҳои пешинҳодкардаи Раиси Шӯрои Олий Эмомалӣ Раҳмон ҳуддорӣ карда буданд, баёнгари он аст, ки бисёре аз сиёсатмадорони вақт мавқеи интизориро ихтиёр карда буданд. Ҳатто яке аз онҳо ба Эмомалӣ Раҳмон рӯйросӣ гуфта буд: «Шумо дар ин мансаб аз ду ҳафта зиёдтар намеистед». Ин ҳарфҳо аз сари ҳусумат гуфта шуда буданд ва*

ё аз нобоварӣ, vale вазъият чунин буд, ки ҳатто ҷонибдорони зиёди Эмомалий Раҳмон дар саросари ҷумҳурӣ бо як навъ дилнигаронӣ ба фаъолиятҳои ў менигаристанд ва аз ҳудо илтиҷо мекарданд, ин сарвари ҷавонро, ки бидуни як лаҳзаи оромӣ шабу рӯз барои ба эътидол овардани вазъи ошуфтаи мамлакат заҳмат мекашад, дар паноҳаш нигоҳ дорад.

Хушбахтона, умеди мардум ба навмединӣ накашид. Ва Эмомалий Раҳмон бидуни таамул ва бо иродай матин ба муқобили ҷанггу хунрезӣ паёми сулҳу ризоияти миллиро ҳамчун зербинои давлатдорӣ ташхис дод ва алорагми қувваҳои адватпешаи дохиливу ҳориҷӣ, ки ҷиддан мекӯшиданд, то оташи ҷанг дар Тоҷикистон ҳомӯш нагардад, ба иқдом пардоҳт. Қӯшишҳои пайгириона ва талошҳои шабонарӯзии Сарвари давлати Тоҷикистон, ки дар фазои ҷонибдории тамоми ҳалқи Тоҷикистон сурат мегирифт, марҳала ба марҳала қишвари моро ба сӯи мақсад рахнамун соҳт.

Бо такя ба дониши амиқи вазъи мавҷуда дар мамлакат, Эмомалий Раҳмон ба хулоса омад, ки нахуст якпорчагии мамлакатро бояд таъмин намуд ва баъдан роҳҳои пешбуруди иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангии қишварро пешгирифт, ҷанбаҳои хоси рушди онро ҷустуҷӯ намуд. Вазифаи муҳимтарини хешро низ дар он мединд, ки ҳувияти дар асари ҷанггу хунрезӣ ва парешонии ақидавӣ дургаштаи мардумро бозгардонад, ваҳдату пайванди пойдори афроди ҷомеаро эҷод намояд ва бо баҳрагирий аз ин ягонагиву ваҳдат тавсейи иҷтимоӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангиро ба роҳ андозад ва дигар ҳеч гоҳ нагузорад, ки бадҳоҳони миллати тоҷик саҳнагардони ҳоки муқаддаси Ватани мoshаванд.

Таъкиди ин нукта муҳим аст, ки дар он шароити буғранчи буҳрони сиёсӣ ва парешонии ақидавӣ, ки дар мамлакат ҳукмрон буд, ва дар вазъе, ки тамоми мақомоту

сохторҳои ҳокимияти давлатӣ аз ҳам реҳтаву корношоям буданд, он чи Эмомалӣ Раҳмон аз обод кардани мулк ва сарчамъ намудани миллат ҳарф мезад, хаёлпардозие бештар дарёфт намешуд. Он рӯзҳо чи дар мамолики ҳамсоя ва чи дар кишварҳои дур, чун сухан аз Тоҷикистон мерафт, пуристеъмолтарин қалимот «фано шудан», «дар оташи ҷангӣ ҳамватанӣ сӯхтан», «то охирин тоҷик ҷанг кардан»... буд.

Ва дар воқеъ ҳам ба ҳақиқат пайвастани ин «пешгӯиҳо» аз эҳтимол дур набуд. Аз эҳтимол дур набуд – дар он сурат, ки агар аз миёни миллати тоҷик шахсияте пайдо намешуд, ки масъулияти начоти Ватан ва хотима додан ба ҷангӣ бародаркуширо бар уҳда гирад. Ва низ муҳим ин ки тавонад, ҳамватанонро даъват қунад, то аҳамияту арзиши иқдомҳои ўро дарк намуда, бо саҳмгирии мустақимашон сарнавишташонро ба дасти худ гиранд ва аз тасмимоту фаъолиятҳои Сарвари давлат, ки ба хотими онҳо анҷом медиҳад, оғоҳ бошанд, ба моҳияти онҳо пай бибарапанд ва манфиатҳои миллӣ ва ватанашонро аз ҳар чизе болотар гузоранд.

Яке аз муҳимтарин вазифае, ки дар пеши роҳбари Тоҷикистон қарор дошт, ин пиёдасозии барномаи эъмори давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва мутамаддин буд. Ва муҳимтарин марҳалай амалӣ намудани ин барномаи стратегӣ қабули Конститусия ба шумор мерафт.

Маълум аст, ки ҳар Сарқонун бояд ҳуқуқу озодиҳои фардиро дар баробари қудрати давлатӣ ва, баръакс, марзбандии фаъолияти давлатро бо ҳуқуқи шаҳрвандон танзим намояд. Яъне Конститусия, пеш аз ҳама, бояд ҳуқуқ ва озодиҳои инсонро муҳофизат қунад ва ҳамзамон бо он масъулияти шаҳрвандро дар назди ҷомеа ва давлат муайян созад.

Бо бардошт аз ин гуфтаҳо, ҳукуматро лозим буд, пеш аз он ки ба тарҳрезӣ ва қабули Сарқонун иқдом намояд, онҳоеро, ки амали Сарқонун барояшон равона карда ме-

шавад, дар чаҳорҷӯби назму тартиби муайян дароварад. Яъне модоме, ки мақсади асосии бунёди чомеаи шаҳрвандӣ ва давлати ҳукуқбунёд таъмини афзалияти қонун, ҷорӣ кардани низоми одилона ва сулҳу субот дар чомеа аст, нахуст корро аз он бояд оғоз намуд, ки монеаҳои асосӣ аз миён бардошта шаванд.

Ҳалли мушкилоти иҷтимоии муҳоҷироне, ки ба кишварҳои ҳамсоя аз ҷанг паноҳ бурдаанд, ва онҳое, ки аз мавзеъҳои даргирӣ ба нуқоти ороми кишвар кӯч бастаанд, танҳо аз дasti давлате, ки муҳофизати манфиатҳои миллиро сармашқи кори худ қарор додааст, бармеояд. Агар ҳукумати тозаинтиҳоб қодир ба заҳмҳои садҳо ҳазор овора, гурезагону қӯчбастагон, бозмондагони хонаводаҳои қурбониёни ҷанг, ятимону бепарасторону маъюбон марҳамгузор шавад, дар он сурат эҳёи дигарбора ва шукуфоии Ватан ва ободии шаҳрҳову дехот, боло рафтани сатҳи зиндагии мардум мусассар мегардад, заминаи рушду тараққии мамлакат фароҳам меояд. Яъне бо ибороти дигар, ҳукумати тозаинтиҳоб меҳост, сарфи назар аз он ки кӣ золим ба ҳисоб мерафт ва кӣ мазлум, бо таъбири худи Эмомалӣ Раҳмон, «ба гузашта салавот гуфта», зиндагии чомеаро аз «саҳифаи тоза» оғоз қунад. Аммо ин кор дар он вақт хеле душвор буд. Вале мушкил будани кор маънои файриимкон будани ҳалли онро надорад.

Ба ин тартиб, Тоҷикистон ба як ҷарҳиши бузурге зарурат дошт, ки тамоми афроди чомеа – силоҳдору бесилоҳ, гурезагону дар Ватан будагон, бунёдгароёну озодандешон, ашҳоси таҳсилкардаву мардуми одӣ – тавонанд бидуни таҳдиду ташвиш дар эҳёи кишварашон саҳмгузор бошанд.

Ба ин хотир ва ба сифати нахустзаминаи оштии милли Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи аз ҷавобгарии ҷиной, интизомӣ ва маъмурӣ озод кардани шаҳсоне, ки дар даргириҳои мусаллаҳона ширкат намуданд ва амалҳои файриконунӣ содир кардаанд ва онҳое, ки

яроқҳои худро месупоранд, қонун қабул намуд. Вале ин иқдоми давлат, ҳамчуноне ки интизор мерафт, натиҷаи матлуб ба бор наовард. Зеро chanги бародаркушӣ, ки бо ҳезуми эҳсосҳои шадиди инсонӣ – кина, хусумат, нанг, интиқом – дар мегирад, ба осониҳо хомӯш намегардад. Ин аст мушкилии кор ва ин аст мизони вазифаи ҳар касе, ки ба дӯши худ масъулияти хотима бахшидан ба chanги шаҳрвандиро мегирад.

Вале Эмомалий Раҳмон аз ин мушкилий наҳаросид, зеро вай аз тинати миллати хеш огоҳ буд. Медонист, ки мардуми содадил на аз rӯи кинаву адovat nisbati namoъяндагони маҳаллу нуқоти дигари мамлакат вориди майдонҳо шудааст, балки бар соиқai ifvoi mansabhoҳon va zeri taъsiри ҳиллаву найранги siёsatmadoroni navzuhur, kи ҷоҳу мақом барояшон аз ҷони инсон arziшmandтар ast, дохили chanги nangini шаҳrvandӣ гардидаast.

Даъватҳои такрор ба такрори Сарвари давлат аз iштирокчиёни муҳолифатҳо бобати аз гуноҳи якдигар гузашта, ба зиндагии осоишта қадам ниҳодан, ки дар ниҳояти самимијат изҳор мешуданд, эълони авфи умум, ки борҳо сурат гирифт, батадриҷ самараи матлуб ба бор оварданд.

Ҳазорҳо ҷавонони раҳгумзада силоҳҳои худро ба кормандони ҳифзи ҳуқук супорида, бо бурдбориву тааммул ва бо аз сина дур кардани ҳисси адovatu kina rӯй ба зиндагии осоишта гузоштанд.

Рӯз аз rӯz шумораи гурезаҳое, ки майли муроҷиат ба Ватан мекарданд, зиёд мешуд.

Ин нukтарo набояд аз ҳисоб ҳориҷ кард, ки мулки ноором майдони ҷавлони афроди ҷиноятпеша аст. Тамаркузи силоҳ дар ҷомеа, ки онро ба сифати «афзор»-и асосии муноқишаҳои siёsӣ баргузidaast ва зӯри силоҳ ҳамчун қoteътарin далели бартariят дар ҳалли тамоми масъалаҳои зиндагии ҷомеа шинохта шудааст, ба олами ҷиной имкон медод, ки дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёти иҷтимоӣ нуфуз ёбад. Гурӯҳҳои ҷиноятпеша kӯшиш мекарданд ба

иқтисодиёт, сиёсат ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ворид гарданд, соҳаҳои афзалиятноки саноат ва мақомоти калидии ҳокимиятҳои маҳаллиро таҳти назорати худ қарор дижанд. Зиёда аз ин, гурӯҳҳои чиной бо ба тан кашидан либоси низомӣ худро кормандони ҷузъу томҳои неруҳои ҳарбии давлатӣ ҷилва медоданд. Бадеҳист, ки чунин вазъ ба коми қувваҳои манфиатдор ба идомаи беназмӣ дар Тоҷикистон буд ва онҳо бо камоли майл аъмоли ин ҷинояткоронро ҳамчун амали бадқасданаи неруҳои ҳукуматӣ ба қалам дода, гурезагони иҷбориро аз муроҷиат ба Ватан бозмепдоштанд ва дар дохили мамлакат фазои ваҳму ҳаросро ба вучуд меоварданд.

Вале Эмомалӣ Раҳмон бо сафарбар кардани неруҳои таъмини амният ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бар зидди ҷинояткорӣ ва гурӯҳҳои чиной муборизаи оштинопазир эълом кард ва дар чанд марҳала муваффақ ба ҷорӣ кардан назму суботи пойдори ҷамъиятӣ дар мамлакат гардид.

Баъд аз нисбатан ором гаштани вазъи сиёсиву иҷтиёмиӣ дар кишвар аввалин марҳалаи ислоҳоти конститутсионӣ, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ислоҳоти конститутсионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20 июляи соли 1994 ба он замина гузошт, оғоз гардид.

Бо ташкили Комиссияи Конститусионӣ ва роҳбари Комиссия интихоб гардидани Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаи таърихии эҷоди Сарқонун ба дӯши Эмомалӣ Раҳмон гузошта шуд ва ў ин вазифаи мухимро, чун ҳама кореро, ки дар он замон анҷом медод ва то имрӯз анҷом медиҳад, бо дарки масъулияти бузург дар пеши наслҳои имрӯз ва ояндаи Ватан ба иҷро расонид. Сарнавишти таърихии миллат-ба сифати подоши хидматҳои бузургаш-ба Эмомалӣ Раҳмон ин ифтихорро дод, ки маҳз ў эҷодкори асосии Конститусияи Тоҷикистони

соҳибистиқлол шавад. Имрӯз бо итминон метавон гуфт, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо фарогирии арзишҳои демократӣ ва умунибашарӣ дар қатори беҳтарин конститутсияҳои ҷаҳон қарор дорад.

Тоҷикистон ба Конститутсияи давлати бо соҳти ҷумҳуриявие ниёзманд буд, ки битавонад посухгӯи марҳалаи таъмини сулҳу субот дар кишвар бошад ва Тоҷикистонро ба сафи мамолики мутамаддин ва мутараккӣ бозгардонад. Дар ҷараёни эҷоди Сарқонун Сарвари давлат, дар баробари омӯхтани таҷрибаи давлатҳои сабқадори дерини усули демократии идораи ҷомеа ва бо сармашқ намудани арзишҳои умунибашарии озодиву истиқлол, хусусиятҳои хоси миллати тоҷик ва миллатҳои муқими Тоҷикистонро дар мадди назар нигоҳ медошт. Дар моддаи 17 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст: «Ҳама дар назди қонун ва суд баробаранд. Давлат ба ҳар кас, қатъи назар аз миллат, нажод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк, ҳуқуку озодиҳоро кафолат медиҳад».

Маҳз бо пешниҳоди Эмомалӣ Раҳмон дар Сарқонуну Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати мо давлати иҷтимоӣ муайян шудааст ва ин чунин маъно дорад, ки фаъолияти давлат барои баровардани эҳтиёҷоти аслии шаҳрвандон ва ба таъмини зиндагии шоистаи мардуми кишвар нигаронида шудааст. Дар банди дуввуми моддаи 1 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ин таъйиноти муҳим чунин дарҷ гаштааст: «Тоҷикистон давлати иҷтимоӣ буда, барои ҳар як инсон шароити зиндагии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меоварад».

Баъд аз шаш моҳи кори сахту пурзаҳмат пешнависи Сарқонун дар рӯзномаҳо чоп шуда, барои муҳокима ба мардум пешкаш гардид. Муҳокимаи умумихалқӣ, ки дар тӯли се моҳ – апрел, май ва июни соли 1994 – дар саросари кишвар ҷараён гирифт ва дар он одамони касбу кори гу-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

ногун ширкат варзиданд, сабит намуд, ки шаҳрвандони Тоҷикистон ҷонибдори давлати ҳуқуқбунёд, демократӣ ва дунявӣ ҳастанд. Ин маърака равшан соҳт, ки ҳалқи Тоҷикистон аз лиҳози маънавӣ, сатҳи маърифати ҳуқуқӣ ва бо дарки масъулияят баҳри таҳқиму пойдор гардонидани давлати миллии хеш барои баргузоркуни ислоҳоти конститутсионӣ омода аст.

Лозим ба зикр аст, ки дар давраи мураккаб ва тақдирсози соли 1994, ки муҳимтарин санади муайянкунданаи сарнавишти давлати тоҷикон ва миллати тоҷик омода мегашт, дигар рӯйдоди умедворкунанда ва таъйинсозандаи сулҳу субот дар мамлакат – музокироти давлат ва муҳолифин барои дарёфти роҳи созгории миллӣ – оғоз ёфт. Чун мардуми ҷумҳурӣ ташнаи сулҳ буданд ва ҳар як қадами дар ин роҳ гузоштаи Эмомалӣ Раҳмонро бо дидағони умедвор мушойиат мекарданд, аз назари онҳо пинҳон намемонд, ки Эмомалӣ Раҳмон барои дарёфти роҳи сулҳ ҷони ҳудро ба чӣ ҳатарҳо меандозад. *Сафари ўба мамлакати ҷангзадаи Афғонистон, ба миёни мӯҷоҳидон, ки ҳанӯз аз ҳулуси нияти роҳбари Тоҷикистон оғоҳии комил надоштанд ва «коммунист»-у «кофар»-аш метиндоштанд, ба қавли Максим Горкий, «густоҳии далерон» буд. Вале маҳз ҳамин «густоҳии далеронаи» Эмомалӣ Раҳмон мавриди писанди бонуфузтарин ашхоси сиёсиву ҳарбии Афғонистон гардид. Афкори баланду ватанпарастона ва азми устувори Эмомалӣ Раҳмон дар роҳи сарҷамъ кардани миллати тоҷик мӯҷиби тагӣири ақида намудани сиёсатмардони афғон шуд ва бисёре аз онҳо изҳори ҷонибдорӣ аз Ҳукумати Тоҷикистон намуданд.*

Қабули Коституция дар раъйҳи умумихалқӣ ва зафари Эмомалӣ Раҳмон дар интихоботи президентӣ, ки ин ду маъракаи муҳими сиёсӣ дар як вақт – рӯзи 6 ноябри соли 1994 - баргузор гардиданд, рӯйдоди пешӯишаванда буд. Натиҷаи муҳокимаи фаъолонаи лоиҳаи Сарқонун, пешниҳоду дарҳостҳои шаҳрвандон ба Комиссияи Кон-

ститусионӣ ва обрӯю эътибори рӯзафзуне, ки Эмомалӣ Раҳмон дар ҷомеа аз он бархӯрдор буд, далолат бар он мекарданд, ки аксарияти шаҳрвандони Тоҷикистон ҷонидори шакли президентии идораи давлат ҳастанд ва Президенти қиҷвари хешро дар шахси Эмомалӣ Раҳмон мебинанд.

Охири соли 1994 ва нимаи аввали соли 1995 барҳақ соли таҳқими бунёди қонунии давлати ҷавони Тоҷикистон гардид. Тоҷикистон, сарфи назар аз мушкилиҳои иҷтимоиву иқтисодӣ, бархӯрдҳои шадиди мусаллаҳона дар сарҳадот ва минтақаҳои наздисарҳадӣ, фишори сиёсии қувваҳои оштинопазир, ки садояшонро бо баргузор кардани амалҳои террористӣ ва бо ба кор даровардани лавозимоти тарканда дар пойтаҳти қиҷвар ва дигар шаҳру навоҳии мамлакат баланд мекарданд, ба амалӣ кардани нуктаҳои ислоҳоти сиёсиву иқтисодӣ идома дод. Такони ҷиддие, ки дар марҳалаи аввали ислоҳоти конститутионӣ ба рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ, муносибатҳои нави иқтисодии омехта аз унсурҳои гуногуни шакли моликият, озодии сухан, бисёрхизбӣ дода шуд, дар марҳалаҳои баъдӣ мӯчиби суръату сифати навро қасб кардани раванди ислоҳоти куллии ҷомеаи Тоҷикистон гардид.

Эмомалӣ Раҳмон, бо истифода аз салоҳияти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо такя ба меъёрҳои Сарқонун, дар роҳи танзими вазъи сиёсию иҷтимоӣ иқдомҳои густурда анҷом дод. Ӯ муваффақ шуд, ки - дар баробари мустаҳкам кардани пояҳои давлатдорӣ - ташкили мубориза бо ҷинояткорӣ, ислоҳоти сиёсӣ ва ҳукуқиро идома дихад, гурезагони иҷбориро ба Ватан баргардонад, сулҳу ризоиятро дар ҷомеа пойдор намояд.

Аз соли 1995 дар Тоҷикистон ислоҳоти иқтисодӣ шурӯъ гардид. Дар ин давра санадҳо ва меъёрҳои ҳукуқии танзимкунандай ҳаётӣ иқтисодӣ ба тасвиб расиданд. Шаклҳои гуногуни моликият ҳаққи мавҷудият пайдо карданд. Ташикили савдои

озоди хориҷӣ ва ҳалли масъалаҳои афзалиятники иҷтимоӣ заминаи мусоиди рушди иқтисоди мамлакатро фароҳам оварданд. Бо вуҷуди нобасомониҳои ҳаёти ҷамъиятиву сиёсие, ки ҳатто баъд аз имзои Созишномаи сулҳои тақрибан то оғози ҳазорсолаи нав идома ёфтанд, иқтисоди Тоҷикистон та-моюли пешрафти ҳудро нигоҳ дошт.

Дар нимаи дуввуми солҳои навадум, бо ҳусусияти ҷомеъ ва мутамарказро қасб кардани ислоҳоти иқтисодӣ, соли 1997 ба Ҳукумати ҷумҳурӣ муюссар гардид, ки коҳии тавлидотиро боздорад ва иқтисоди мамлакатро бар масири рушди сабит равона созад. Аз он давра ба баъд иқтисоди мамлакат ҳар сол ба ҳисоби 7,1 дар сад рушд менамояд. Ва фақат соли 2011 ба иллати таъсири манфии буҳрони ҷаҳонии молиявӣ ин нишондиҳанд қоҳиш ёфта, 2,6 фоизро ташкил намуд.

Тоҷикистон баъд аз оғози аввалин марҳалай ислоҳоти иқтисодӣ дар соли 1995 то ба имрӯз дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятий ба дастовардҳои назаррас ноил гардидааст. Ин муваффақиятҳо ҳуд далели он ҳастанд, ки маҳз иқдомҳои дар марҳалай нахустини ислоҳоти конституционӣ намудаи Президент Эмомалӣ Раҳмон мусоидат карданд, ки Ҳукумати ҷумҳурӣ самтҳои асосии пешбурди минбаъдаи кишварро дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятий муайян созад ва марҳала ба марҳала Тоҷикистонро ба масири пешрафту тараққӣ раҳнамун созад.

Барои дарки беҳтар ва барои хубтар пай бурдан ба моҳияти хидматҳои бузурги Эмомалӣ Раҳмон дар поягузории давлатдории навини тоҷикон ва ба кишвари сулҳу салоҳ табдил додани Тоҷикистон дархӯри мақсад медонем, ки чанд ҷумла аз суханони Президенти Шӯрои Аврупо оид ба равобити байналмилаӣ Антон Каракаро, ки дар маросими сарфарозгардонии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо унвони «Пешвои асри XXI» гуфтааст, биёварем:

«... *Мо ҳамагон, дӯстони башарият, пайи суроги шахсиятҳои фарзонае ҳастем, ки қарни моро дигаргун сохта, бо амал, идрок ва неруи ҳастии худ суботи ҷаҳонро барои мову шумо таъмин менамоянд.*

Мо ба он мақсад омадаем, то ба Пешвои асри XXI, ба марде, ки дар замони низову ҷанги шаҳрвандӣ роҳи сулҳу субот ва вахдату ягонагиро барои қишивараш интихоб намуд, марде, ки дар замони таназзулу буҳрон пешрафту шукуфоии мамлакатиашро таъмин кард, марде, ки дар ҳамдастий ва ҳамзистӣ бо мардуми худ дар кори эҷоди ояндаи неки қишивар, минтақа, тамоми мардуми шарифи Тоҷикистон ва инсоният талошҳои ҳастанопазир меварзад, изҳори қадрдонӣ намоем. Ин шахс Президент Эмомалӣ Раҳмон аст.

Бояд иқрор шуд, ки унвони Пешвои асри XXI унвонест, ки номзадҳо танҳо пас аз омӯзиши амиқ ва баррасии ҳамаҷониба сарфароз гардонида мешаванд. Бинобар он, ки бо он роҳбарони давлатҳо сарфароз гардонида мешаванд, фаъолияти онҳо даҳсолаҳои амалҳову дастовардҳои ноилгашишаро бо таъсири мусбат ба ҳаёти ҳалқу қишивар таҷассум менамояд.

Дар раванди қабули қарор ҷиҳати сарфароз гардонидани Президент Эмомалӣ Раҳмон бо унвони Пешвои асри XXI далелҳои зерин ба инобат гирифта шуда буданд:

– мусоидат ба вахдати миллии Тоҷикистон, мубориза бо коррупсия ва таъмини эҳтироми манзалати инсонӣ, таъмини идоракуни шаффоғ ва озодии матбуот, дастгирии равандҳои демократӣ дар Тоҷикистон, аз ҷумла ҳуқуқҳои инсон, кафолати озодиву адолати иҷтимоӣ дар ҷомеа ва бароҳандозии дигар барномаҳои созандагӣ;

– рушди пайгиранаи пояҳои иҷтимоии мардуми Тоҷикистон тавассути маблагузориҳо ба соҳаҳои тандурустӣ ва маориф, ки дастгириашон ҷавобгӯи чунин арзишҳои даҳлнопазири ҳуқуқи инсон, ба монанди тандурустӣ, маориф ва зиндагии солим, мебошад;

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

– мусоидат ба ҳифзи муҳити зист дар Тоҷикистон ва эҳёи симои таърихии Душанбе, тақвияти ҳамкориҳои иқтисодӣ бо Иттиҳоди Аврупо, ки яке аз саъю талошҳои муассир барои таъмини дастгирии ояндаи Тоҷикистон маҳсуб меёбад;

– рушиди доимӣ ва ҳимояи мероси фарҳангӣ ва таърихии ҳалқи тоҷик, мубаддал гардондани Душанбе ба яке аз марказҳои ҳамоиии Аврупою Осиё ва машъали рушд барои тамоми минтақа;

– дастгирии доимии сулҳу субот ва амният дар миқёси ҷаҳон ва минтақаи Осиёи Марказӣ аз тариқи андешидани тадбирҳои муҳими байналмилалӣ, ба мисли табдил додани Тоҷикистон ба қишивари сулҳоро ва дорои сарҳадҳои бехатар;

– ҳамчунин равобити дӯҷонибаи Иттиҳоди Аврупо ва Тоҷикистон таҳти роҳбарии Ҷаноби Олӣ дар соҳаҳои муҳталиф, аз ҷумла фарҳанг, иқтисод, сиёсат, ки заминай устувори ҳамкориҳои мутақобилан судмандро бунёд мекунад, хислати рушдкунандагӣ касб намуд» ...

Ин суханони шаҳсест, ки ҳама мушкилӣ ва фалокати ҳодисаи хонумонсӯзе чун ҷангӣ шаҳрвандиро аз рӯи шунидааш медонад. Ӯ боре ҳам аз садои тир ва таркиши гулуваву норинҷак дар дили шаб аз хобаш бедор нашудааст; изтироби мардуми дар маҳалли ҷанг воқеъшударо дар вучуди худаш эҳсос накардааст; гирия дилобкунандай модарро дар сари ҷанозаи фарзанди аз тири дайду ҳалокгардиданааш нашунидааст... Вале бо вучуди ин ҳама, чӣ суханҳое мантиқӣ ва чӣ таҳсингҳое барҷо бар забон меронад. Пас мо, мардуми Тоҷикистон, ки даҳшатҳои ҷангро аз сар гузаронидаем ва хотироти талхи он рӯзҳои пурдогу дард, бо гузашти ин ҳама солҳо, бар мо гаронӣ мекунанд, бо чӣ амалкарде заҳмати шаҳсияtero, ки бар ин дарғириҳои накбатбору мусибатовар хотима баҳшидааст, посух гӯем?

Оё ниёз ба тақрор аст, ки муҳимтарин дастоварде, ки Тоҷикистон таҳти сарварии Эмомалӣ Раҳмон ба даст овардааст, ин сулҳу оштии миллӣ аст?

Нуктаи маълум аст, ки ҳар барнома аз муайян намудани ҳадафҳои асосӣ оғоз мегардад. Аз ин нуқтаи назар барномаи, ё ба таъбири дигар, консепсияи соҳтмони давлат ин, пеш аз ҳама, муттаҳид намудани тамоми афроди чомеа ва ба даст оварданни ваҳдату ягонагии мардуми кишвар аст. Ваҳдату ягонагии афроди чомеа фалсафаи асосӣ ва баёнгари мазмуну мундариҷаи созмони муташаккил ва мунаzzаме чун давлат аст. Ҳамчуноне ки организми инсон барои қобили ҳаёт будан пайваста гизо металабад, организми мураккабе, чун давлат, низ доимо ниёз ба гизо дорад. Ва ин гизо ваҳдату ягонагии мардуми мамлакат аст. Аз ин рӯ, ҷараёни таҳқими иттиҳоди иҷтимоӣ на маъракаи якмаротибай, балки иқдомоти доимӣ аст ва дар ҳолати матлуб нигоҳ доштани он муҳимтарин вазифаи дастгоҳи идораи давлат ва институтҳои чомеа мебошад. Вале нахуст бояд ин ваҳдатро эҷод кард.

Обрӯю эътибори Президент Эмомалӣ Раҳмон чи дар пеши мардуми Тоҷикистон ва чи дар саҳнаи сиёсати ҷаҳонӣ дар пеши саршиноҳтатарин шаҳсиятҳои сиёсат, пеш аз ҳама, марбут ба хидматҳояш бобати хотима баҳшидан ба ҷангӣ шаҳрвандӣ аст.

Эмомалӣ Раҳмон, ки бо рисолати таърихии барқарор кардани сулҳу осоиш сарварии мамлакатро бар дӯши ҳуддирифта буд, аз аввалин рӯзҳои фаъолияташ роҳи расидан ба мақсадро дар муколама ва муносибати сулҳомез бо тамоми нерӯҳои сиёсии мамлакат муайян намуд. Вай дар яке аз аввалин изҳороташ ба сифати усули аслии фаъолияти роҳбарияти Тоҷикистон иброз намуда буд: «Идеали сиёсии мо ваҳдати миллӣ аст... Мо ягон масъалаи принсипиалии чомеаамонро бо роҳи зӯрӣ ва аз тариқи набарди мусаллаҳона ҳал карданӣ неstem. Муроду мақсадамон бунёдкорӣ асту бас».

Бо садоқат бар ин усул, Эмомалӣ Раҳмон тарафи муҳолифи давлатро ба музокира даъват кард, то масъалаҳои

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

мавриди талоши чониби муқобилро на дар сангарҳо ва на бо силоҳ, балки сари миз ва дар ҷараёни гуфтушуниди мусолиҳатомез ҳал намояд.

Музокироти тоҷикон, ҳарчанд ки мушкил ва тӯлонӣ гардид, барои Тоҷикистон марҳалаи тақдирсозе буд. Дар ҷараёни гуфтушунид, ки зиёда аз 40 моҳ идома ёфт ва та-рафҳо 21 маротиба сари мизи музокира нишастанд, 40 ҳӯҷҷати барои давлат ва миллати тоҷик муҳим ба имзо расид.

Нуктаи фарҷоми музокироти байни тоҷикон, ки рӯзи 27 июни соли 1997 дар шаҳри Маскав бо имзои Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон гузошта шуд, марҳалаи сифатан тозаero дар таҳқими поҳои давлатдории миллии тоҷикон оғоз бахшид.

Имзои Созишнома на танҳо фарҷоми муваффақиятномези марҳалаи душворе дар таърихи навини давлатдории тоҷикон гардид. Ин рӯйдоди фараҳбахш ҳамчунин сабит намуд, ки зимоми қудрати Тоҷикистон дар дасти шаҳсиятест, ки ў на танҳо қодир аст ҳадафҳои волои миллӣ, масъалаҳои печидаи сиёсӣ, равандҳои аслии ҷаҳони муосирро дарк ва ташхис намояд, балки тавоноии онро низ дорад, то даст ба иқдомҳои часурона бизанад ва пирӯз гардад.

Барқарор гаштани сулҳ дар мамлакат ба равшани нишон дод, ки Сарвари давлати Тоҷикистонро суханаш бо амалаш тавъям аст. Зоро ҳамватаён бо сароҳат дар хотир доштанд, ки ў дар нахустин муроҷиатномааш ба мардуми мамлакат, аз ҷумла, гуфта буд:

«...Ман қасам ёд мекунам, ки тамоми донишу таҷри-баамро барои дар ҳар хона ва ҳар оила барқарор шудани сулҳ равона карда, барои гулгулшукуфии Ватани азизам садоқатмандона меҳнат мекунам. Барои ноил шудан ба ин

нияти муқаддас, агар лозим шавад, чон нисор мекунам, чунки ман ба ояндаи неки Ватанам ва ҳаёти хушбахтонаи халқи азияткашидаам бовар дорам».

Барқарор шудани сулҳ ва таҳқими суботи сиёсӣ дар мамлакат эътибори Тоҷикистонро дар ҷомеаи ҷаҳонӣ афзун намуд ва ба Ҳукумати мамлакат имконият пеш омад, то ҳамкориҳои бештару густурдатареро бо қишварҳо ва созмонҳои молиявии ҷаҳон роҳандозӣ намояд.

Соли 2012, ки аз баргузории Иҷлосияи таърихии XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 20 сол меғузарарад, бо ҷамъбасти даврони гузашта бо итминон метавон гуфт, ки дар ин муддати қӯтоҳи таъриҳӣ дар роҳи таҳқими руқнҳои давлати воқеан соҳибиستикӯл, демократӣ, дунявӣ ва иҷтимоии Тоҷикистон иқдомҳои муассир ба вуқӯй пайвастаанд, самтҳои асосии сиёсати дохиливу ҳориҷии давлат, бо ба инобат гирифтани манфиатҳои миллӣ, муайян шуданд. Дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ, аз ҷумла дар баҳшҳои иқтисодиву иҷтимоӣ, барномаҳои густурдаи рушду густариш амали мегарданд.

Дар ин солҳо дар ҷумҳурӣ соҳти ҷамъиятии сифатан нави ҷавобгӯ ба арзишҳои демократӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ба вучуд омада, иқтисоди бозаргонӣ рӯ ба тараққӣ ниҳодааст, ки нишонаҳои мусбати онҳо дар рӯҳияи одамон ва тарзи зиндагии онҳо таҷассум гаштаанд.

Вале, дар баробари ин, вазъи бесуботи ҷаҳони мусосир, буҳронҳои фарогири иқлимигу молиявӣ моро водор месозанд, ки ба хотири ободиву шукуфоии Ватан ва баҳри ба насли ҷавони имрӯз ва наслҳои оянда омода соҳтани шароити зиндагии шоиста кори пурсамар, эҷодҳо ва қашфиётҳои беш аз пешин намоем, то ин ки онҳо тавонанд анъанаҳои арзишманди миллии халқамонро идома диханд ва ганӣ гардонанд.

ТОЧИКИСТОН ДАР МАСИРИ СОЗАНДАГӢ

Чунин маъмул шудааст, ки чун сухан аз пешрафти чумхуриҳои собиқи Иттиҳоди Шӯравӣ меравад, мусоҳибон ва муҳотибон аз худ як навъ ноҳушбинӣ нишон медиҳанд. Дар мавриди Тоҷикистон бошад, ин гуна ноҳушбинӣ зиёдтар ба мушоҳида мерасад. Масалан, бархе аз таҳлилгарони ватаниву ҳориҷӣ аз таъриҳ мисол оварда, пешрафтҳои Япония, Корея ва дигар мамлакатҳоро, ки дар зарфи 10-15 сол ба пешрафтҳои ҷашнгури сӯҳиб шудаанд, далел меоваранд ва истинод бар он мекунанд, ки ин мамлакатҳо низ ҷангро аз сар гузаронида буданд. Вале ин таҳлилгарон - мисли ин ки - муҳимтарин нуктаро нодида мегиранд. Аз таъриҳи медонем, ки ҳарчанд қишварҳои номбурда ҷангро аз сар гузаронида буданд, зиёни онҳо факат зиёни ҳарбӣ буд ва ҷанг ҳеч ҳисорате ба муассисоту корхонаҳои истехсолии онҳо ворид наоварда буд. Аммо Тоҷикистон, бар иловай ин ки дар замони шӯравӣ аз системаи густурдаи истехсолӣ ҷандон барҳӯрдор набуд ва барои иқтисоди ягонаи Иттиҳоди Шӯравӣ асосан манбаи ашёи хом ба ҳисоб мерафт, бо вайрон шудани робитаҳои истехсоливу истеъмолӣ байни ҷамоҳири шӯравӣ ба вазъияти ниҳоят душвор афтод. Дар ҷараёни ҷангига шаҳрвандӣ сӯхтаву вайрон шудани корхонаҳо ва баъдан аз ҷониби ҷинояткорон ба горату тороҷ рафтани бокимондаи онҳо ҳоли табоҳи иқтисоди чумхуриро боз ҳам табоҳтар гардонид.

Дар охири солҳои ҳаштодум дар Тоҷикистон, ба гайр аз соҳаи қишварӣ, ки асосан аз соҳаҳои пахтакорӣ, ҷорводорӣ ва истехсоли маҳсулоти полезӣ барои эҳтиёҷи доҳили ҷумҳурий иборат буд, 2908 корхонаҳои истехсолӣ дар риштаҳои саноати нассочӣ, коркарди маъданҳои кӯҳӣ ва инчунин дар истехсоли алюминий, сement фаъолият ме-

карданد. Барои эҳтиёҷоти хоҷагии ҳалқи чумхурӣ аз дигар манотики Ӣттиҳоди Шӯравӣ ба Тоҷикистон 2,5 миллион тонна маҳсулоти нафтӣ, 1,5 миллион тонна ғалла, 2 миллиард метри мукааб гази табиӣ, наздик ба 350 000 тонна маводи ҳоми металлургӣ ва қисми зиёди маводи ғизоӣ ворид мешуд. Ҳанӯз то ба таври расмӣ барҳам ҳӯрдани Ӣттиҳоди Шӯравӣ, дар асари фалаҷ шудани дастгоҳи идораи ҳукумати шӯравӣ, кумакҳое, ки барои фаъолияти корхонаҳои чумхурӣ расонида мешуданд, қатъ гардиданд. Имтиёзоти иҷтимоӣ, таъмини соҳаҳои тандурустӣ, маориф ва фарҳанг батадриҷ коҳиш ёфта, дар оҳирҳои соли 1991 та моман қатъ гардиданд. Ба иллати вайрон шудани низоми ягонаи иқтисодии шӯравӣ воридоти маводи ғизоӣ дар ҳадди ниҳоят кам гашт, корхонаҳои чумхурӣ бо 15-20 дарсади иқтидори истеҳсолии худ кор мекарданд. Ҳанӯз дар Тоҷикистон ҷанг сар назада буд, вале мардум аз камбуди маводи ғизоӣ азият мекашиданд.

Дар Тоҷикистон дар асари ҷанг 120 ҳазор биноҳо, дар ин ҳисоб ҳонаҳои истиқоматӣ, марказҳои маъмурӣ, корхонаҳо, биноҳои идорӣ, қӯдакистонҳо, мактабҳо вайрону валангор гаштанд. Ҷанг ба иқтисодиёти мамлакат, дар маҷмӯъ, беш аз 10 миллиард доллари амрикӣ зиёни моддӣ овард. Офатҳои табиие, ки дар солҳои аввали истиқлолият ба вучуд омаданд, қанда шудани муносибатҳои иқтисодӣ бо Русия ва дигар ҷумҳуриҳои собиқи шӯравӣ, бекурбшавии рӯзафзуни пул барои Тоҷикистон, ки бе ин ҳам ҷанг миёнанашро шикаста буд, дар ҳадди қудрати таҳаммул буданд.

Вале, бо вучуди ин ҳама шикасту зиён ва маҳдуди-ятҳои моддиву молиявӣ, Ҳукумати нави Тоҷикистон бо сарварии Эмомалӣ Раҳмон, дар баробари иҷрои вазифаҳои таъхирнозазири бунёди появу руқнҳои давлат, баҳри эҳёи иқтисоди кишвар тадбирҳои заруру муассир андешид. Ҳанӯз то имзои Созишномаи умумии истиқрори

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон Ҳукумати ҷумҳурӣ тавонист, ки ба татбиқи барномаи ислоҳоти иқтисодӣ шурӯъ намояд.

Пас аз пурра татбиқ гаштани нуктаҳои Созишномаи умумии истиқори сулҳ ва ризоияти миллӣ, яъне соли 2000-ум, Ҳукумати ҷумҳурӣ бо ба кор бурдани тамоми имкониятҳои давлат ба бунёди якчанд иншоотҳои барои пешрафти минбаъдаи мамлакат муҳим, аз ҷумлаи роҳҳои оҳану мошингард, истиҳроҷ ва истифодаи конҳои газ, бунёди неругоҳҳои хурду бузурги барқ, нақбҳо ва даҳҳо соҳтмонҳо, оғоз намуд ва қисми зиёде аз онҳоро ба анҷом расонид. Корхонаҳоеро, ки қисман ва ё тамоман аз фаъолият бозмонда буданд, ба кор даровард.

Дар марҳалаи сифатан нав дар амри эҳёи иқтисоди мамлакат, ки аз соли 2000-ум оғоз гардид, Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қадамҳои устувор пеш меравад. Дар тӯли ин солҳо иқтисодиёти мамлакат беш аз пеш ба низоми навини бозаргонӣ мутобиқ гашта, рушди босуботро қасб намудааст. Дар ин солҳо дар мамлакат даҳҳо корхонаҳои истеҳсоливу саноатӣ, чи бо маблағҳои доҳилӣ ва чи бо сармояи хориҷӣ, бунёд гаштанд ва даҳҳо ҳазор одамон бо кор таъмин шуданд.

Дар соли 2011 маҷмӯи маҳсулоти доҳилӣ нисбат ба соли 1997 58 баробар зиёд шуда, дар тақсим ба сари ҳар нафар шаҳрванд 43 маротиба афзун гаштааст. Дар ҳамин давра ҳаҷми умумии буҷети давлатӣ 76 баробар афзоиш ёфта, ба сари ҳар нафар аҳолии кишвар 54 маротиба зиёд гардидааст. Музди миёнаи меҳнат 89 маротиба ва андозаи миёнаи нафақа 118 баробар афзудааст.

Дар натиҷаи татбиқи Стратегияи миллии рушд сатҳи камбизоатӣ дар кишвар 30 фоиз наст шуда, вазъи

иқтисодиву иҷтимоии зиёда аз ду милион нафар сокинони кишвар беҳтар гардидааст.

Холо ҳозир дар бахшҳои гуногуни иқтисоди мамлакат 56 лоиҳаи сармоягузорӣ ба маблағи беш аз 8,2 миллиард сомонӣ мавриди татбиқ қарор дорад.

Дар тӯли даҳ соли охир зиёда аз 150 лоиҳаи сармоягузорӣ ба маблағи умумии 12 миллиард сомонӣ ва 200 лоиҳа бо ҷалби сармояни мустақим амалӣ шудааст.

Ин дастовардҳоро чӣ гуна мешавад арзёбӣ кард? Оё онҳо қонеъкунандаанд? Ба ин суол ҳуди Президент Эмомали Раҳмон посух додааст ва таъкидан иброз доштааст, ки «ҳамаи ин нишондиҳандаго моро қонеъ карда наметавонанд».

Вале бо ручӯй ба собиқаи давлатҳое чун Япония ва Корея, ки дар аввали ин боб зикрашон рафт, мебинем, ки ҳатто барои чунин кишварҳои барҳӯрдор аз шароити мусоиди заминавӣ ва ҷалби сармояҳои бузурги хориҷӣ барои баромадан ба шоҳроҳи тараққӣ даҳ-понздаҳ сол лозим шудааст. Ин нуктаро низ набояд сарфи назар кард, ки Тоҷикистон аз захираҳои бузурги чунин ашёи бозоргире, чун нафту газ, маҳрум аст, то ин ки тавонад аз даромадҳои он дигар бахшҳои иқтисоди худро тараққӣ диҳад. Набудани роҳи кушод ба бандарҳои баҳрӣ ва монеаҳое, ки ба таври сунъӣ дар масири ҳамлу нақли молу колои воридотиву содиротӣ дар сарзамини кишвари ба мо дӯсту ҳамсоя эҷод мешаванд, наметавонад таъсири манфии худро ба раванди тавсеаи иқтисодӣ нагузорад.

Вале, бо вуҷуди ин ҳама омилҳои айниву зеҳнӣ, Тоҷикистон аз лиҳози сатҳи рушди иқтисодӣ ва вазъи иҷтимоии аҳолӣ, ба истиснои чанд давлатҳои бародар, бо аксар кишварҳои аъзои ИДМ дар зинаи баробар қарор дорад. Ва ҳатто аз бархе аз онҳо пеш гузаштааст.

Бинобарин вақте дар мавриди арзёбии дастовардҳои сиёсиву иқтисодиву иҷтимоии Тоҷикистон, чи аз ҷониби

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

ҳамвatanон ва чи аз тарафи сиёсатмадорон ва таҳлилгарони бегарази хориҷӣ, калимаи «назаррас» истифода мешавад, ин на ба хотири зеби сухан аст, балки ибрози хақиқат аст.

Ҳанӯз бист сол пеш Тоҷикистон дар арсаи сиёсати ҷаҳон вуҷуд надошт. Ва ҷун вориди саҳна шуд, ҷаҳониён диданд, ки саропо дар оташ аст. Бисёриҳо яқин мекарданд, ки Тоҷикистон сӯхта хокистар ҳоҳад шуд. Вале мо тавонистем, ки Ватанамонро аз даруни оташ берун қашем, заҳмҳояшро марҳам кунем, дигарбора қобили нашву намо созем. Мо давлати миллӣ – ормони ҳасорсолаи ниёгона-намонро, ки дар тӯли ҳама муддат пас аз сукути Давлати Сомониён барои эҳёяш ҷонбозиҳо мекарданд,- бунёд ниҳодем ва появу арконашро мустаҳкам намудем. Мо ин дастоварди бебаҳои таърихиро ба наслҳои оянда барои ҳифзу ҳироати ҷовидон армуғон мебарем.

Мо бар асоси сиёсати сулҳу ризоияти ҷомеа ваҳдати комили миллӣ ба даст овардем. Дар ҷумҳурӣ ҳалқи ягонаи Тоҷикистон ташаккул ёфт, ки тамоми афроди ҷомеа, номвобаста аз нажоду миллату мазҳабашон, ҳудро соҳиби ин ҳоки муқаддас медонанд ва масъулияти ҳифзи якпорчагии онро дар замири вуҷудашон эҳсос менамоянд.

Барои он ки Тоҷикистон ҳамчун давлат ташаккул ёбад, лозим буд, ки ӯро дар сатҳи байналмилаӣ ба сифати узви баробархуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ эътироф намоянд. Сиёсати хориҷии шаффоф ва усули «дарҳои кушод» мусоидат ба он намуд, ки Тоҷикистон узви шоистаи созмонҳои байналмилаӣ гардад ва равобити сиёсӣ ва ҳамкориҳои судмандро бо аксари давлатҳои ҷаҳон ба роҳ андозад. Тоҷикистон имрӯз дар арсаи сиёсати ҷаҳон симои хоси хешро дорад ва ҳамчун узви соҳибэътибори ҷомеаи ҷаҳонӣ шинохта шудааст.

Иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо вучуди аз сар гузаронидани буҳронҳои шадиди иқтисодии охири асри бист ва даҳаи аввали асри ҷорӣ, ки ҳамаи фазои паса-зшӯравиро иҳота карда буданд, қобили ҳаёт будани худро собит намуд. Дар мамлакат дар мушкилтарин шароит ислоҳоти иқтисодии бозаргонӣ баргузор гардид ва заминаи рушду тавсееа гузошта шуд.

Дар ҷомеа ҳанӯз масъалаҳои зиёде ҳалли худро инти-зоранд, зиндагии мардум ҳанӯз дар сатҳи матлуб нест, камбизоативу факр домангери қисми қобили мулоҳизае аз аҳолӣ аст. Вале мо душвортарин марҳалаи гузаришро па-си сар кардаем ва аз ин пас батадриҷ зиндагиамон рӯ ба беҳбудӣ ҳоҳад гузошт.

Биёed, бар таъииди ин гуфтаҳо, бубинем, ки Тоҷики-стон таҳти роҳбарии Президент Эмомалӣ Раҳмон самтҳои асосии сиёсати дохиливу ҳориҷиашро бар мабнои чӣ омилҳо ва ҳадафҳо муайян намудааст, дар арсаи байнал-милалӣ чӣ мавқею манзалат қасб кардааст, дар чӣ соз-монҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ ва бо пайгирии чӣ ҳадафҳо ширкат меварзад. Нигоҳ қунем, ки шарикони иқтисодии Тоҷикистон қадом давлатҳо ва доираҳои молиявии ҷаҳонанд, иқтисоди мамлакати мо дар чӣ зинаи тараққиёти худ қарор дорад ва даромади миллӣ чӣ гуна корбурд мешавад. Аз иқдомҳои Президенти кишвар дар пешбуруди фарҳанг, маориф, соҳаи тандурустӣ, варзиш ва ғайра сухан гӯем.

АЗ ИСЛОҲОТ БА ТАВСЕАИ ПОЙДОР

Нуктаи маълум аст, ки муҳимтарин арзишҳои давлатдории ҷаҳони имрӯз демократия ва риояи ҳукуқу озодиҳои инсон мебошанд. Усули демократии идораи

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

давлат ва риояи хуқуқу озодихои шаҳрвандон он меъёрхоянд, ки обрӯю эътибори давлатҳо, миллатҳо ва роҳбарони сиёсии онҳоро муайян месозанд.

Раванди демократикунӣ кори багоят мушкил ва вакътталаб аст, баҳусус дар кишваре, ки дар шуури чамъиятӣ ва одату рафтори одамон усулу анъанаҳои низоми фармон-фармой ҳанӯз муҳру нишони фаровоне аз худ боқӣ гузоштаанд. Вале бо вучуди ин, дар Тоҷикистон аз марҳалаи нахустини ислоҳоти конститутсионӣ то ба имрӯз дар амри демократикуни тамоми соҳаҳои ҳаёти чамъиятӣ, тавсеаи ҷомеаи шаҳрвандӣ, густариши озодии сухан, ташаккули системаи ҷанҷизбӣ корҳои зиёде ба анҷом расидаанд.

Дар давраи гузашта – пас аз оғози ислоҳоти конститутсионӣ ва қабули қонунҳои танзимкунандаи ҳаёти сиёсиву чамъиятӣ дар Тоҷикистон – якчанд ҳизбҳои сиёсӣ ба вучуд омада, аз қайди давлатӣ гузаштанд. Имрӯз дар Тоҷикистон 8 ҳизби сиёсӣ расман фаъолият менамояд ва аъзои панҷ ҳизб дар парлумони кишвар курсиҳои намояндаи мардумро соҳибанд.

Дар ҷараёни бунёди ҷомеаи шаҳрвандӣ ва демократикуни ҳаёти сиёсӣ ва густариши фарҳангӣ таҳаммули мазҳабӣ, ки Конститутсиияи Ҷумҳурии Тоҷикистон заминай онро фароҳам овардааст, дар баробари ҳизбҳои сиёсӣ ва ташкилотҳои гайридавлатӣ, иттиҳодияҳои мазҳабӣ низ мақоми хосеро соҳиб шуданд. Дар ин замина ташкилотҳои номбурда, ки шумораашон дар соли 1991 141 аداد буд, то ба имрӯз ба төъдодашон афзуда, ба чаҳор ҳазор расидаанд, ки 74-то аз шумораи умумии иттиҳодияҳои динӣ, ки асосан исломӣ мебошанд, ба эътиқодмандони мазҳабҳои дигари ҷаҳонӣ тааллук доранд.

Озодии сухан, ки аз арзишҳои бунёдии ҷомеаи демократӣ аст, дар мамлакати мо аз риояти комил бархурдорд аст. Барои мисол, агар дар соли 1991 дар ҷумҳурӣ ҷамъян

139 рӯзномаву маҷалла чоп мешуд, пас имрӯз дар саросари чумхурӣ 404 рӯзнома ва маҷалла, ки аз ин чумла 160-тоашон давлатӣ мебошанд, интишор мешавад. Дар мамлакат аз 9 агентии иттилоотие, ки фаъолият мекунанд, танҳо яктои онҳо давлатӣ мебошад. Дар фазои Тоҷикистони имрӯз дар радифи барномаҳои 16 радио ва телевизиони давлатӣ инчунин амвочи 28 радио ва телевизиони гайридавлатӣ пахш мешавад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчун кишвари содик ба арзишҳои демократӣ ва ҳуқуқи инсон, шумораи зиёди паймонҳо ва конвенсияҳои байналмилалӣ ва минтақавии марбут ба ҳуқуқи инсонро, ба монанди Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъизи наҷодӣ, Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз нисбати занон, Конвенсия зидди шиканча ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмонаи гайриинсонӣ ё таҳкиркунандаи шаъну шараф, Конвенсия оид ба ҳуқуқи кӯдак, Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи ҳимояи ҳуқуқи коргарони муҳочир ва аъзои оилаҳои онҳо, Конвенсия оид ба ҳуқуқи маъюбон ва дигар асноди муҳим, имзо кардааст.

Дар мувофиқат бо раванди таҳқими демократия, дастгирии ҷараёни густариш ва назорати риояи ҳуқуқи инсон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба унвони кафили ҳуқуқи конституционии шаҳрвандон иқдом намуд, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» таҳия ва қабул гардад. Дар пайвастагӣ бо Қонуни мазкур, ки дар таърихи 4 апрели соли 2008 ба тасвиб расид, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо фармони худ Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсонро таъйин намуд.

Вазифаҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон иборатанд аз мусоидат намудан ба:

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

- а) риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- б) барқарор намудани ҳуқуқу озодиҳои вайроншудаи инсон ва шаҳрванд;
- в) такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- г) баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, шаклҳо ва воситаҳои ҳифзи онҳо;
- д) ҳамкории мақомоти ҳокимиияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- е) рушд ва ҳамоҳангсозии ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд.

Таъсиси чунин дастгоҳ баёнгари он аст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар роҳи тавссеаи ҳуқуқи инсон қадамҳои устувор мегузорад ва таъмину ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандонро аз афзалиятҳои муқаддамтарини сиёсати давлатӣ ҳисоб мекунад.

Такмили демократия ҳанӯз идома дорад. Зоро, дар баробари пешрафтҳои намоён дар ин замина, анҷом додани тадбирҳои бисёри дигаре заруранд, то ин ки таҳаққуқи боз ҳам комилтари арзишҳои демократӣ таъмин гардад.

Зикри ин нуктаро зарур медонем, ки дар як замон баргузор намудани ислоҳоти конститутсионӣ ва ислоҳоти иқтисодӣ, ки ҳар як аз инҳо ҳалли фаврии маҷмӯи масъалаҳоеро, ки дар навбати худ муҳим ва асосӣ ба шумор мерафтанд, кори осоне набуд. Вале Эмомалӣ Раҳмон, ҳамчун сиёсатмадори часур ва дурандеш, бо дарки комили ин ки буду набуди давлат ва миллат маҳз аз иҷрои ҳамин ду иқдом – ислоҳоти конститутсионӣ ва иқтисодӣ – вобастагӣ дорад, қотеъона бар садад баромад ва муваффақ шуд. Барои ин муваффақ шуд, ки талоши пайгириона ва кӯшиши хастагинопазирашро мардум қадр намуданд ва ўро дастгирӣ карданд.

Ҳар роҳбари хирадпеша медонад, ки вазифаи асосии вай дар роҳи беҳбуди зиндагии ҳалқ хидмат кардан аст. Дар ин росто бо баёни ин нукта, ки одамҳо табиатан ва моҳияттан ҳоҳони зиндагии бениёзона ва саодатмандона ҳастанд, сухани тозае наҳоҳем гуфт. Ин гуфта шарҳи содаи бадеҳиёт – «моддиёт муайянқунандаи шуур аст», – ки тамоми таърихи инсоният яксара таъйидгари дурустии ин суханон аст.

Неруи баҳаракатоварандай ҳама тағиироти сиёсиву иҷтимоӣ, инқилобҳо, ошӯбҳо дар ҷаҳон вазъияти иҷтимоии мардум аст. Ҳадафи аслии ҳатто бегаразмандтарин, садоқатмандонатарин ва ватандӯсттарин инсон аз фаъолияти ҳеш дарёфти неъматҳои зиндагӣ аст, – агар на барои худаш, пас барои наздикуну пайвандонаш; агар на имрӯз, пас дар ояндаи наздик. Аз ин рӯ, одамон ҷонибдори ҳамон роҳбароне, ҳамон неруҳои сиёсие ҳастанд, ки на дар сухан, балки дар амал ғамҳори ҳалқанд ва пайваста дар фикри беҳбуди зиндагии мардуманд.

Эмомалий Раҳмон ба хубӣ дарк мекард, ки идома ёфтани вазъияти ногувори ҳалқ, ки дар боло шарҳ додем, ба оқибатҳои ногувори иҷтимоию иқтисодӣ оварда мерасонад. Аз ин рӯ, тадбирҳое бояд андешид, ки ҳарчи зудтар иқтисодиёти кишварро аз буҳрони шадид раҳой бахшад. Бо ин мақсад Ҳукумати Тоҷикистон таҳти роҳбарии Эмомалий Раҳмон Барномаи дигаргунсозиҳои мұчтамеи иқтисодиро барои солҳои 1995-2000 таҳия ва қабул намуд. Барномаи мазкур ба озодсозии иқтисодиёт, боздоштани раванди буҳрони фарогир, фароҳам овардани шароити мусоид барои ислоҳоти сохторӣ, муҳайё намудани заминаҳои ҳуқуқии иқтисоди бозаргонӣ равона гардида буд. Ин иқдом амалан озодкунии нарҳи ҳамаи молу маҳсулот ва хизматрасонихо, аз чумла маҳсулоти дорои ниёзи аввалия, ба монанди нону орду ғалла, озодкунии савдои ҳориҷӣ, вусъат додани ислоҳоти воқеии соҳаи кишоварзӣ, бахши молиявию бонкӣ, хусусигардонии корхонаҳои

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

давлатӣ, инчунин такмили заминаи меъёрию ҳуқуқии ислоҳот буд.

Тадбирҳои Ҳукумат дар бораи чорӣ кардани шаҳрҳои гуногуни истифодаи замин, фароҳам соҳтани шароит барои ривоҷи соҳибкорӣ, додани имтиёзҳо азми кишоварзонро таҳқим бахшид. Махсусан фармони Президент дар бораи ба аҳолӣ дар соли 1995 тақсим карда додани панҷоҳ ҳазор гектар замин ва дар соли 1997 бисту панҷ ҳазор гектар аз ҷониби мардум бо хушнудӣ пазируфта шуд ва дар кори таъминоти аҳолӣ бо маҳсулоти кишоварзӣ натиҷаҳои мусбат дод.

Ин иқдомҳо имкон доданд, ки, аз соли 1997 сар карда, болоравии иқтисодиёт таъмин карда шавад. Агар дар соли 1997 афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилии кишвар 1,7 фоизро ташкил карда бошад, пас дар муддати солҳои 2000-2004 он аз 8,3 то 10,6 фоиз расонида шуд.

Бо бардошт аз гуфтаҳои боло метавон гуфт, ки соли 1997, ки соли дигар аз рӯйдоди муҳим дар таҳқими сулҳу субот дар мамлакат – оштии миллӣ ва барқарории сулҳ – аст, нуқтаи гардиши куллӣ дар тавсееи иқтисодии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Солҳои минбаъда сиёсати иқтисодии давлат ба такмили муносибатҳои бозаргонӣ, таҳқим бахшидан ба заминаҳои рушди устувори иқтисодӣ ва паст намудани сатҳи камбизоатӣ равона карда шуд. Дар ин раванд ба сиёсати истифодаи самараноки буҷети давлатӣ ва даромадҳо аз андоз, коҳиҷӯ додани таваррум, идомаи ислоҳоти соҳторӣ, мусоидат ба рушди ҳамаҷонибаи соҳибкорӣ, хусусан соҳибкории ҳурду миёна, хусусигардонии корхонаҳо, додани қарзҳо барои рушди соҳибкорӣ ва ҳоҷагиҳои фермериву деҳқонӣ, ҷаззоб намудани иқтисодиёти ватаний барои ҷалби сармояи ҳориҷӣ, ташкили ҷойҳои корӣ, густариши равобити иқтисодии ҳориҷӣ аҳамияти ҷиддӣ дода шуд.

Натиҷаи ин кӯшишу талошҳо буд, ки иқтисоди мамлакат рушди босуботро қасб карда, то имрӯз, ҳатто

дар вазъияти бухрони ҷаҳонии молиявӣ, тамоюли пешрафти худро нигоҳ медорад.

Аз соли 1997 то имрӯз ҳаҷми маҷмӯи маҳсулоти доҳилӣ 58 баробар зиёд шуда, соли 2011 тақрибан 30 миллиард сомониро ташкил дод. Истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ, дар муқоиса бо соли 1997, зиёда аз 2,5 баробар, маҳсулоти кишоварзӣ – 2,8, муомилоти моли чакана – 3,2, хидматрасонӣ ба аҳолӣ – 7,8, даромади аҳолӣ – 38 ва ҳаҷми умумии буҷети давлатӣ 75 маротиба афзоиш ёфтааст, ки дар тақсим ба ҳар сари аҳолии мамлакат тақрибан 4000 сомониро ташкил медиҳад.

Дар тӯли муддати гузашта – аз соли 1997 ин ҷониб – музди миёнаи коргарон 89 баробар ва андозаи нафақа 118 маротиба зиёд гаштааст. Дар баробари ин, бар тибқи ислоҳоти музди меҳнат, маоши коргарон ҳарсола ба қадри 27-30 дарсад зиёд карда мешавад.

Рушди мунаzzами иқтисодии Тоҷикистон имконият фароҳам меовараద, ки сатҳи камбизоатӣ дар кишивар коҳии дода шава�. Дар соли 2011 нисбат ба соли 2000 шумораи аҳолии камбизоат 30 фоиз кам шудааст. Яъне дар ин муддат зиндагии қарib 2 миллион нафар аҳолии кишивар рӯй ба беҳбудӣ овардааст.

Саноат. Дар тавссеаи саноат, ки яке аз руқнҳои асосии иқтисодиёти мамлакат мебошад, то имрӯз барои таъмини рушди устувори он заминаҳои меъёрию ҳукуқӣ фароҳам оварда шудаанд. Барномаҳое, ки дар самти коркарди ниҳоии алюминий, маъдан, металлҳо ва сангҳои қиматбахо, саноати сабук ва ҳӯрокворӣ қабул шудаанд, ба пешрафти ҳамаҷонибаи соҳаҳои мазкур мусоидат менамоянд.

Натиҷаи иқдомҳои анҷомдодаи давлат дар самти дастгирии соҳибкорӣ ва мусоидат намудан ба фаъолии-

ятҳои сохибкорон дар афзоиши шумораи корхонаҳо инъикос гаштаанд. Барои мисол, агар дар соли 1991 миқдори корхонаҳои хусусиву ғайридавлатӣ ҳамагӣ 2400 ададро ташкил медоданд, пас соли 2011 теъдоди корхонаҳои хусусиву муштарақ 8 баробар афзуда, ба 18 680 адад расидааст. Ҳоли ҳозир 40 фоизи маҳсулот дар корхонаҳои хусусӣ истеҳсол мешавад.

Саноати химия. Саноати химияи Тоҷикистон яке аз баҳшҳои асосии саноати кишвар мебошад. Дар мамлакат ҳоли ҳозир истеҳсоли моддаҳои безараркунанда дар асоси хлор ва нуриҳои азотӣ ба роҳ монда шудааст. Дар корхонаҳои химиявии мамлакат маҳсулоти резинӣ, респиратор, ленолиум, қубурҳои пластмассӣ ва борхалтаҳо аз он, маҳсулоти химияии рӯзгор, доруворӣ, рангҳои минералию лакҳо, шишаи моеъ, содаи каустикӣ, намакҳои техниκӣ ва реактивӣ дар асоси стронсий, висмут ва барий, металли стронсий, хромати стронсий, металли рений, хока ва оксиди рений, рентгенлюминофори Р-14, лигатураҳои алюминий-барий ва алюминий-стронсий, крони қӯрғошими тамғаи КЛ-1 ва КЖ-1, сеоксиди молибден, панҳоксиди ванадий, аммонати ванадий, ванадати калсий, нитрати қурғошим, оксиди никел, дуоксиди никел, перренати аммоний ва дигар моддаҳои таркандаи саноатӣ истеҳсол мешаванд. Корхонаҳои «Заря Востока», ҶСШК «Тамоҳуш», ҶСШК «Химзавод» ва ҶСШК «Нилуфар»-и шаҳри Исфара, ҶСК «Тоҷикхимпром», ҶСП КМ «ТоҷикАзот» ва ҶСП «Фарфор» муассисаҳои бузурги химиявии чумхӯрӣ ба ҳисоб мераванд.

Дар солҳои охир бо ба кор даровардани корхонаҳои мавҷудбуда ва бунёди корхонаҳои нави химиявӣ саноати химиявии мамлакат рӯй ба тараққӣ ниҳодааст. Алҳол дар ноҳияи Ёвон соҳтмони корхонаи криолит бо иқтидори истеҳсолии 30 000 тонна фториди алюминий ва криолит дар

асоси истифодаи ашёи хоми маҳаллӣ идома дорад. Корхонаи мазкур бо технологияи мусоир мӯсаҳҳазонида шуда, дар оянда талаботи солонаи «Ширкати Алюминии Тоҷик»-ро бо фториди алюминий ва криолит таъмин ҳоҳад намуд. Инчунин соҳтмони заводҳои истеҳсоли кислотаи сулфат бо иқтидори 100 000 тонна ва суперфосфат бо иқтидори 150 000 тонна дар як сол дар назар аст. Кимиёғарони мамлакат ҷидду ҷаҳд бар он доранд, ки истеҳсоли маҳсулоти химиявиро, ба монанди сианиди натрий, карбонати натрий, содаи каустикии хушӯк, хлорметан ва коркарди ниҳоии он, маводҳои шӯянда, доруворӣ, коркарди ангишт ва нафт, кислотаи нитрат, селитра, хлориди калий, аммофос, коркарди концентратҳои металлдор, ранга ва қиматбаҳо, элементи бор ва сулфур, дар мамлакат афзун намоянд.

Саноати маъдан. Дар баробари ин, истиҳроҷу истифодаи васеи саноатии захираҳои яке аз бузургтарин конҳои нуқра – Конимансури қалон, конҳои тиллои водии Зарафшон, аз чумла Конҷоч, Мосриф, Чоре, конҳои селестини минтақаи Қӯлоб, Чилтоҷу Гулисой, кони бори Якархар, сангҳои қиматбаҳои Бадаҳшон ва антратсити аз ҷиҳати сифат дар дунё беҳамтои Назарайлӯқ, ки ифтихори миллии мо мебошанд, метавонад ба рушди минбаъдаи иқтисоди миллиамон мусоидат карда, даҳҳо ҳазор коргарону мутахассисонро бо ҷойҳои нави корӣ таъмин намояд ва боиси воридоти технологияҳои пешрафтаи мусоир ва ташкили соҳаҳои нави саноат гарداد.

Яъне Тоҷикистон дар миқёси ҷаҳон ва Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил аз ҳисоби нуқра, сурма ва антратсит яке аз ҷойҳои аввалро ишғол мекунад.

Дар замони мусоир низ, ҳусусан дар шароити давлати соҳибиستиклол, иқтисоди кишварамонро бидуни корхонаҳои бузурги саноати маъданкоркунӣ, аз қабилии корхонаи тиллои Зарафшон, комбинати симобу сурмаи Ан-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

зоб, сурбу руҳи Адрасмон, корхонаи сурбу руҳи «Зарни-сор», металлҳои нодири Тоҷикистони Шимолӣ, комбина-ти шаҳри Ҷалов, комбинати сementбарории шаҳри Душанбе ва даҳҳо корхонаҳои индустрисияи соҳтмонӣ, тасав-вур кардан душвор аст.

Айни ҳол захираи кони оҳани Шоҳқадамбулак, ки дар ноҳияи Бобоҷон Ғафуров воқеъ мебошад, пурра омӯҳта шудааст ва истифодай васеи он метавонад солҳои дароз барои пешрафти соҳаи саноати металлургияи сиёҳ дар Тоҷикистон хизмат намояд.

Мутахассисони соҳа дар ноҳияҳои Рӯшону Варзоб конҳои оҳанро кашф намудаанд. Дар ноҳияи Рашт кони сионитҳои нифелиндор кашф шудааст, ки метавонад ба-рои истеҳсоли алюминий истифода гардад. Дар водии Зарафшон кони фосфоритҳо кашф шудааст.

Айни замон корҳои ҷустуҷӯву геологӣ дар кони Пасирӯди ноҳияи Мурғоб босуръат идома доранд ва дар назар аст, ки баъди ҳисобу китоби захираҳо солҳои наздик дар ин минтақа корхонаи коркарди маъдан соҳта ба исти-фода дода шавад.

Инчунин дар кони тиллои Ҷулбой ва сурбу руҳи Ёкунҷ корҳои ҷустуҷӯву геологӣ идома доранд ва ги-рифтани натиҷаи мусбат дар ин конҳо низ дар назар аст.

Бо вуҷуди ин ҳама, конҳои ҳанӯз кашfnагардида дар қаламрави мамлакатамон зиёданд. Боиси ифтиҳор аст, ки геологҳои кишварамон дар назди ҳуд нақша гузоштаанд, ки аз ҳисоби захираҳои тантали дар ноҳияҳои Ишкошиму Мурғоб омӯҳташуда дар ҷаҳон ба ҷои аввал бароянд.

Мо ҳамчунин имконият дорем, ки ҳамаи намудҳои масолеҳи соҳтмонро дар заминай ашёи ватанӣ истеҳсол намуда, эҳтиёҷоти кишварамонро ба маводу масолеҳи соҳтмон таъмин созем.

Қобили зикр аст, ки дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» ва «Низомнома дар бораи хусусиятҳои иҷозатномадиҳӣ» аз тарафи Ҳукумати Тоҷикистон то имрӯз ба корхонаҳо ва ширкатҳо 313 иҷозатнома дода шудааст, ки аз онҳо 70 иҷозатнома барои омӯзиши геологии қаъри замин ва 243 иҷозатнома барои истихроҷи кандаҳои фоиданок мебошад.

Барои пешбурди корҳои омӯзиши геологӣ бо сармоягузории ватаниву ҳориҷӣ дар ҳаҷми 207 миллион сомонӣ маблағгузорӣ шудааст.

Ба манзури боз ҳам тавсеа бахшидан ба ин бахши муҳими иқтисоди кишвар соли 2011 Барномаи давлатии рушди соҳаи геологияи Тоҷикистон барои солҳои 2012 – 2020 қабул карда шуд.

Дар ҳүҷҷати мазкур фаъолияти минбаъдаи соҳаи геология дар самти ҷустуҷӯву иқтишофи захираҳои табиии Тоҷикистон, ба баҳрабардорӣ омода намудани конҳо ва, дар маҷмӯъ, рушди самтҳои афзалиятноки саноати маъдани кишвар муайян гардидаанд.

Саноати маводи соҳтмон. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон захираҳои фаровони ашёи хом мавҷуд мебошанд. Ҳоли ҳозир дар минтақаҳои гуногуни кишвар зиёда аз 400 конҳо кашф шудаанд, ки 30 намуди ашёи хомро фаро мегиранд. Мамлакати мо аз рӯи захираҳои оҳаксанг, санги хоро, мармар, оҳаксанги мармарӣ, гаҷ, қуми кварсӣ ва амсоли инҳо яке аз ҷойҳои аввалро ишғол мекунад.

Саноати маводи соҳтмон яке аз бахшҳои муҳими саноати кишвар ба шумор меравад. Фаровонии ашёи хоми маҳаллӣ имкон додааст, ки даҳҳо корхонаҳои истеҳсоли хишт, сement, масолеҳи гайримаъданӣ, таҳтасангҳои ороиши Ҷумҳурии Тоҷикистон намоянд ва бунёди якчанд корхонаҳои дигар ба нақша гирифта шавад.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Алҳол дар чумхурӣ зиёда аз 5 корхонаҳои бузург ва хурди истеҳсоли сement, 67 корхонаҳои хиштбарорӣ, 46 корхонаҳои истеҳсоли куму шағал, 5 корхонаҳои хурди оҳаку гаҷбарорӣ, 4 корхонаҳои коркарди санг, корхонаҳои шишабарорӣ, шифербарорӣ ва истеҳсоли қубурҳои асбестӣ фаъолият доранд.

Дар корхонаҳои мазкур соли 2010-ум 288,8 тонна сement, 78,4 миллион дона хишт, 448,8 ҳазор метри мукааб куму шағал, 7,78 миллион дона хишти сementӣ, 9,5 километр қубурҳои асбестӣ истеҳсол шудаанд.

Ба манзури татбиқи «Барномаи рушди масолеҳи соҳтмонӣ дар давраи то соли 2015» бунёди корхонаҳои нав ва дар ин замина ташкили ҷойҳои корӣ, инчунин ба роҳ мондани истеҳсоли намудҳои нави масолеҳи соҳтмонӣ идома дорад.

Бо мусоидати Вазорати энергетика ва саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2011 аввалин корхонаи шишабарорӣ бо неруи тавлидотии 1,3 миллион метри мукааб шиша дар як сол ва бо 150 ҷойҳои корӣ дар шаҳри Қайроққум ба фаъолият оғоз намуд. То ҷашни 20-умин солгарди Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон як корхонаи хурди сementбарорӣ бо иқтидори 72 ҳазор тонна сement дар ноҳияи Варзоб, 5 корхонаҳои хиштбарорӣ дар ноҳияҳои Бобоҷон Ғафуров, Нурабод, Раҷт ва Маҷҷӯҳ ба кор шурӯъ карданд. Корхонаҳои мазкур 410 нафарро бо кор таъмин намуданд.

Соҳтмони ҷанде дигар корхонаҳои бузурги сementбарорӣ дар ноҳияҳои Дангара ва Шаҳритус бо маблағгузории хориҷӣ ба ҳамин наздикиҳо бояд оғоз шавад.

Саноати мошинсозӣ. Соҳаи мошинсозӣ пойгоҳи тавсса бахшидан ба илму техника ва фановарӣ дар кишвар мебошад. Бахши мошинсозии саноати Тоҷикистонро КВД «Тоҷиктекстилмаш», ҶСШК «Ҳумо», КД «Востокредмет», ҶСП «Корхонаи арматурӣ», ҶС «Сирандӯд», ҶСП

«Новселмаш», ЧСП «Сомон-таҷҳизот», ЧСП КМ «Тоҷирон» ва ЧСК «Сомон-Қӯлоб-таҷҳизот» ташкил медиҳанд. Корхонаҳои соҳа номгӯи васеи маҳсулоти мөшинсозӣ, ба монанди сипорҳо, ҷузъҳо ва қисмҳои алоҳидай дастгоҳҳои гуногун, қисмҳои эҳтиётии техникаи кишоварзӣ, ҷамъу васли тракторҳо, бетонҳосилкунак, асбобҳои ҷелонгарию васлгарӣ, арматураи соҳтмонӣ ва гайра, истехсол мекунанд.

Алюминий аввалия, ки дар чумхурӣ истехсол мешавад, имкон медиҳад, ки корхонаҳои коркард ва истехсоли маҳсулоти бозоргири алюминӣ соҳта шаванд. Инчунин мавҷуд будани ашёи хоми фулузот мусоидат мекунад, ки дар кишвар корхонаи бузурги металлургӣ бунёд гардад. Дар ин замона соли 2011 дар мамлакат соҳтмони комбинати металлургӣ барои истехсоли арматура ва маҳсулоти фулузӣ оғоз гардид. Ҳангоми ба истифода додани навбати аввали корхона иқтидори истехсолии он 200 000 тоннаро дар як сол ташкил медиҳад ва пас аз пурра ба кор даромадани комбинат неруи тавлиdotии он ба 1 000 000 тонна баробар мешавад.

Дурнамои рушди соҳаро афзалиятҳое, аз чумлаи коркарди алюминий аввалия, металлҳои сиёҳ ва ранга, истехсоли анвои мөшинҳои соҳаи кишоварзӣ ва агрегатҳо, молҳои ниёзи мардум ва тавссеаи ҳамкориҳои истехсолӣ бо кишварҳои дуру наздик ташкил ҳоҳанд дод.

Саноати сабук. Саноати сабук аз соҳаҳои фоидаовар ва муҳими иқтисоди Тоҷикистон мебошад ва ба далели таъмин будан бо ашёи хоми маҳаллӣ – нахи пахта, пӯст, пашм ва пила ва мавҷуд будани неруи билқувваи корӣ яке аз соҳаҳои нисбатан зудтавсекунанда ба ҳисоб меравад.

Саноати сабуки чумхурӣ дар зарфи 20 соли давраи истиқлолият ба дастовардҳои назаррасе ноил гаштааст. Дар ин давра дар соҳаи саноати боғандагӣ 20 корхонаи ресандагӣ бо иқтидори коркарди 57,1 ҳазор тонна нахи

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

пахта, 2 корхонаи коркарди пашм бо иқтидори 1200 тонна пашм, 5 корхонаи коркарди пӯст бо иқтидори 1050 ҳазор дона пӯст бунёд гардианд.

Барои ноил шудан ба коркарди пурраи нахи пахта «Барномаи коркарди пурраи нахи пахтаи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истеҳсолшаванда барои давраи то соли 2015» ва барои коркарди пурраи ашёи хоми чорво «Барномаи коркарди пурраи ашёи хоми чорво (пӯст ва пашм) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2015» қабул шудаанд. Ҳамчунин ба манзури то соли 2015 баровардани ниёзи мардум аз молҳо барои кӯдакон, ҳадди ақал дар ҳудуди 80 фоиз, «Барномаи истеҳсоли маҳсулоти бачагона дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015» ба тасвиб расидааст.

Ҳоли ҳозир дар ҷумҳурӣ 6 корхонаи нассочӣ, 17 корхонаи ресандагӣ, 16 корхонаи дӯзандагӣ, 3 корхонаи истеҳсоли ҷӯроб, 9 корхонаи коркарди пӯсту пашм, 2 корхонаи истеҳсоли қолин ва маҳсулоти қолинӣ фаъолият меқунанд. Илова бар ин, алҳол соҳтмони 2 корхонаи азими коркарди нахи пахта то маҳсулоти ниҳоӣ бо иқтидори 10 ҳазор тонна дар як сол ва 3 корхонаи дигар бо иқтидори коркарди 450 ҳазор дона пӯст дар як сол идома дорад.

Бояд зикр кард, ки, бо вучуди ин пешрафтҳо, тавсеаи саноати Тоҷикистон ҷавобғӯи талаботи рӯзафзуни ҷомеа нест.

Якчанд омилҳое мавҷуданд, ки ба рушди саноат таъсири манғӣ мерасонанд. Муассиртарин аз ин омилҳо рақобатнопазирӣ маҳсулоти ватаний дар баробари молҳои воридотӣ аст. Ҳаҷми андозҳои гумрукии ҷумҳурӣ, ки яке аз пасттарин дар ҷаҳон мебошад, ва бозори дохилии кишвар, ки яке аз озодтарин бозорҳои дунёст, мӯчиби онанд, ки вориди бузургҳаҷми молу колои хориҷиро осон карда, маҳсулоти ватаниро аз доираи муомилот берун меандозанд. Ин омил ба рушди саноат таъсири манғӣ расонида, сатҳи самаранокии онро паст менамояд.

Дигар аз омилҳои боздорандай рушди саноат дараҷаи пасти ҳавасмандкуй ба ҷалби сармоягузории ватаний аст. Бино ба баланд будани сатҳи андоз аз даромади холис ва мустаҳкам набудани заминай кафолатҳои молијавӣ сармоягузорони ватаний моил нестанд маблағҳои ҳудро ба кори бунёди корхонаҳои нави саноатӣ сарф кунанд. Ҳоли ҳозир зиёдтар муомилот дар бозори амволи ғайри-манқул, ки манбаи дарёftи даромади сареъ ва бидуни ҳатар аст, маъмул мебошад.

Дигар аз омилҳое, ки ба тавсееи саноат таъсири манғӣ мерасонанд, корбурди таҷҳизоти кухна ва технологияҳои аз лиҳози маънавӣ ақибмонда ва раванди сусти ҷорӣ кардани дастовардҳои фановарии пешрафта мебошад.

Дар ин росто масъалаи нарасидани кадрҳои лаёқат-манд дар бахши саноати кишвар ҳассостарин масъала мебошад.

Сифати пасти омодасозии кадрҳо дар системаи маорифи кишвар монеаи ҷиддие дар масири рушди иқтисоди мамлакат эҷод мекунад.

Вале умедворем, ки бо татбик шудани нуктаҳои Концепсияи рушди саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки тадбирҳои мұchtамеъ ва илман асоснокро дар бар мегирад, соҳаи истехсолии мамлакат дар ҳамаи бахшҳои иқтисоди кишвар рӯй ба рушду тараққӣ ҳоҳад ниҳод.

Кишоварзӣ. Кишоварзӣ, ки яке аз соҳаҳои муҳими иқтисодиёти кишвар ба ҳисоб меравад, рушди он аз ҳар ҷиҳат ба беҳдошти вазъи иқтисодии мамлакат таъсир мерасонад. Зоро аз вазъи бахши кишоварзӣ баровардани ниёзи аҳолӣ аз озуқа, таъмини корхонаҳои саноатии мамлакат бо ашёи хом ва фаро гирифтани аҳолии деҳот бо кор вобастагӣ дорад.

Солҳои охир дар соҳаи кишоварзии мамлакат як қатор ислоҳоти муҳим ва ҷиддӣ амалӣ карда шуд, ки мақса-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

ди асосии онҳо афзоиши маҳсулоти ба содирот нигаронидашудаи кишоварзӣ ва таъмини амнияти озуқавории мамлакат мебошад.

Тайи солҳои охир дар натиҷаи иқдомҳои Ҳукумати мамалакат истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ рӯй ба афзоиш ниҳодааст. Дар тӯли муддате аз соли 1997 то соли 2010 фаровардҳои кишоварзӣ ба ҳисоби миёна 2,8 баробар зиёд шудаанд. Аз ин ҷумла, истеҳсоли маҳсулоти галладона 2,3 баробар, картошқа – 6, сабзавот – 3,3 ва мева 2 баробар афзудааст.

Маҷмӯи маҳсулоти кишоварзии ҷумҳурӣ дар соли 2010 дар ҳамаи шаклҳои хочагидорӣ 9,4 миллиард сомониро ташкил дод, ки афзоиши он нисбат ба ҳамин давраи соли 2009 6,8 фоизро ташкил медиҳад.

Тамоюли пешрафт дар тамоми бахшҳои кишоварзӣ мушоҳида мешавад. Аз ин ҷумла, дар соли 2010 нисбат ба соли 2009 маҳсулоти соҳаи растанипарварӣ 7,7 фоиз, истеҳсоли картошқа 13,6 фоиз, бунёди боғ ва токзорҳои нау 2,3 маротиба, чорвои қалон 28,5 ҳазор сар, гӯсфанду буз 177,4 ҳазор сар, парранда 522,6 ҳазор сар, истеҳсоли гӯшт 6,6 фоиз, шир 4,9 фоиз, пашм 5,9 фоиз, асал 9,8 фоиз, тухм 23,1 фоиз зиёд шудаанд.

Соҳаи кишоварзӣ дар панҷ соли охир ҳам аз ҳисоби маблагҳои дохиљӣ ва ҳам дар раванди иҷрои лоиҳаҳои муштараки сармоягузорӣ ба андозаи 5,2 миллиард сомонӣ маблаггузорӣ шудааст. Фақат дар соли 2011 ба ин соҳа 1,3 миллиард сомонӣ ироја шуд. Дар ҷумҳурӣ ҳоли ҳозир барои таҷдиди зерсоҳторҳои кишоварзӣ, обёрий ва ободонии заминҳои бикру боир, кумак ба хочагиҳои дехқонӣ ва рушди соҳаи паҳтакорӣ 14 лоиҳаи сармоягузории давлатӣ дар марҳалаи амал қарор дорад.

Дар 3 соли охир барои дастгирии хочагиҳои кишоварзӣ аз ҳисоби буҷети давлатӣ ба маблаги 430 миллион сомонӣ қарзҳои имтиёзном ҷудо гардидаанд.

Ба манзури икрои қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тадбирҳои иловагӣ доир ба рушди соҳаи боғу токпарварӣ барои солҳои 2010 – 2014» дар мамлакат бунёди боғҳои нав идома дорад.

Кишоварзони кишвар дар тӯли солҳои гузашта дар самти идома бахшидан ба рушди боғдорӣ, аз ҷумла ангурпарварӣ, сабзавоткорӣ ва истеҳсоли дигар зироатҳо, ки соҳаҳои афзалиятнок ба шумор мераванд, инчунин дар ҷорӯдорӣ ва пахтакорӣ низ ба дастовардҳо ноил гаштанд.

Энергетика. Дастовардҳои Тоҷикистон дар соҳаи энергетика низ назаррасанд. Бо мақсади бо неруи барқ таъмин намудани минтақаҳои дурдасти аҳолинишини кишвар Ҳукумати Тоҷикистон моҳи октябрри соли 2006 Барномаи бунёди силсилаи неругоҳҳои хурди барқро барои солҳои 2007-2020 тасдиқ намуд. Дар натиҷаи амалӣ кардани ин барнома ва ҷалб намудани сармояҳои ватаниву ҳориҷӣ ба бахши энергетика ба Ҳукумати Тоҷикистон муяссар гашт, ки дар минтақаҳои гуногуни кишвар зиёда аз 262 неругоҳи хурду миёнаи барқи обӣ бунёд намояд. Фақат дар даҳ моҳи соли 2011 дар кишвар 25 неругоҳи хурди барқи обӣ бо иқтидори 7 МВт сохта шуданд, ки 2099 ҳочагӣ, биноҳои маъмурӣ ва корхонаҳоро бо барқ таъмин менамоянд. Ҳоли ҳозир соҳтмони 11 неругоҳи дигар идома дорад. Тибқи барномаи мазкур, то соли 2020 боз 190 неругоҳҳои хурди барқи обӣ сохта ҳоҳанд шуд.

Вориди фаъолият шудани неругоҳҳои «Помир-1», «Сангтӯда-1» ва навбати аввали Неругоҳи «Сангтӯда-2», ҳаттҳои интиқоли барқи «Лолазор-Хатлон», «Ҷануб-Шимол» ва «Конибодом-Боткент», зеристгоҳи «Сомонӣ»-и шаҳри Кӯлоб имконияти ба вуҷуд овардани шабакаи ягонаи энергетикии кишварро фароҳам соҳтанд. Афзоиши ҳаҷми умумии тавлидоти барқ имконият медиҳад, ки,

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

андаке бошад ҳам, мушкилоти мардум аз норасоии барқ дар мавсими зимистон коҳиш дода шавад.

Дар баробари ин, бунёд ва бозсозии иншооти бузургу стратегии кишвар – Неругоҳи барқи обии Роғун ва неругоҳҳои миёна дар ҳавзаҳои дарёҳои Вахш, Зарафшон ва Варзоб-бо суръати баланд идома доранд.

Соҳтмон. Инкишофи соҳаи соҳтмон намоёнгари неруи созандай ҳар кишвар аст. Тоҷикистон баъд аз ба даст овардани сулху субот дар мамлакат дар амри тавсеа баҳшидан ба ин соҳаи муҳими иқтисоди мамлакат ба комёбихои бузург даст ёфтааст.

Дар давоми солҳои истиқлолият барои 141 ҳазор оила беш аз 8,4 миллион метри мураббаъ манзилҳои истиқоматӣ соҳта, ба истифода дода шуд. Рушди босуръати соҳтмон аз ин нишондод маълум мешавад, ки соҳаи мазкур фақат дар 9 моҳи соли 2011 нисбат ба соли 2010 10,4 фоиз зиёд корҳоро ба анҷом расонидааст.

Хукумати ҷумҳурӣ ба таъмин намудани аҳолӣ бо заминҳои наздиҳавлигӣ ва барои соҳтмони манзил аҳамияти ҷиддӣ медиҳад. Дар ин замина то имрӯз наздик ба 120 ҳазор гектар замин барои 900 ҳазор оила ҳамчун қитъаи замини наздиҳавлигӣ чудо карда шудааст. Аз ҷумла, дар ду соли гузашта ба 150 ҳазор оила, ки аксаран оилаҳои ҷавон мебошанд, зиёда аз 21 ҳазор гектар замин чудо гардидааст.

Дар пайвастагӣ бо соҳтмон, ки робитаи маҳкам бо ободӣ ва бунёдкорӣ дорад, меҳоҳем дар бораи Душанбе, ки имрӯз дар ҳақиқат ҳусни дилорое ба худ гирифтааст, ҷанд сухан гӯем.

Душанбе-пойтаҳти Тоҷикистон-такъягоҳ ва таҷассуми давлатдорӣ, орзуву ормонҳои ба ҳақиқат пайвастаи ҳазорсолаи мардум барои расидан ба истиқлол аст. Душанбе қалби гарм ва ифтиҳори тоҷикистониён аст!

Пойтахти давлати тоҷикон рӯз аз рӯз дар ҳоли рушду тараққӣ аст ва беш аз пеш бо дилрабоӣ ва ҷаззобияташ дили ҳамватанон ва меҳмононашро тасхир мекунад.

Сабки меъмории муосир, дар ҳамомехтагӣ бо волотарин унсурҳои фарҳангии аврупоиву шарқӣ, ба беҳтарин ваҷҳ симои пойтахти моро ҳамчун маркази сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ инъикос менамояд.

Фақат дар чанд соли охир ҷашмандози шаҳри мо ба таври ачибе тағиیر кардааст. Ва имрӯз ҳам пойтахтамон дар ҳоли таҳаввулу тағиیر аст. Шабонгоҳи Душанбе манзараи дилпазире дорад – нурафшони зебои биноҳо, ҷароғони хиёбонҳо, рангоронги фавҷи фаввораҳо. Ин ҳама сурате аз вижагиҳои пойтахти кишваранд.

Душанбе ифтиҳори Тоҷикистон, тимсоли иттиҳоди давлат ва ҳалқ ва таҷассуми ормонҳои миллӣ аст. Пешрафти Тоҷикистон бо фардои пойтахт, ки намое аз тамоми кишвар аст, робитаи мустақим дорад.

Эҳтимолан, ҳар як аз сокини пойтахт боре ҳам пешниҳуд фикр кардааст, ки Душанбе дар зиндагии ўчӣ маънне дорад ва чӣ накшеро ифо кардааст. Барои қасоне ин шаҳр зодгоҳ ва хонаи падарӣ аст, барои барҳе дигар Душанбе мазҳари ишқӣ аввалин, барои баъзе конуне, ки илму маърифат омӯхтааст. Онҳое низ ҳастанд, ки Душанбе барояшон беҳтарин макони фароғат ва гардишу тафреҳ мебошад. Барои тоҷикони дур аз Ватан Душанбе қисмате аз зоду бүм ва баёдовари хотироти дилгусилу ҳаяҷоновар аст.

Дар қӯчаҳои шаҳр қадам зада, кас дар жарфотарин гӯшии вучуди хеш эҳсос мекунад, ки дар он чи ҳама дар атроф аст, порае аз қалби ўнхуфтааст, зоро ин шаҳри ту, маъвои ту ва мазҳари орзуҳои ту аст. Ин эҳсоси ачиб ва моғавқи дарк ҳамеша манбаи илҳоми поённопазир аст.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Фақат чанд моҳе пеш мо 20-солагии истиқлолияти давлатии Тоҷикистонро ҷашн гирифтем. Мо дар ин рӯзҳо бо нигоҳи нав ба роҳи тайкардаи худ аз аввалин рӯзи ба даст овардани соҳибихтиёри давлатӣ, ки дар худ, бидуни муболига, асрҳоро гунҷонидааст, назар андохтем. Дарк намудем, ки сулҳу суботи имрӯзро аз коми чӣ оташи хонумонсӯзе берун қашидаем. Бори дигар бар он тааммуқ кардем, ки роҳи расидан ба сулҳу созгории миллӣ роҳи осонгузар набуд ва вартаҳои ҳатарноку ваҳмангезе дар пешу атроф дошт. Вале моро дар ин роҳ роҳбалади дурбин, мушкилписанд, матин ва қавиирода ҳидоят мекард. Қадрдонӣ аз ҳидматҳои Эмомалий Раҳмон дар ба даст овардани сулҳу оромиш қадр кардани ваҳдати миллӣ ва ягонагии ҳалқу миллат аст. Аз ин рӯ, ҳарчанд бунёдгузорони шаҳри Душанбе падарону бобоёни мо ва дӯстони миллати мо буданд, табдилдиҳандагони ин шаҳри барои мо азиз ба шаҳри сулҳу ризоияти миллӣ Президент Эмомалий Раҳмон ва ҳаммаслакони соҳибистеъодод, богайрату содиқӣ ўст.

Пойтаҳти кишвари мо маҳз бо ғамхорӣ ва таваҷҷуҳи ҳамешагии Президент Эмомалий Раҳмон ба дастоварҳои назарраси иҷтимоиву иқтисодӣ ноил ғаштааст. Дар давоми 10 соли охир ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатии шаҳри Душанбе 5 баробар афзоиш ёфта, беш аз 3,8 миллиард сомонӣ сармояи асосӣ баҳрабардорӣ гардидааст ва ба андозаи наздик ба 3 миллиард сомонӣ захираҳои асосӣ ба кор дароварда шудаанд.

Дар даврони истиқлолият дар шаҳри Душанбе барои таъмини шаҳрвандон бо манзил 1,2 миллион метри мураббаъ биноҳои истиқоматӣ бунёд шудаанд.

Дар рӯзҳои ҷашни истиқлолият дар шаҳри Душанбе даҳҳо иншооти гуногуни иқтисодиву иҷтимоӣ, аз ҷумла

корхонаи кабелбарорӣ бо иқтидори коркарди то 12 ҳазор тонна алюминий дар як сол, корхонаи истехсоли лампаҳои каммасраф бо иқтидори 10 ҳазор лампа дар як шабонарӯз, ба кор оғоз карданд. Мавриди баҳрабардорӣ қарор додани се мұчтамеи варзишӣ ва Боги фарҳангу фароғати пойтаҳт ба фазои идонаи пойтаҳти чумхурӣ чилои тоза зам намуд.

Ободиву шукуфоии Душанбе ва афзудан ба иқтидори саноатии он гувоҳи ободиву рушди бемайлони мамлакат ва расидан ба ҳадафҳои асосии истиқлолият – таъмини зиндагии саодатмандонаи ҳалқи азизи Тоҷикистон – мебошад.

Нақлиёт. Мухимтарин омили пешрафти иқтисод рушду тавсеи зерсоҳторҳои соҳаи нақлиёт мебошад. Дар кишвари мо-ба иллати вазъи ҷуғрофӣ ва дар миёни минтақаҳо қарор гирифтани силсилаи кӯҳҳои бузург-аз давраҳои пеш робитаҳои густурдаи миёни маҳалҳо ниҳоят душвор буд.

Дар даврони истиқлолият дар минтақаҳои гуногуни мамлакат як қатор шоҳроҳҳо, нақбҳо, роҳҳои оҳан ва пулҳо бунёд гаштанд. 1700 километр роҳҳои мосингард, 17 километр нақб ва беш аз 100 пул бунёд ва бозсозӣ шуданд.

Имрӯз дар Тоҷикистон тақрибан ҳамаи зерсоҳтҳои нақлиёти автомобилий бозсозӣ шуда, кишвари мо ба як қаламрави воҳид табдил шудааст ва иртиботи доимӣ бо тамоми манотикии кишвар ва бо давлатҳои ҳамсоя имкон-пазир гаштааст. Яъне бо қаноатмандӣ метавонем зикр кунем, ки кишвари мо барои расидан ба яке аз ҳадафҳои асосии стратегии худ – раҳӣ ёфтани аз бунбости иртиботӣ – хеле ҳам наздик шудааст.

Тавсееа ва тараққии се баҳши муҳими иқтисоди Тоҷикистон, яъне **Энергетика, Кишоварзӣ** ва **Нақлиёт**,

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

моҳият ва мазмуни сиёсати иқтисодӣ ва ҳадафҳои стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон – ба даст овардани истиқлолияти энергетикӣ, таъмини амнияти гизоӣ ва баровардани кишвар аз бунбасти иртиботӣ бо табдил додани он ба минтақаи ҳамлу нақл тибқи стандартҳои байналмилалӣ – мебошанд.

Таъмини иҷтимоӣ. Аз рӯзҳои аввали ба сари қудрати давлатӣ расидани Эмомалий Раҳмон ҳифзи иҷтимоӣ ҷавҳари фаъолияти сиёсии ўро ташкил медиҳад. Ҳанӯз мамлакат дар миёни буҳрони шадиди сиёсиву иқтисодӣ дасту по мезад ва имкониятҳои молиявии давлат маҳдуд буд, вале Эмомалий Раҳмон бо ба кор бурдани ҳама тадбирау воситаҳо дар бахши таъмини иҷтимоӣ талош меварзид. Ва имрӯз, ки иқтисоди мамлакат рӯй ба инкишоф ниҳодаст, қисми қобили мулоҳизаи маблаг аз буҷети давлатӣ маҳз ба соҳаи иҷтимоӣ сарф мешавад.

Яке аз ҳадафҳои асосии давлат дастгирии турӯҳҳои осебпазири чомеа, аз ҷумла собиқадорони ҷангу меҳнат, ятимону маъюбон, пирони бесаробон ва оилаҳои камбизоат, мебошад.

Ба ҳамин манзур аст, ки ҳар сол аз соли пешин маблаггузорӣ ба соҳаи иҷтимоӣ меафзояд. Соли 2011 барои ҳифзи иҷтимоии бошандагони хона-интернатҳои маъюбону ятимон ва пиронсолони бесаробонмонда аз буҷети давлатӣ 13 миллион сомонӣ ҷудо гардид, ки аз ин миқдор ба ҳар як нафар дар як сол 8600 сомонӣ ва дар як моҳ 715 сомонӣ рост меояд.

Мувофиқи Қонун «Дар бораи таъмини нафақаи шаҳрвандон», ба заноне, ки дар соҳаҳои алоҳида як давраи муайян кор кардаанд ва инчунин заноне, ки зиёда аз 5 фарзандро тарбия намудаанд, нафақаи имтиёзномаи пеш аз муҳлат мӯкаррар гардидааст.

Тандурустӣ. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифзи саломатии инсонро бунёд ва ҳадафи стратегии рушди ҷомеа ва талаботи мубрам ва муҳими иҷтимоӣ ҳисоб ме-кунад. Ҳукумат барои ҳифзи саломатии шаҳрвандон пай-васта ғамхорӣ зоҳир менамояд ва ба ин манзур рушди соҳаи тандурустиро дар барномаҳои рушди кишвар яке аз масъалаҳои аввалин қарор додааст.

Барои рушди соҳаи тандурустӣ миқдори зиёди пул масраф шудааст, то ин ки Тоҷикистон дар даврони ис-тиқлол ба дастовардҳои назаррас дар пешгириӣ ва дармони бемориҳо ноил гардад.

Дар тӯли солҳои соҳибистиқлолии кишвар, дар ба-робари ислоҳоти соҳаҳои гуногун, соҳаи тандурустӣ мавриди бозсозии амиқ қарор гирифта, то имрӯз дар амри беҳтар карданӣ созу корҳои соҳаи мазкур иқдомоти зиёде ба анҷом расидааст.

Дар тӯли солҳои гузашта дар соҳаи мазкур якчанд иқдомҳои муҳими ташкилӣ анҷом дода шуданд. Қабули Конуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тибби оилавӣ», тасдиқ шудани «Стратегияи миллии солимии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2020», «Барно-маи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2015» ва Нақшай стратегии бозсозии муассисаҳои тиббӣ барои солҳои 2011-2020 ба беҳбӯд ёфтани шароити муассисаҳои тиббӣ, сифати хизматрасонии тиббӣ, пешгирии бемориҳо ва ташвиқи тарзи ҳа-ёти солим мусоидат намуданд ва хоҳанд намуд.

Бозсозии соҳа, дар навбати аввал, маҷмӯи тадбирҳоро, аз ҷумлаи таҷдиди сохтор, фароҳам овардани шароит барои кумаки аввалияи тиббӣ, таъмини муас-сисаҳои бистариқунонӣ бо лавозимоти зарурӣ, такмили ихтисоси кормандони соҳа, мукаммалсозии зерсоҳтҳо,

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

бехтар кардани дастрасӣ ба доруворӣ, ворид намудани усулҳои нави маблағгузорӣ, татбиқи усулҳои наву пешрафтаи ташхису табобат бо истифода аз фановариҳои нав, ширкат додани аҳолӣ дар ҳалли масъалаҳои тандурустӣ, таваҷҷӯҳи бештар ба вазъи саломатии маъюбон ва амсоли инҳо, дар бар мегирад.

Ҳоли ҳозир дар соҳаи тандурустии мамлакат ба манзури бехтар кардани вазъи саломатии аҳолӣ ва пешгирии бемориҳо, дар баробари пиёда кардани ҳадафҳои Стратегияи миллии солимии аҳолии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2020, зиёда аз 20 барномаи миллӣ, аз ҷумлаи барномаҳои рушди соҳаи донории хун, эндокринология, мубориза бо бемориҳои дил, бемории сил, вараҷа, вируси норасоии масунияти одам, пешгирии маъюбӣ аз садамаҳо, нашъамандӣ, пешгирии бемориҳои касбӣ ва таблиғи тарзи ҳаёти солим, мавриди татбиқ қарор доранд.

Солҳои охир таъмини соҳа бо мутахассисон низ рӯ ба беҳбудӣ овардааст. Барои мисол, агар солҳои 1991–2007 нишондиҳандаи таъмини соҳа бо мутахассисон та-моюли пастравӣ дошта бошад, дар соли 2010 шумораи та-бибон 10,8 фоиз ва кормандони сатҳи миёнаи тиббӣ 15,4 фоиз афзоиш ёфтааст.

Дар зарфи бист соли истиқлолият дар минтақаҳои гуногуни мамлакат зиёда аз 800 муассисай тандурустӣ бунёд гардида ва ё таъмиру тармим карда шуда, бо лавозимот ва таҷҳизоти муосири тиббӣ таъмин карда шуданд.

Дар ин давра маблағгузории соҳаи тандурустӣ аз 956 ҳазор сомонӣ ба 600 миллион сомонӣ афзоиш ёфтааст, ки ин нишондиҳанда дар муқоиса бо соли 1992 беш аз 620 баробар зиёд мебошад.

Зикр кардан бамаврид аст, ки Ҳукумати Тоҷикистон, илова бар маблағгузориҳо аз буҷети давлатӣ, барои боз

НАҚШИ СИЁСИИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРӢ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН

ҳам беҳтар кардани вазъи соҳаи тандурустӣ ба таври фаъол кумакҳои башардӯстонаи созмонҳои байналмилалӣ ва кишварҳои пешрафтаро ҷалб менамояд.

Инак ҷанд сол аст, ки бо қумаку дастгирии бегаразони ташкилотҳои байналмилалии кумакрасон, маҳсусан Созмони Милали Муттаҳид, хидмати тиббӣ ва таъмин бо доруворӣ барои беморони сил, вируси норасонии масунияти одам ва варача ба таври ройгон ба роҳ монда шудааст.

Фақат дар солҳои 2010-2011 анвои доруҳо ба маبلاغи наздик ба 20 миллион сомонӣ ба Тоҷикистон ҳамчун кумаки башардӯстона ворид гаштааст.

Бонки олмонии рушд барои татбиқи лоиҳаи беҳсозии солимии модару кӯдак дар вилояти Ҳатлон ва ба манзури таъмиру бозсозӣ ва таҷхизонидани 10 таваллудхона 10 миллион евро ҷудо кардааст, ки ин маблағ баробар бо 70 миллион сомонӣ мебошад. Инчунин ҷиҳати мубориза бо бемории фалаҷ ҷудо намудани 30 миллион сомонӣ ҳалли ҳудро ёфтааст.

Дар зарфи даҳ соли гузашта фақат Ҳукумати Ҷумҳурии Федеролии Олмон барои дастгирии соҳаи тандурустии кишвари мо дар ҳаҷми беш аз 31 миллион евро кумаки башардӯстона расонидааст.

Бояд зикр кард, ки соҳибкорони ватанӣ низ аз ин копри ҳайр ақиб намемонанд. Бо пули ҳайрияи онҳо дар ноҳияи Восеъ беморхонаи кумаки таскинӣ барои нигоҳубини беморони музмини сил ва дар ноҳияи Муъминобод маркази баъдтабобатии беморони сил бунёд ҳоҳанд шуд.

Маориф. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои рушду густариши соҳаи маориф пайваста гамхорӣ мекунад. Таҳсили маърифатиро Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон кафолат медиҳад. Дар моддаи 41 Конституция ома-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

дааст: «Давлат таълими умумии асосии ҳатмии ройгонро дар муассисаҳои таълимии давлатӣ кафолат медиҳад». Та-ваҷҷуҳи ҷиддии Ҳукумати мамлакат ба таҳсили маъри-фатӣ аз ин низ бармеояд, ки яке аз аввалин қонунҳои қабулкардааш, пас аз барқарор шудани соҳти конститут-сионӣ, дар бораи маориф буд.

Бояд хотиррасон кунем, ки нобасомониҳои сиёсиву иқтисодии солҳои аввали истиқлолият ба соҳаи маориф хисороти бузург ворид оварданд. 126 муассисаҳои маориф пурра аз кор баромаданд. Беш аз 25 ҳазор оила бесаробон шуданд ва 58 ҳазор нафар кӯдакон ятим монданд.

Дар минтақаҳои даргирии шаҳрвандӣ тақрибан ҳамаи мактабҳои олӣ ва миёна гайриқобили фаъолият шуданд. Дар тӯли солҳои 1992-1995 беш аз 20 ҳазор нафар омӯзгорон кишварро тарқ намуданд ва ҳазорон муалли-мону хонандагону донишҷӯён гуреза шуданд.

Дар чунин вазъияти душвор Ҳукумати Тоҷикистон ба хотири ояндаи насли наврас ва барои тарбияи онҳо мактаб-интернатҳо барои кӯдакони ятим, литесяю гимна-зияҳои маҳсус таъсис намуд, барои хонандагони болаёқат имтиёзҳо мӯқаррар кард ва барои дастгирии кормандони соҳаи маориф як силсила корҳои муфид анҷом дод.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста бар он мекӯшад, ки насли наврас дар ҳамаи минтақаҳои кишвар ба таҳсили босифат даст дошта бошад.

Суҳанони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалий Раҳмон роҷеъ ба он, ки «маориф омили асосии таҳқими давлат ва наҷоти миллат аст», баёнгари та-ваҷҷуҳи хосаи Сарвари давлат ба ин соҳаи муҳими фарҳангӣ мебошад, ки аз фаъолияти он ҳувияти миллӣ ва ояндаи давлату миллат вобастагӣ дорад.

Маҳз бо назардошти аҳамияти бузурги таълиму тар-бия дар рушди ҷомеа ва устувор соҳтани заминаи ҳуқуқию меъёрии фаъолияти соҳаи маориф Ҳукумати ҷумҳурӣ як

силсила асноди муҳими давлатӣ, аз ҷумлаи «Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Стандарти давлатии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Барномаи тайёр қардани мутахассисони соҳаи омӯзгорӣ», «Барномаи компьютерқунонии мактабҳои маълумоти асосӣ ва миёнаи Ҷумҳурии Тоҷикистон», таҳия намуда, ба тасвиб расонид.

Ҳукумати мамлакат оид ба масъалаи беҳтар намудани вазъи иҷтимоии кормандони соҳаи маориф, аз ҷумла бо роҳи баланд бардоштани маоши онҳо, мунтазам ғамхорӣ мекунад.

Ба хотири рушди минбаъдаи соҳаи маориф, баланд бардоштани сатҳи тафакқури техникиву технологӣ, афзоши саҳми илм ва техника дар тамоми соҳаҳои ҳаёти кишвар соли 2010 «Соли маориф ва фарҳанги техникӣ» эълон гардид.

Ҳукумати мамлакат ҳаҷми маблағузориро ба соҳаи маориф мунтазам зиёд менамояд. Барои мисол, агар ҳаҷми умумии маблағузории буҷетӣ ба соҳаи маориф дар соли 2000-ум 41 миллион сомониро ташкил дода бошад, соли 2011 ин нишондиҳандা ба 1,5 миллиард сомонӣ барабар аст.

Дар ин давра дар мамлакат беш аз 1200 бинои мактаби ҳозиразамон барои зиёда аз 310 ҳазор ҷои нишаст соҳта, мавриди истифода қарор дода шуд.

Фақат дар давоми ду соли охир дар мамлакат 312 бинои мактаб барои 57 ҳазор ҷои нишаст ва дар соли 2011 184 мактаб барои 35 ҳазор ҷои нишаст бунёд гардианд.

Дарҳӯри зикр аст, ки дар Тоҷикистон дар даврони истиқлол бунёд қарданни мактабҳо нисбат ба солҳои охирӣ даврони шӯравӣ се маротиба зиёд шудааст.

Шумораи муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ низ афзудааст. Соли 1991 дар ҷумҳурӣ 13 мактаби олий ғаъволият мекард. Ҳоло шумораи мактабҳои олий ба 30 адад расидааст.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Теъдори донишчӯёни мактабҳои олии кишвар, агар то замони истиқолият 69 ҳазор нафарро ташкил мекарданд, алҳол ин нишондод ба 160 ҳазор нафар баробар шудааст.

Яке аз ҳуҷҷатҳои муҳиме, ки ҳамчун дастоварди шоистай даврони истиқолият дар соҳаи маориф ба имзо расид, Созишина дар бораи эътирофи маълумоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Аврупо ба шумор меравад. Ҳуҷҷати мазкур ба ҳатмкунандагони мактабҳои олии кишвар имкон медиҳад, ки дар давлатҳои Аврупо низ кору фаъолият карда, донишу таҷрибаи худро такмил кунанд.

Илова ба тадбирҳое, ки дар боло зикр шудаанд, ба манзури мувоғиқ гардонидани савияи дониши хонандагон ба талаботи низоми нави иқтисодиву иҷтимоӣ ва фарҳангии замони мусосир ва бо мақсади пайвастан ба сағи мамлакатҳои пешрафта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста талош меварзад, ки тамоми муассисаҳои таълимӣ, шабакаи таълимгоҳҳои миёнаи касбӣ ва мактабҳои ойӣ бо технологияҳои компьютерӣ, кабинетҳои фаннӣ, озмоишгоҳҳои мӯсаҳҳази таълимӣ ва илмию таҳқиқотӣ таъмин карда шаванд. Барои ин мақсад ҳар сол аз ҳисоби фонди захиравии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар сарчашмаҳои молиявӣ маблагҳои бузург ҷудо карда мешаванд.

Имзои созишинаҳо бо кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил барои таҳсили донишчӯёни тоҷикистонӣ дар муассисаҳои олии ин кишварҳо дар заминаи ҳаракат ба сӯи фаро гирифтани донишҳои мухталиф, бавижа дар ҳавзаи илмҳои дақиқ, фановарӣ, пизишкӣ ва амсоли инҳо, азми толибони илмро боз ҳам маҳкамтар кардааст. Соли 2010 дар пойтаҳти кишварамон – шаҳри Душанбе – филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М. Ломоносов таъсис гардид. Дар назар аст, ки дар шаҳри Душанбе филиали Донишкадаи энергетика ва филиали Донишкадаи пӯлод ва ҳӯлаи шаҳри Москваи Федератсияи

Россия ва филиали Донишгоҳи миллии техникии Харкови Украина созмон дода мешаванд.

Холи ҳозир мутахассисони соҳаи маориф рӯи лоиҳаи нави Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», ки ислоҳоти ҷиддии соҳаро дар бар мегирад, кор карда истоданд. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати омода намудани шароит барои тарбияи мутахассисони баландихтисоси тамоми соҳаҳои илму истеҳсолот пайваста талош мекунад.

Забон. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон аз оғози фаъолияташ ба ҳайси Сарвари давлат барои рушди забони миллӣ ва пойдор намудани мақоми давлатии он дар тамоми ҳавзаҳои ҳаёти ҷомеаи Тоҷикистон пайваста талош меварзад. Бо иқдоми Президенти кишвар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи забони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардида, **5 октябр** ҳамчун Рӯзи забони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҷлил карда мешавад.

Бо таваҷҷуҳ ба аҳамияти масъала лозим медонем баъзе аз мушоҳидаҳо ва назари худро дар мавриди вазъияти забон баён намоем.

Сухани тозае наҳоҳем гуфт, агар гӯем, ки сатҳи за бондонии мо, тоҷикон, дар сатҳи паст қарор дорад ва ба далели ҳучуми фарҳангӣ, ки тавассути фильмҳо ва ви деомавод анҷом мегирад ва ба иллати таҳти таъсири барномаҳои саргармкунандаву аз ҳар лиҳоз мароқангези шабакаҳои телевизиони хориҷӣ мондани ҳаммиллатони мо сурат мепазирад, рӯз аз рӯз боз ҳам коҳиш меёбад.

Бо ҳондани ин матлаб шояд пеши дидаҳои ҳонандай арҷманд манзараҳое аз сухбатҳои ҳаммиллатон дар кӯчаву бозор, дохили нақлиёти мусоғирбар ҷилвагар мегардад, ки бо якдигар бо чӣ забоне ҳарф мезананд.

Масалан, ҳафтод-ҳаштод сол пеш тоҷикон аслан маънои садҳо калимаҳои русиро, ки имрӯз ба таркиби за-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

бони гуфтугӯй дохил шуда, доираи истифодаашон беш аз пеш густурдатар мегардад, намедонистанд. Аммо имрӯзҳо ҳатто онҳое, ки забони русиро дуруст намедонанд, дар гуфторашон аз калимаҳои забони русӣ ба таври фаровон истифода мекунанд. Зиёда аз ин, чунин ҳам ба назар мерасад, ки ҳадди аксари тоҷикон асли калимаҳоеро, ки ба русӣ баён мекунанд, ба тоҷикӣ намедонанд.

Чаро ин тавр шудааст? Чаро ҳалке, ки дар тӯли зиёда аз ҳазор сол забонашро аз тӯғонҳои оғатбори таърихи пурфочиааш бегазанд берун оварда, то ба асри бист – даврони эҳёи давлатдориаш-расонидааст, дар тӯли ҳафт – ҳашт даҳсола онро ба ҳоли ногувор гирифтор намудааст? Чаро имрӯз мо, тоҷикон, – аз коргари одӣ то ба олимӣ шӯҳратманд – бо он сароҳат, бо он зебобаёнӣ, ки ҳамзабонони хориҷии мо ва ҳамвatanони бурунмарзии дар муҳити комилан гайритоҷикӣ бузургшуда ҳарф мезананд, наметавонем сухан гӯем.

Ин саволҳоро як ҷавоб аст – мо забони модариамонро ба тавре, ки бояд омӯзем, намеомӯзем.

Мушоҳидаҳои шаҳсӣ ва сӯҳбату машварат бо шахсиятҳои зиёде аз аҳли қалам моро мӯътакид соҳт, ки барои ислоҳи вазъи забондонии ҳаммиллатон ҷораву тадбирҳое, ки то имрӯз дар соҳаи мактабу маориф андешида шудаанд, натиҷае наҳоҳанд дод, *агар мо тарзи таълими забонро ба таври қуллӣ мавриди таҷдид қарор надиҳем*. Яъне ислоҳи вазъи мавҷударо на бо роҳи боз ҳам зиёд кардани шумораи дарсхои забон, на тавассути чопи луғатҳои тафсирию соҳавӣ, на бо ташкили комиссияи босалоҳияти давлатӣ ва на бо даъвати ҳаммиллатон баҳри гиромӣ доштани забони модарӣ ба даст овардан гайриимкон аст.

Ҳамаи он ҳамвatanони гиромии мо, адібон, олимон, рӯзноманигорон, муаллимон ва умуман онҳое, ки ҳарфоро ба ҳарфе часпонда хуб сухан мегӯянд ва ё менависанд, заҳмату мashaққати равону ҷолиб баён карданро медонанд. Ва аз ин сабаб ҳам сухандон шуданд, ки худро дар

мактаби саъю кӯшиши худ парваридаанд ва сухангӯй ёд додаанд. Пас суоле ба миён меояд, ки мактаби миёна барои чӣ лозим аст?

Ҳақиқат ин аст, ки дар мактаби миёна, ба ҷои гуфтори адабиро ёд додан, илми забоншиносиро меомӯзонанд. Ва ин усули таълим боис мегардад, ки хонандагон на забонро ёд мегиранд ва на илми мураккаберо чун забоншиносӣ аз бар менамоянд. Ин усул забонро ҳамчун сохтор меомӯзонад ва вақти зиёди омӯзандаро сарфи фарогирии ҳамаҷонибаи сарфу наҳв (грамматика) мекунад. *Дар натиҷа мактабхон донишни назариявии забонро ёд мегирад, аммо худи забонро не.* Вай ҳиссаҳои нутқро медонад, vale дар худи нутқ заиф аст ва наметавонад ба забони адабӣ, ҳамон тавре ки бо забони лаҳҷа озод сухан мегӯяд, ҳарф занад. Ба ростӣ, ачиб аст, ки барои ин ки ба инсон сухан гуфтанро омӯзонид, ба сари ӯ бояд сели донишҳои барзиёdro рехт. Масалан, худи китоб, бе он ки аввал ба мактабхон сухан гуфтанро ёд дихад, аз вай талаб мекунад, ки бо истифодаи якчанд калимаҳо ҷумлаҳое созад ва ё аксаран саволҳои берабт медиҳанд ва мактабхонро сардаргум менамоянд, аз қабили «чаро мо пиронро дӯст медорем?» ва ё «чаро мо Ватанро дӯст медорем?» ва монанди инҳо. Чунин ба назар мерасад, ки муаллифони китобҳои дарсӣ намедонанд чӣ тавр сахифаҳои китобро пур кунанд.

Дар бисёр маврид аз адабиёти классикӣ порчаҳои насрӣ меоваранд, ки бо забони имрӯз комилан мувофиқат намекунанд. Шояд муаллифон иддао кунанд, ки бо ин роҳ мактабхонҳоро бо адабиёти классикӣ ошно месозанд. Ва-ле фикр ба он намекунанд, ки кӯдакон, ки забони имрӯзро дуруст намедонанд, чӣ тавр метавонанд бо ҷанд пораи насрӣ сабки осори бадеии асрҳои гузаштаро ёд гиранд. Ва умуман оё ин муҳим аст?

Чун дар ҳама кор, дар таълими забон низ бо усули аз сода ба мураккаб бояд амал кард. Мо ҳамеша ин воқеиятро бояд дар хотир дошта бошем, ки зиёда аз ҳаштод

дарсади калимаҳои забони тоҷикӣ решай арабӣ доранд. **Пас аввалин ва мухимтарин вазифаи мактабу муаллиму китобҳои дарсӣ ба мактабиён ёд додани маъни калимаҳо аст.** Ва мушкили дигаре, ки дар сари роҳи омӯзиши забони адабӣ қарор дорад, ин фарқи боризи сохтори забони адабӣ аз қолаби забони шифоҳӣ аст. Аз ин рӯ, то ин ду масъала ҳалли худро наёбанд, яъне агар мо услуби роиҷи таълими забонро қуллан дигар карда, ба усули амалии фаро гирифтани забон нагузарем, ба ҳеч пешрафте дар ин замина ноил намегардем.

Вале мо ба ҷои иқрор шудан ба ин ҳақиқат, ки забони адабиро намедонем ва ба ҷои пайи ислоҳи он қӯшидан, дар мавриди лозиму нолозим бо ҳудситоӣ ва фахрфурӯйӣ, аз қабили «мо фарҳангӣ ғанӣ дорем», «мо забони оламшумул дорем» ва ғайра, машғулем.

Масалан, ҳатто аз минбарҳои баланди маҳфилҳои бузург дар баёни таҷаллии ягон ҳодисаву воқеа мегӯем: **«шукӯҳу шаҳомат»**. Ва боре ҳам лугатро кушода намебинем, ки **шаҳомат** ҳусусияти одам аст, на ин ки сифати ҳодиса. Танҳо дар мавриди инсон калимаи **шаҳоматро** мегӯяшадон ба кор бурд, ҳодисаву воқеа наметавонанд **далер, часур, боҳиммат, саҳоватманд** бошанд, ки инҳо ҳама маъно ва муродифи калимаи **шаҳомат** ҳастанд. Дигар калимае, ки нисбатан бисёр ва ноҷову бемантиқ истифода мешавад, калимаи **ташриф** аст. Решай калимаи **ташриф шараф** аст ва ин калимаро, яъне **ташриф-ро**, тарафи пазироиқунандай меҳмон аз рӯи одоби меҳмоннавозӣ ба кор гирифта, вуруди меҳмонро барои ҳудаш шараф меҳисобад. Аммо мо ин калимаро ҳамчун муродифи калимаи русии **«визит»** истифода мекунем ва сафари ҳар қасеро, ки аз ҷое ба ҷое рафт, **ташриф** мегӯем, аз қабили: «вазири умури ҳориҷаи Миср ба Ҳабашистон ташриф овард». Ин ҳабашистонҳои меҳмоннавоз бояд омадани мансабдори олиқадри мисриро, ки вориди кишварашон шудааст, **ташриф** гӯянд, на ин ки мо.

Калимаи **начиб**, монанди вожай **шахомат**, факат ба-рои баёни хислати инсон истифода мешавад ва маънояш аз нажоди пок будан аст. Вале мо ин калимаро ба кору ҳодисаву воқеа нисбат медиҳем ва ба ҷои **корҳои начибона, рафтори начибона** гуфтан, **корҳои начиб, рафтори начиб** мегӯем.

Калимаи **пайкор** ҳарчанд зоҳирان амале вобаста бо **корро** баён месозад, маъни лугавиаш **чанг** ва **муборизаи чанговарона** мебошад. Вале мо барғалат ин калимаро пахлуи калимаи **кор** гузоштаву **кору пайкор** гуфта, гумон мекунем, ки хеле шоирона ва пуртагӣ гап зада истодаем.

Калимаҳои **мустақил** ва **истиқлол** вожаҳои ҳамреша ҳастанд ва дар таркибашон овози сактадор надоранд, вале аксари гӯяндагони телевизиону радио калимаи **му-стақилро** сактадор – **мустақил** – талаффуз мекунанд.

Номи БДА дар ҳадди ниҳоят bemantik аст – Бозрасии давлатии автомобилий. Дар ин ном маълум нест, ки манзур аз бозрасии чист – давлат ё автомобил? Бемантиқии ин ном вақте баравло намоён мегардад, ки калимаи «давлатӣ»-ро хориҷ карда хонем: Бозрасии автомобилий. Яъне сухан аз бозрасиест, ки маъмурон онро бо воситай автомобил анҷом медиҳанд. Оё беҳтар нест, ки номи ин хидматро фаҳмо карда, **назорати ҳаракати нақлиёт** гӯсем? Оё шарт аст дар ин номи хидмат ба таври ҳатмӣ автомобил ҳузур дошта бошад, дар сурате, ки иштирокчиёни ҳаракат дар роҳҳо фақат автомобилҳо набуда, воситаҳои дигари нақлиёт, аз қабили троллейбус, мотосикл, велосипед, ароба ва файра, мебошанд.

Аз ҳама мероси саҳтҷоне, ки аз даврони ўӯравӣ мондааст, ин мағҳумҳои bemantik дар номи баъзе сохторҳо мебошад, аз қабили «Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон». Манзур аз «назди Ҳукумат» гуфтани сохтори тобеи Ҳукумат гуфтани аст. Пас оё беҳтар нест, ки ин номро мувоғиқ ба

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

меъёри забони точикӣ «Кумитаи ҳукуматии ҷавонон...» гӯем. Зоро вожай «ҳукуматӣ» дар ин ном ба тобеъ будани ин кумита ба Ҳукумати мамлакат ишора мекунад. Ва агар ҷунин ҳисоб қунем, ки ҳузур доштани қалимаҳои «Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар ин номҳо зарур мебошад, он гоҳ, ба назари мо, беҳтар аст, ки онҳоро ба ду қисмат ҷудо карда ҳависем, масалан: «Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Кумитаи занон ва оила», «Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Кумитаи занон ва оила». АМИТ «Ҳовар» ва гайра.

Беҳавсалагӣ, ҳунуқназарӣ ва гоҳе камсаводии кормандони он ниҳодҳое, ки ба сифати сарчашмаи забономӯзӣ хидмат мекунанд, ин боз як мавзӯи дарднок аст. Ҷӣ рӯзномаero аз назар нагузаронед, пур аз ҳатоҳои имлой аст. Сатрҳои гузарони телевизион сартосар пур аз ҳатоянд. Дар телевизиони пойтаҳт як байт шеъри баҳшида ба Душанбено, ки дар як рӯз даҳҳо маротиба нишон медоданд, ҳато менавиштанд:

«Аҷаб шаҳри дилороӣ, Душанбе,

Хаёлам, зеби дунёй, Душанбе»-ро, ки ҷаҳор вергул дорад, бидуни ягон вергул навишта нишон медоданд.

Забони меъёрро мо, форсизабонон, забони адабӣ номидаем, ки дар тамоми ҷаҳон танҳо забони китобии мо забони одоб ном дорад. Ва ин бесабаб нест. Тамоми адабиёти ҳазору дусадсолаи форсиву точикӣ–идомаи мантиқии фарҳанги оламшумули аҷоди дури мо, – ки решай тамаддунҳои Шарқу Фарбро шодоб намудааст ва бар пояи се асли бунёдии фарҳанги ориёии «пиндори нек, гуфтори нек, рафттори нек» бино шудааст, сартосар ҳидоятгари инсон ба роҳи ростин, ҳақиқат, адолат, башардӯстӣ, эҳтироми ҳамнавъон мебошад. Дар дунё дигар осореро наметавон пайдо кард, ки мисли мероси адабии форсу точик ин ҳама арзишҳои баландро ба инсонҳо исроркорона тарғиб карда бошад.

Пас биёед, ин забони одобро, ки бо он бузургтарин ва арзишмандтарин осори адабиёти ҷаҳонӣ эҷод шудааст, дар якчоягӣ бо ниёзҳои имрӯзи худ ҳамроҳ ва ҳамсоз қунем.

Мо аз адибон, рӯзноманигорон, муаллимони забон ва ҳар соҳибназаре даъват мекунем, ки бо истифода аз зарфиятҳои ин забони қудратманд ва таркибазир, бар ивази он қалимаҳои гӯшҳарош ва бемантиқ, ки сандуқи забони тоҷикӣ аз онҳо имрӯз пур шудааст, қалимаҳои хуб, пурмағз, балеф ва расо бисозанд ва бар зарфияту густурдагии забони тоҷикӣ биафзоянд.

Мо ин забонро, ки ҳамчун мероси муқаддас аз ниёгонамон гирифтаем, вазифадор ҳастем, ки аз таркибҳову қалимаҳои ғализу ғалат покиза намоем ва положишу пириш қунем.

Нуктаи маълум аст, ки забон сутуни ҳувияти миллат аст. Пас вазифаи ҳар фарди огоҳ, дилсӯз ва пайгир ин аст, ки дар устувориву пояндагӣ нигоҳ доштани он ҷидду ҷаҳд намояд.

Фарҳанг. Фарҳанг моҳи аслии ҳувияти миллат аст. Фарҳанг метавонад миллатро пешрафта, тавоно, фановар, навовар ва соҳиби обруй ҷаҳонӣ қунад. Агар фарҳангни миллиате ба таназзул қашонида шавад, вай миллатро низ бо ҳудаш ба вартаи фано мебараад.

Ғамхорӣ ба рушду густариши фарҳанг дар маркази таваҷҷуҳи Президент Эмомалӣ Раҳмон қарор дорад. Таваҷҷуҳ ба тавсеаи фарҳанг бахше дар маҷмӯи иқдомҳои Сарвари давлат дар амри эҳёи маънавиёти мардуми мамлакат аст.

Президент Эмомалӣ Раҳмон аз аввалин рӯзҳои бар садри Тоҷикистон омаданаш дарк мекард, ки яке аз вазифаҳои аввалини ў эҳёи фарҳанги милли мебошад. Барои ин ҳам, ба шароити номусоиди иқтисодии солҳои аввал нигоҳ накарда, ў ҷашиҳои бузургдошти ниёгони номвари милла-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

ти точик ва шаҳрҳои таърихии кишварро баргузор намуд. Дар зарфи 20 сол таҳти сарварии Президент Эмомалӣ Раҳмон ҷашнҳои 1000-солагии «Шоҳнома»-и Абулқосими Фирдавсӣ, 1100-солагии таъсиси давлати Сомониён, 2700-солагии «Авасто», 2500-солагии шаҳри бостонии Истаравшан, 2700-солагии шаҳри бостонии Кӯлоб, Соли бузургдошти тамаддуни ориёй ва бузургдошти шахсиятҳои мӯътабари таърихӣ, ҷеҳраҳои барҷастаи сиёсӣ, илму адаб ва фарҳанг, аз ҷумлаи Исмоили Сомонӣ, Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ, Абулқосими Фирдавсӣ, Абӯалӣ ибни Сино, Имоми Аъзам Абӯҳанифа Нуъмон ибни Собит, Носири Ҳусрав, Ҷалолиддини Балҳӣ, Камоли Ҳуҷандӣ, Мир Сайд Алии Ҳамадонӣ, Садриддин Айнӣ, Шириншоҳ Шотемур, Нусратулло Махсум, Бобоҷон Ғафуров ва Мирзо Турсунзода, ки дар давраҳои гуногун дар ташаккули тамаддун ва давлатсозии мо саҳми арзишманд гузоштаанд, бо тачалло ва шукӯҳи дарҳӯри шаъну эътибор ва мақому мартабаи таърихиашон таҷлил гардианд.

Аз оғози истиқлол то имрӯз дар ҷумҳурӣ садҳо муассисаҳои фарҳангӣ, театрҳо, залҳои консертӣ, музейҳо, китобхонаҳо ва ёдгориҳои муҳими таърихӣ тармиму таъмир гаштаанд ва даҳҳо маконҳои замонавии фарҳангӣ бунёд карда шудаанд.

Соли 2010 дар пойтаҳти кишварамон бузургтарин театри ҷумҳурӣ – Театри опера ва балети ба номи устод С. Айнӣ – пеши дидагони пойтаҳтишинон ва меҳмонони кишвари мо пас аз таъмири куллӣ бо ҷилову таҷаммули дарҳӯри ҳуҷни дилорои Душанбе ба ҷилва омад.

Дар оstonai ҷашни фарҳундаи 20-солагии истиқлoliyati давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Душанбе соҳтмони ду иморати муҳташами фарҳангӣ – Китобхонаи миллии Тоҷикистон ва Осорхонаи миллии ҷумҳурӣ-асосан ба итном расид. Ҳоли ҳозир дар мамлакат соҳтмони якчанд муассисаҳои фарҳангӣ идома дорад.

Яке аз самтҳои муҳими ҳавзаи фарҳангӣ хифозати мероси таърихии ҳалқи тоҷик ва ба ҷаҳониён муаррифӣ кардани он мебошад. Ба шарофати талоши пайгиранаи Президент Эмомалӣ Раҳмон мусиқии классикии «Шашмақом» ва маҷмааи ёдгориҳои таърихии Саразм ба феҳристи мероси умумиҷаҳонии фарҳангии ЮНЕСКО ворид карда шуданд. Илова бар ин, барои ба феҳристи ёдгориҳои моддии ҷаҳонии ЮНЕСКО шомил кардани Ҳулбук, Қальъаи Ҳисор, Қаҳқаҳаи Шаҳристон, Тахти Сангин, Тахти Кубод, Ачинатеппа ва ҷанде дигар аз ёгориҳои таърихии нодири кишвар иқдомҳои зарурӣ гузошта шуданд.

Боиси ифтиҳор ва сарфарозии мост, ки Наврӯзи Аҷам бо пешниҳоди Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Соzmони Милали Муттаҳид ҷашни байналмилали эълон гардид.

Рушду тавссеаи илм. Баъд аз фурӯпошии Иттиҳоди Шӯравӣ, дар баробари ба таназзул рӯ ба рӯ шудани та моми соҳаҳои ҳаёти иҷтимоиву фарҳангӣ, ҳатари аз байн рафтани Академияи илмҳо низ пеш омада буд. Вале бо дастгириву пуштибонии Ҳукумати Тоҷикистон Академияи илмҳо на танҳо аз ҳатари нобудшавӣ раҳо гардид, балки соҳиби неруи тозаи фаъолият шуд.

Дар тӯли солҳои гузашта – дар ҳамоҳангӣ бо Стратегияи рушди соҳаҳои илму технологияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи солҳои 2007-2015 – ба манзури баланд бардоштани нақш ва мақоми илм дар пешрафти иҷтимоиву иқтисодии ҷомеа Академияи илмҳои Тоҷикистон мавриди ислоҳоти амиқ қарор дода шуд. Дар ҳошияи ислоҳоти идориву соҳторӣ дастгоҳи идории Академия иҳтиisor қарда шуд. Ҳамчунин - ба манзури саҳми соҳаи илми мамлакат дар баргузоркунии таҳаввулоти сиёсиву иҷтимоиву иқтисодӣ - дар пеши Академия ҳалли масъалаҳои мушаҳҳаси пеш бурдани пажӯҳишҳои илмӣ гузошта шуд.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Дар ин росто Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор ҳуҷҷатҳои муҳимро омода ва тасдиқ кард, ки барои пешрафти фаъолияти муассисаҳои илмии кишвар ва тавссеи ҳамаҷонибаи илм мусоидат менамоянд. Дар барабари ин, барои пурсамар кардани кори баҳшҳо ва соҳторҳои илмӣ маблағҳои зиёде ҷудо гардидаанд.

Ба ҳамин манзур ҳаҷми маблағгузории буҷетии муассисаҳои Академияи илмҳо сол ба сол меафзояд ва факат дар 5 соли охир ҳаҷми маблағгузорӣ 3 баробар зиёд шудааст. Маоши кормандони Академияи илмҳо, бо фармони Президенти кишвар аз 1 сентябри соли 2011, ду баробар баланд бардошта шуд.

Кормандони илми кишвар, баҳусус аъзои пайваста ва аъзои вобастаи Академияи илмҳо, аз кумаки иловагии Президенти ҷумҳурӣ, ки ҳамчун унвонпулӣ ироя мегардад, барҳӯрдоранд. Ин унвонпулӣ, ки аз 1 январи соли 2002 барои аъзои пайваста 50 доллари амрикӣ ва барои аъзои вобастаи Академияи илмҳо 100 доллар таъйин гардида буд, аз оғози соли 2012 ду баробар зиёд карда шуд.

Дар давоми солҳои 2000-2007, бо дастгирии Ҳукумати Тоҷикистон, бо мақсади омӯзишу таҳқиқи масъалаҳои муҳими иқтисодиву иҷтимоии кишварамон дар Академияи илмҳо муассисаҳои нави илмӣ – институтҳои иқтисодиёт, демография, масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экология, давлат ва ҳуқуқ, инҷунин Агентии амнияти ядроӣ ва радиатсионӣ-ташкил карда шуданд.

Академияи илмҳои ҷумҳурӣ бо муассисаҳои таҳсилоти олии қасбии Вазорати маориф, дар ҳошияи татбиқи амалии Барномаи тайёр кардани кадрҳои илмӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2009-2015 ва Барномаи ҳамгироии илмӣ ва таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2015, сол ба сол ҳамкориҳои густурдаро ба роҳ мондааст.

Комёбииҳои олимони тоҷик дар соҳаҳои зилзилашиносӣ ва геология, ки солҳои охир ба назар мерасанд,

НАҚШИ СИЁСИИ ПРЕЗИДЕНТИ ЧУМХУРЙ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН

қобили таҳсинанд, зеро пешрафт дар ин самтҳои илмӣ барои Тоҷикистон, ки сарзамини қӯҳистон мебошад, басо мухим аст.

Дар даврони истиқлолият барои саҳми арзанда дар рушди илм, маориф ва фарҳангӣ ҷаҳонӣ, таҳқими робитаҳои илмии байналмилалӣ, анҷом додани корҳои муштараки илмиву таҳқиқотӣ даҳҳо нафар олимони мо аз тарафи ташкилоту созмонҳои бонуфузи ҷаҳонӣ бо ҷоизаҳо ва унвонҳои байналмилалӣ сарфароз гардонида шудаанд.

Ҳарсола ҷоизаҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино дар соҳаи илму техника барои дастовардҳои илмӣ ба олимони тоҷик тақдим мегарданд.

Бо вучуди ин пешрафтҳо, ҳамчуноне ки Президент Эмомалӣ Раҳмон иброз намудааст, дар ҷомеа ҳанӯз масъалаҳое, ки ба тавсееи иқтисодӣ ва, вобаста ба ин, беҳбудии бештар бахшидан ба сатҳи зиндагии ҷомеа монеъ мегарданд, бисёранд ва мо бояд қӯшиши ба ҳарҷ дихем, ки ин монеаҳоро бо ба кор бурдани ҳисси масъулият дар пешӣ ҳалқи кишвар бартараф намоем.

Ба андешаи мо, аз ҳад зиёд умед бастан ба бозори кории мамлакатҳои ба мо дӯст, ҳамчун ба падидай доимӣ, нашояд. Мо бояд қӯшиш намоем, ки аз афзалиятҳои бозори дохилии меҳнат истифода барем, бо фароҳам овардани шароити мусоиди фаъолият ҷойҳои корӣ ба вучуд оварем ва тадриҷан қисми зиёди муҳочирони меҳнатиро ба Ватан бозгардонем.

Барои ноил шудан ба ин ҳадаф дар ҷумҳурии мо ду фазои матлуби фаъолиятҳои густурда – саноат ва кишоварзӣ – мавҷуданд. Дар саноат, бо роҳи тармиму таҷдид, ба кор даровардани корхонаҳои дар солҳои пеш аз фаъолият бозмонда, ҳазорҳо ҷои кори нав ба вучуд овардан мумкин аст. Дар кишоварзӣ ва, асосан, дар соҳаи пахтакорӣ, бо сарфи маблағҳои начандон бузург аз ҷониби давлат барои харидани тухмӣ, поруҳои минералӣ, сӯзи-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

шворй ва ғайра, кувваи кории зиёдерио ҷалб кардан мумкин аст.

Аз ҳеч касе пӯшида нест, ки дар масири рушди иқтисодии Тоҷикистон, баҳусус дар соҳаи соҳибкории хурд ва миёна, таъсири механизмҳои бюрократӣ ва ҳудсарии мақомоти давлатӣ дар ҳама сатҳ нақши бориз доранд. Нуқзи қонунҳо ва меъёрҳои танзимкунандай масъалаҳои молиявию иқтисодӣ низ садде дар роҳи рушду тавссеаи иқтисодӣ эҷод мекунанд. Ба ин сабаб аст, ки мамлакати мо ва иқтисоди миллии мо аз лиҳози ҷаззобият яке аз мавқеъҳои пасттаринро дар ҷаҳон қасб кардаанд. Барои ин ҳуб мебуд муайян намоем, ки дар қадом соҳаҳо даҳолати соҳторҳои давлатӣ зарур аст ва, баръакс, дар қадом риштаҳо мӯчиби ақибрӣ мешавад.

Паст будани сатҳи муқаррароти ҳуқуқии муносиботи иқтисодӣ, дарвоҷеъ, садде дар роҳи пешрафт гардидааст. Қонунгузорӣ дар тамоми қишварҳои мутараққӣ танзимкунандай асосии низоми иқтисодӣ ба шумор меравад, ки тавассути он масъалаҳои стратегии тавссеаи иқтисодиву иҷтимоӣ ҳалли ҳудро пайдо мекунанд.

Дар ин росто, ҳуд ба ҳуд, масъалаи салоҳияти қадрҳо ба миён меояд. Зоро меъёрҳо ва қонунҳо ҳамон вакте натиҷаи матлуб медиҳанд, ки агар онҳоро ихтинососмандони босалоҳият, донишманд, поквиҷон ва кӯшио ба ҳаёт татбиқ намоянд. Аз ин лиҳоз моро зарур аст, ки дар мамлакат сиёсати интиҳоби қадрҳоро мавриди таҷдиди назар қарор дигем. Чунин тарзу роҳро пеш гирем, ки дар ҳамаи вазифаҳои давлатӣ, сар қарда аз ҷамоати деҳот то вазоратҳову идораҳо, инсонҳои болаёқат, кордон, ибтикорманд ва дилсӯзу ватандӯст масъулиятро ба дӯши ҳуд гиранд.

Умедворем ва бовар дорем, ки Тоҷикистони азизи мо, ки ҳам аз неъматҳои табиӣ ва ҳам аз нерӯи зеҳнӣ сарватманд аст, таҳти роҳбарии сарвари миллии мо-

Президент Эмомалӣ Раҳмон-дар солҳои наздик ба сафи мамлакатҳои пешрафта чой ҳоҳад гирифт.

**ТОЧИКИСТОН ДАР СИСТЕМАИ
РАВОБИТИ БАЙНАЛМИЛАӢ**

Тавсеаи сиёсати хориҷии Тоҷикистон, чун ҳамаи дастовардҳое, ки давлат ва миллати мо ба онон ноил гардидаанд, баъд аз иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вуқӯъ пайвастааст. **Эмомалӣ Раҳмон, ҳамчун бунёдгузор ва роҳбари сиёсати хориҷии дипломатияи Ҷумҳурии Тоҷикистон**, дар баробари ба роҳ мондани муносибатҳои умдаи стратегӣ бо Федератсияи Россия ва муносибатҳои афзалиятнок бо кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустанқил, ба густаришу тавсеаи равобит бо дигар давлатҳои ҷаҳон аҳамият дода, барои ҳамаи кишварҳое, ки моил ҳастанд бо давлати мо муносибатҳои судманду ҳайрҳоҳона дошта бошанд, дарҳои Тоҷикистонро кушода эълом намуд. Бар таъииди ин гуфтаҳо овардани иқтибосе аз **гояи бунёдии** консепсияи сиёсати хориҷӣ, ки Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон – Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон дар иҷлосияи XVIII Шӯрои Олии ҷумҳурӣ (28 декабри соли 1993) баён доштааст, бамаврид ҳоҳад буд:

«Дар вақти таҳия сохтани консепсияи сиёсати берунии кишварамон мо бояд ба назар бигирем, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи маҳалли ҷуғрофӣ, мавқеи геополитикий ва манофеи иқтисодииаш ба панҷ ҳафзаи сиёсӣ дохил мешавад.

Ҳавзаи якум – Иттиҳоди Давлатҳои Мустанқил аст, ки бо вуҷуди душвориҳои солҳои аввали ташаккулаши ба сӯи таҳқими равобити ҳамаҷиҳата тамоюли ботинӣ дорад.

Ҳавзаи дуввум – Осиёи Марказист, ки кунун рӯ ба ваҳдати иқтисодию сиёсӣ қарор дорад.

Ҳавзаи севвум – фазои зисту амали давлатҳои ҳамасои форсизабон аст, ки ҳанӯз ба ягон иттиҳоди муштара-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

ки сиёсӣ ё иқтисодӣ нарасида бошанд ҳам, онҳоро на фақат ҳамбастагии таърихӣ ва мазҳабию фарҳангӣ, балки дурнамои воқеии рушиди милли ба ҳам ҷалб мекунанд.

Ҳавзаи ҷаҳорум – доираи нуфузи давлатҳои мусулмоннишини Шарқ аст, ки онҳоро на фақат ягонагии дину оин ва суннатҳои рӯҳонӣ, балки имконот ва эҳтиёҷоти рушиди милли низ ба ҳам мепайванданд.

Ниҳоят, ҳавзаи панҷум – ҷомеаи байналмилалист, ки ҳамбастагии зоҳириву ботиниаш беш аз пеш қувват мегирад ва ҳам оҳиставу пайваста ба сӯи тамаддуни воҳиди умумибашарӣ роҳ мепаймояд.

Ҳамагон медонанд, ки ҳар гуна сиёсати давлат дар ниҳояти кор дифоъ аз маנוфеи миллист. Пас ҳадди ҳунари сиёсатмадорӣ дар арсаи ҷаҳон пайдо намудани тавозуни оқилона ва одилонаи манофеи муҳталифи давлатҳост.

Тоҷикистони тозаистикӯл, ки ҳамагӣ ду сол боз ба майдони муносиботи ҷаҳонӣ ворид шудааст, дар баҳии фаъолияти байналхалқӣ – чи сиёсату чи тиҷорат – таҷрибаи кофӣ надорад. Бинобарин ҳангоми муайян намудани самтҳои асосии сиёсати хориҷиамон, хусусан аввалияти ину он тадбир ё ташаббуси байналхалқӣ, моро зарур аст, ки манфиат ё ниёзҳое, ки дар ҳавзаҳои мазкур дорем ва ё хоҳем дошт, ба ҳам мӯқобил нагузорем. Албатта, ҷун мо ба ҳавзаҳое низ доҳил мешавем, ки сурату сирати минтақавӣ доранд, моро зарур аст, ки сиёсати минтақавӣ (чунончи, дар ҳудуди Осиёи Марказӣ) ҳам дошта бошем, вале набояд ба минтақагароӣ роҳ дод, ки он фақат ба ҷудою тафриқаҷӯҳои ноҳуши сиёсӣ оварда метавонаду бас».

Тоҷикистон дар тӯли давроне пас аз иҷлосияи XVIII Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ин **нуктаҳои бунёдии сиёсати хориҷӣ** дар ҷараёни он баён гардида буданд, тибқи сиёсати усулии «дарҳои кушод» равобит ва ҳамкориҳои густурда ва мутақобилан судмандро бо ҳамаи кишварҳои ҳавзаҳои номбаршуда ва дигар кишварҳои ҷаҳон ба роҳ мондааст.

Имрӯз Тоҷикистон узви созмонҳои бонуфузи минтақавӣ ва байналмилаӣ буда, бо тақрибан 130 мамлакати дунё муносибатҳои сиёсиву иқтисодӣ ва дипломатӣ ба роҳ мондааст.

Ҳамкориҳои густурда ва мутақобилан судманд бо созмонҳои бонуфузи байналмилаӣ ва минтақавӣ – Созмони Милали Муттаҳид, Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо, Созмони Ҳамкории Исломӣ, Иттиҳоди Иқтисодии АвроОсиё, Созмони Ҳамкории Шанхай, Иттиҳоди Аврупо ва, албатта, Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил – аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд.

Дар ин феҳрист Тоҷикистон ҳамкории худро бо бо-нуфузтарин ниҳоди ҷаҳонӣ – Созмони Милали Муттаҳид – хеле арзишманд ва дорои аҳамияти бузург арзёбӣ мекунад. Нақши Созмони Милали Муттаҳид дар дарёғти роҳи сулҳу созгорӣ дар Тоҷикистон ва барқарорсозии баъдазлангӣ дар кишвари мо бузург аст.

Нуқтаи атфи муҳимме дар таърихи ҳамкории миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Созмони Милали Муттаҳид эълон шудани соли 2003 «Соли байналмилалии оби тоза» ва Даҳсолаи байналмилалии амалиёти «Об барои ҳаёт» (солҳои 2005–2015) мебошад, ки бо ибтикори Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат гирифтааст. Амалиёти Даҳсолаи «Об барои ҳаёт» 22 марта соли 2005 шурӯъ гардид ва акнун 22 март ҳамасола чун Рӯзи байналмилалии об ҷаши гирифта мешавад.

Мусаллам аст, ки сатҳ ва умқи муносибатҳои сиёсии давлатҳоро, пеш аз ҳама, омилҳое, аз ҷумлаи умумияти таъриҳӣ, нажодӣ, фарҳангӣ, пайравӣ ба динҳову мазҳабҳо, манфиатҳои геополитикӣ, иқтисодӣ, ҳарбӣ ва ғайра, муайян мекунанд. Сатҳи баланди муносибатҳои сиёсиву иқтисодӣ ва фарҳангӣ ва равобити дӯстонаи Тоҷикистонро бо кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, пеш аз ҳама, гузаштаи начандон дур, ки ин

чумхуриҳо аъзои низоми воҳиди сиёсӣ ва иқтисодӣ буданд, боис гаштаанд. Имрӯзҳо бо ин, ки ҳар як аз чумхуриҳои собиқ давлати мустақил гаштаанд, шаҳрвандони ин кишварҳо бо ҳам бо риштаҳои маҳками умумияти иҷтимоиву фарҳангӣ пайванданд. Барои бисёре аз тоҷикон аз Россия наздиктар ва матлубтар кишваре вучуд надорад, зеро садҳо ҳазор оилаи тоҷик ризқу рӯзиашонро аз ҳамин мамлакат пайдо мекунанд.

Ва низ бо вучуди он ки дар тӯли умри чанд насл тоҷикону эрониён аз ҳам чудо буданд, ин ду ҳалқи ҳамзабону ҳамфарҳанг ва дорои таърихи муштарак якдигарро фаромӯш накардаанд. Имрӯз Эрон барои бисёре аз фарҳангииёни тоҷик рамзи зиндаи гаҳвораи тамаддуни ориёй аст.

Муҳим медонем, ки дар ростои ин назар роҷеъ ба равобити Тоҷикистон *бо ду шарқи стратегии кишвари моявзеи Россия ва Эрон* – андаке батафсил сухан гӯем.

Аслан сатҳ, мазмун ва муҳтавои равобити Тоҷикистону Россияро на танҳо манфиатҳои геополитикӣ ва прагматизми иқтисодӣ, ҳамчунин заминаҳои маънавӣ, фарҳангӣ ва пайвандҳои инсонӣ муайян месозанд.

Ҳаққинисона бояд гуфт, ки маҳз ба шарофати Россия ва инқилоби болневикии соли 1917 тоҷикон на танҳо аз ҳатари чун миллат аз сафҳаи таъриҳих нест шудан раҳо ёфтанд, балки соҳиби соҳтори ҳудмуҳтори давлатӣ гаштанд. Инқилоби Октябр, Давлати Шӯравӣ ва миллати рус тоҷиконро, ки дар ҳолати парешонии иҷтимоиву фарҳангӣ ба сар мебурданд ва аз ситамҳои хонҳову бекҳову амирҳо аҳволи табоҳу рӯзи сиёҳе доштанд, ба рӯшнӣ бароварданд ва бар тибқи усули башардӯстонаи интернатсионалистӣ аъзои баробархукуки ҷомеаи бисёрмиллати советӣ ва омили мамлакати бузургу қудратманди Шӯравӣ гардонданд. Бо мадади Россия ва саҳмгузории бевоситаи ҳазорҳо мута-

хассисони рус биёбонҳои лабташна обёрӣ шуда, ба во-диҳои зархез табдил ёфтанд. Дар ҷумҳури муносибатҳои истеҳсолии пешрафта, таркиботи иқтисодии навин, техни-каву технологияҳои замонавӣ ҷорӣ карда шуданд.

«Чу дасти рус мадад намуд,...», ки сатри аввали гимни давлатии Ҷумҳурии Советии Сотсиалистии Тоҷикистон аст, як баёни шоирона набуда, ҳақиқати бебаҳси таъриҳӣ аст. Маҳз бо мадади Россия ва ҳалқи бузурги рус тоҷикон, ки андаке монда буд дар тирагиву ҷаҳолати асримиёнагӣ нопадид гарданد, дигарбора рисолати фарҳангсолории хешро аз сар гирифтанд, дар кӯтоҳтарин муддат саросар босавод шуданд, соҳиби донишкадаҳои олӣ, институтҳои таҳқиқотӣ ва Академияи илмҳо гардианд. Давлати Шӯравӣ тамоми қудрати илмиву техникиву фарҳангии ҳалқи пешрафтаи русро ба ихтиёри ҳамаи шаҳрвандони шӯравӣ гузошт. Тамоми донишгоҳҳо, донишкадаҳо, ки-тобхонаҳо, лабораторияҳо ва фарҳангистонҳои Россия дарҳояшонро ба рӯи толибони илм боз карданд. Фазои ягонаи фарҳангии шӯравӣ имконият дод, ки илму фарҳан-ги асримиёнагии мо ба зинаҳои баланди рушду такомул бирасад. Маҳз заминаҳои маънавию фарҳангӣ ва раванди ҳудшиносӣ ва ҳудогоҳии миллӣ, ки дар даврони шӯравӣ су-рат гирифта буд, нахбагони(элитаси) сиёсиву фарҳангиро, онҳоеро, ки истиклонияти воқеии Тоҷикистонро ба амал бароварданд, ба вуҷуд оварданд.

Таърихиносон ва олимони шарқшиноси рус Семёнов, Бартолд, Брагинский, Андреев, Шишов ва дигарон дар омӯзиши таъриҳ, адабиёт, фолклор ва этнографияи тоҷик ва ба ҷаҳониён шиносондани ғановати фарҳангии тоҷикон хизматҳои бузург кардаанд. Академик Евгений Павловскийро метавон сарчашмадори Академияи илмҳои Тоҷикистон номид.

Нақши Россия дар дастёбии Тоҷикистон ба сулҳу оромӣ низ хеле бузург аст. Федератсия Россия дар музики-

роти тоҷикон - аз аввалин то оҳирин давраҳои он - ширкати фаъолона намуда, ҳамроҳ бо тарафҳои музокира роҳи пуршебу фарози гуфтушунидро тай намуд. Ҳузури нерӯҳои ҳифзи сулҳи Россия ва сарҳадбонони россиягӣ дар марзи Тоҷикистону Афғонистон боло гирифтани хушунатро дар мамлакат ҷилавгирӣ намуд. Зиёда аз 200 нафар афсанон ва сарбозони Федератсияи Россия дар ин роҳ ҷони худро қурбон карданд. Дивизияи 201 артиши Россия, ки дар хоки Тоҷикистон ҷой гирифтааст, зомини аз нав сар назадани даргириҳои фоҷиаомез дар қишивари мо шуд.

Ин амр тасодуфӣ нест, ки имзои муҳимтарин санади сарнавиштсози даврони навини давлатдории тоҷикон – Соҳиномаи барқарории сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон – маҳз дар Москва ва дар дили идораи сиёсии Россия – Кремл – дар ҳузури шаҳсии Президенти Федератсияи Россия сурат гирифт.

Мо набояд кумакҳои башардӯстонаи иқтисодии Россияро, ки ба қишивари мо расонидааст, фаромӯш кунем. Дастирии роҳбарияти сиёсии Федератсияи Россия, дар навбати аввал, ва дигар ҷумҳуриҳои дӯсту ҳамсоя буд, ки дар давраи фоҷиаомези муқовимати ҳамватанӣ ва баъдазҷангӣ ҳатари ғуруснагӣ дар мамлакати мо бартараф карда шуд.

Саҳми Федератсия Россия дар барқарорсозии иқтисодии баъдазҷангӣ, бунёди артиши миллӣ, дигар соҳторҳои низомӣ ва ҳифзи амният, бо васоили техникӣ ва лавозимоти ҳарбӣ таъмин намудани онҳо, тайёр кардани кадрҳои баландиҳтисоси афсанӣ барои Қувваҳои Мусаллаҳ ва Қӯшунҳои сарҳадии Тоҷикистон ва, бо ин восита, дар таъмин ва таҳқими пояҳои давлатдории тоҷикон, ба унвони давлати соҳибиستиклол, хеле бузург аст.

Пойтахти Ватани мо – шаҳри Душанбеи нозанин, - ки на танҳо мояи ифтиҳори шаҳрвандони Тоҷикистон, балки хонаи умеди тамоми тоҷикони дунёст, бо заҳмати ҳалқи

рус симои нотакори худро соҳиб шудааст. Зоро ҳанӯз дар соли 1926 меъморони рус ба Душанбе омада, нақшай аввалини бозсозии шаҳрро тартиб дода буданд. Дар аввали солҳои 30 шаҳри Ленинград корҳои соҳтмониро дар пойтахти ҷумҳурии мо таҳти сарпарастии худ гирифта буд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо ибрози қадрдонӣ зинни яке аз суханрониҳояи ҷунин гуфтааст: «Мо нақши ҳалқи рус ва ҳодимони сиёсиву олимони барҷастаи онро дар эҳёи давлатдории тоҷикон, густарииши илм ва инҷунин ташаккути пойтахти нави он ҳамеша қадр менамоем».

Қадршиносии некиҳои шаҳсиятҳо ва кишварҳо маънои зону ҳам карданро надорад, бавижса барои мо, тоҷикон, ки сипосгузорӣ ва қадр кардани аъмоли нек аз унсурҳои бунёдии фарҳанг ва маънавиёти миллиямон ба шумор меравад. Аз ин нуқтаи назар баҳсҳои домандоре, ки вақтҳои охир дар атрофи «садиву» «гармии» муносибатҳои миёни Тоҷикистону Русия ва «иқдоми» баъзе аз назарияпардозон, ки бо истинод ба «принципҳои баробарҳуқуқӣ, соҳибистиқлолӣ, эҳтироми тарафайн дар равобити байнидавлатӣ» «пешниҳодҳое» ба амал меоваранд, масъулиятноиносие беш нестанд.

Ҳамчуноне ки мадду ҷазри дарё ҳамеша яксон нест, дар равобити байнидавлатӣ низ давраҳои пурҷӯшуҳурӯш ва, баръакс, марҳалаҳои нисбатан ором мушоҳида мешаванд. Ин амр вобаста ба мазмуну муҳтавои ҳамкориҳоест, ки байни ду кишвар бар мабнои тааҳҳудот сурат мегиранд. Барои ин ҳам роҳбарони кишварҳо сари ҳар вақт бо ҳам мулоқот мекунанд, то аз корҳои байтмомрасида натиҷагирий кунанд ва марҳалаи нави ҳамкориҳоро оғоз бахшанд. *Албатта, чи Россия ва чи Тоҷикистон аз вучуди доираҳо ва шаҳсиятҳое, ки ҳамаҷониба мекӯшанд муносибатҳои ин ду кишвари дӯстро ба сардӣ қашонанд, орӣ нестанд. Вале ин ҷунин маъноро надорад, ки бо ба тарафи*

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

муқобили чархи осиё рехтани чанд дўлча об мешавад самти гардии онро тагайр дод.

Шаркии стратегӣ бо Федератсияи Россия, ҳамкориҳои судманӣ, рушду густариши минбаъдаи равобити ҳамаҷониба, устувортар намудани пайванҷои иқтисодӣ ва алоқаҳои фарҳангӣ, амиқтар соҳтани ҳамкориҳои сиёсию низомӣ ва низомӣ-техникиӣ бо ин давлати дӯсту бародар умдатарин ҳадафи Тоҷикистон ҳаст ва хоҳад монд.

Ба ин далел аст, ки ҳамкориҳои Тоҷикистону Россия сол аз сол тавсеа пайдо мекунанд. Имрӯз дар соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти кишвари мо бештар аз 160 корхонаҳои муштараки Тоҷикистону Россия фаъолият мекунанд. Дар соли 2010 ҳаҷми сармоягузориҳои мустақими Россия ба иқтисоди Тоҷикистон 110 миллион доллари амрикоиро ташкил дод. Дар тӯли ҳашт моҳи соли 2011 ҳаҷми мубодилоти молу маҳсулот нисбат ба соли 2010 12 фоиз афзоиш ёфтааст.

Равобити мустақими Тоҷикистон бо минтақаҳои гуногуни Россия низ дар сатҳи матлуб аст. Дар ин замина беш аз 75 созишиномаи муҳими ҳамкорӣ ба имзо расиданд.

Чанд муддат пеш, дар оғози моҳи сентябри соли раён, ҳангоми боздиди расмии Президенти Россия Дмитрий Медведев ба Тоҷикистон Барномаи ҳамкории иқтисодӣ миёни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Россия барои солҳои 2011-2014 ва Протоколҳо оид ба ҳамкории сарҳадӣ миёни Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳадамоти федералии амнияти Федератсияи Россия ба имзо расиданд. Ҳамчунин ҷониби Россия ният дорад, ки дар оянда аз маводи нафтӣ хеш, ки ба Тоҷикистон содир мешавад, боҷ наситонад.

Барномаи ҳамкории иқтисодии Тоҷикистону Россия барои солҳои 2011-2014 равобити иқтисодии кишварҳои моро дар самтҳои асосӣ, аз ҷумлаи энергетика, сармоягу-

зорӣ ва кооператсия, ҳамчунин татбиқи лоиҳаҳои мушахаси соҳаҳои гидроэнергетикӣ, рушди зерсохтори нақлиётӣ ва алоқа, фаро гирифтааст. Тибқи барномаи мазкур, ҳамкориҳои дучониба дар саноати кӯҳию маъданӣ, соҳтмон, саноати сабук ва физойӣ, истеҳсоли молҳои саноатӣ ва коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, пешбуруди корҳои қашфиётию геологӣ, омӯзиши конҳои гази табииӣ ва баҳрабардорӣ аз онҳо суръати бештар қасб ҳоҳад кард.

Ҳамгирои соҳторҳои низомӣ, марзбонӣ, мақомоти ҳифзи ҳукуқу тартиботи ҷамъияти миёни ду кишвар аз соле ба соле бештар тақвият карда истодаанд.

Ҳамкориҳои Тоҷикистону Россия дар соҳаи таҳсилоти олӣ низ хеле назаррасанд. Таъсис шудани Донишгоҳи славянини Русия ва Тоҷикистон дар соли 1996, ифтитоҳи филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В.Ломоносов дар шаҳри Душанбе, факултетҳои муштарики тоҷикӣ-rossиягӣ дар филиали Донишгоҳи технологи Тоҷикистон дар шаҳри Кӯлоб имкониятҳои васеи ҳамгирои илмиву таълимиро дар ин самт фароҳам овардаанд. Ба ҳамин наздикиҳо боз ду филиали донишкадаҳои олии Русия дар Тоҷикистон – Донишкадаи энергетикии Москва ва Донишгоҳи миллии тадқиқоти технологӣ ба фаъолият шурӯъ ҳоҳанд кард.

Донишгоҳҳои Тоҷикистон бо муассисаҳои таҳсилоти олии қасбии Федератсияи Россия шартномаҳои ҳамкориро дар самти тайёр кардани мутахassisон барои Тоҷикистон, қадрҳои илмиву омӯзгорӣ ва татбиқи лоиҳаҳои муштараки илмиву тадқиқотиву инноватсионӣ ба имзо расонида, онҳоро пайваста амалӣ менамоянд. Садҳо толибимони тоҷикистонӣ айни замон дар як қатор донишгоҳҳои Москаву Санкт-Петербург, Донишгоҳи давлатии химияӣ-технологӣ ва Академияи давлатии кишоварзии шаҳри Иваново, Донишгоҳи давлатии технологи шаҳри Кострома, Донишгоҳи давлатии технологи шаҳри Воронеж ва дигар мактабҳои олии Россия таҳсил мекунанд.

Дар мавзӯи равобити Тоҷикистону Россия сухан гуфта, наметавон масъалаи муҳимиро, ҷун муҳочирати меҳнатӣ, аз мадди назар дур кард. Тибқи омори гайрирасмӣ, наздик ба ду мишилон ва ё ҳар севвумин оилаи тоҷик муҳочири худро дар хориҷа дорад ва аксари онҳо дар Россия иқомат мекунанд. Мутаассифона, имрӯз барои бисёриҳо ягона роҳи пайдо кардани қути лоямут муҳочирати меҳнатӣ мебошад. Мунсифона бояд икрор шуд, ки созу корҳои назоратии кишварамон барои танзими ин падида заиф ҳастанд ва наметавонанд доираи васеи масъалаҳои марбут ба ҳифзи ҳукуқи коргарони муҳочирро дар хориҷи мамлакат ҳал намоянд.

Сабаби асосии сурат гирифтани чунин вазъи почӯр дар масъалаи мазкур бемасъулиятву хунукназарӣ ва, дар бисёр маврид, бесалоҳияти бâъзе аз кормандони макомот ва сохторҳои марбута мебошад. Зоро аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, чи дар сатҳи равобити байнидавлатӣ ва чи дар фаъолиятҳои дохиришишварӣ, ҳамаи ҷо-раҳои зарурӣ андешида мешаванд, ки мушкилоти рӯзгори муҳочирони меҳнатӣ, ки камбизоатӣ маҷбур сохтааст падару модар, зану фарзанд ва наздикони худро дар Ватан монда, барои пайдо кардани ризқу рӯзӣ ба хориҷи кишвар раванд, то ҳадди имконпазир ҳал карда шаванд.

Масъалаи мазкур дар ҳар мулоқоти Президенти Тоҷикистон Эмомалий Раҳмон бо ҳамтои россиягиаш мавриди муҳокима ва баррасӣ қарор мегирад. Дар мулоқоти роҳбарони Тоҷикистону Русия, ки моҳи сентябри соли 2011 дар Душанбе баргузор гардид, низ зарурати андешидани тадбирҳои муассир барои ба вучуд овардани шароити мусоиди кору зиндагӣ барои муҳочирони меҳнатӣ аз Тоҷикистон дар қаламрави Федератсияи Россия маҳсусан таъкид карда шуд.

Вале, дар баробари ин ҳама, бояд мунсифона икрор шуд, ки сабабгори новасонӣ ва мушкили бисёре аз муҳочирони меҳнатӣ худи онҳоянд. Ҳадди аксари

муҳоҷирон вақте озими Россия мешаванд, намедонанд, ки бо чӣ коре машгул хоҳанд шуд. Омори марбут дар ин замина нишон медиҳад, ки зиёда аз 30 фоизи онҳое, ки ба муҳоҷират мераванд, ягон ихтисос надоранд ва зиёда аз 60 фоизи таҳассуси муҳоҷирон бо корҳое, ки дар муҳоҷират бо он машгуланд, мутобиқат намекунад. Бе донистани забони русӣ ва бе қасби таҳассус онҳо факат ба дарёфти корҳое, ки барои анҷом доданашон донистани забон ва маҳорати қасбӣ талаб карда намешавад, умед мебанданд.

Бинобарин аксар вакт онҳо ба дасти корфармоёни хусусӣ, ки меҳоҳанд қувваи кории арzon дошта бошанд, меафтанд. Корфармои хусусӣ манфиатдор нест, ки ҳуҷҷатҳои коргаронашро тибқи қонун дуруст кунад ва ба давлат андоз супорад. Ва ин сабаб мешавад, ки муҳоҷирон ба вазъияти одамони ғайриқонунӣ дар худуди кишвари дигар ҳузурдошта меафтанд.

Аз ҷониби дигар, дараҷаи пасти маърифати ҳуқуқии муҳоҷирон мӯчиби он мегардад, ки бар хилофи қоидаву қонунҳои кишвари муҳоҷират рафтгор мекунанд ва аз ҷониби кормандони мақомоти марбути он кишвар аз мамлакат берун карда мешаванд.

Мушкили дигаре, ки муҳоҷирони меҳнатӣ дар сарзамини Россия бо он рӯ ба рӯ мегарданد, ин хусумати миллиӣ ва амали ҷинояткоронаи миллатгароён мебошад.

Ҳеч ҷомеае аз вуҷуди ҷунин афрод, ки «миллатдӯстӣ»-и худро бо душманий кардан ба намояндагони дигар миллату ҳалқиятҳо зоҳир менамояд, покиза нест. Тамоюли ҳатарноки најсадпарастӣ, миллатгароши ифротӣ ва фашизми навбаромад ва дар ин замина мавҷуд будани созмонҳои пинҳонкор, ки миёни авом бо номи «скинхедҳо» машҳуранд, мӯчиби ташвиши давлат ва ҷомеаи Россия мебошанд ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва тартиботи ҷамъиятӣ, дигар соҳторҳои марбути баҳри решакан кардани ин тамоюлоти зараровар мубориза мебаранд.

Бо вучуди ниҳоят мураккаб ва пеҷида будани масъалаи танзими муҳочирати меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи муҳочирони меҳнатӣ дар Федератсияи Россия, бо фикри баъзе таҳлилгарон, ки гӯё дар ин замина мақомоти давлатӣ ҳеч коре анҷом намедиҳад, розӣ шудан мумкин нест.

Чуноне ки дар боло зикр шуд, яке аз мавзӯъхое, ки дар мулоқоти роҳбарони давлатҳои мо мавқеи доимӣ доранд, ин ҳалту фасли масъалаи муҳочирони меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи онҳо дар Федератсияи Россия мебошад.

Ҳукумати Тоҷикистон дар соҳаи муҳочирати меҳнатӣ, аз ҷумла ҳимояи ҳуқуқҳои иҷтимоии муҳочирон, корҳои зиёдеро ба сомон мерасонад.

Ҳанӯз моҳи октябрисоли 2004 барои ба низом даровардани раванди муҳочирати меҳнатӣ созишномаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҳукумати Федератсияи Россия «Дар бораи фаъолияти меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқҳои муҳочирони меҳнатӣ – шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Федератсияи Россия ва шаҳрвандони Федератсияи Россия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба имзо расида буд.

Ба хотири ба танзим даровардани раванди муҳочирати меҳнатӣ чандин қонун, фармонҳои Президенти кишвар ва қарорҳои Ҳукумат, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳочират», «Консепсияи сиёсати давлатии муҳочирати Ҷумҳурии Тоҷикистон», Консепсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳочирати меҳнатӣ ба хориҷа», ба тасвиб расидаанд.

Барои таҳқими ҳамкории байнидавлатии Тоҷикистон ва Россия дар соҳаи муҳочирати меҳнатӣ якчанд ҳуҷҷатҳои муҳим, аз ҷумла созишномаҳо «Дар бораи ташкили бирҷайи муҳочирати меҳнатии «Россия-Тоҷикистон», «Дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи суғуртаи иҷтимоӣ», созишнома байни Ҳукумати Тоҷикистон ва Ҳукумати Тотористони Федератсияи Россия «Дар бораи фаъолияти меҳнатӣ» ба имзо расидаанд.

Ва ниҳоят, бо дарки аҳамияти масъалаи танзими муҳоҷирati меҳнатӣ ва бо мақсади ташкили низоми ягонаи идоракуни раванди муҳоҷirati меҳнатӣ, истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ дар хориҷи кишвар ва ҳимояи ҳукуқу манфиатҳои муҳоҷironи меҳнатӣ дар таърихи 21 январи соли 2011 Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо фармони худ дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҳадамоти муҳоҷiratро таъсис дод. Вазифаҳои ин ниҳод аз танзими муҳоҷirati меҳнатии шаҳrvандonи Ҷумҳuрии Тоҷikiстон ба хориҷа, таълимии касбии муҳоҷironи меҳнатӣ, бокортаъминкунии шаҳrvандon дар хориҷи кишвар, робита бо ҳамвatanoni бурунмарзӣ ва танзimu назorati муҳoҷirati meҳnatii шaҳrvandoni хорiҷi дар Ҷумҳuрии Тоҷikiстон iborat мебошанд.

Бо мақсади мусоидат намудан ба шaҳrvandон бобати соҳиб гаштан ба касбу taxassus va одоби myoшиrat ва omӯzonidani забони rусӣ vazoratҳои meҳnat ва ҳифзи иҷtimoии aҳolӣ ва maорif dар omӯziшгоҳҳои kасбию техникии мамлакат kursҳои maxsusи kӯtoҳmuddat taъsис dodaанд.

Ҳамчунин мутобиқи Нақшai миллии татbiқi Консепсиияи таъsис ва nигахдории ҷойҳои корӣ барои давраи то соли 2015, ба нақша гириfta шудааст, ки ҳар сол на камтар аз 100 ҳазор ҷои nави корӣ tашkil карда мешавад.

Дар Маркази таъlimi kalonсолон, ки соли 2008 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳuрии Тоҷikiстон таъsис ёftaast, ziёda az 45 nomgӯy ixtisosҳоi барои bозори meҳnatи дохiliyu хорiҷi зарур omӯzonida мешаванд.

Az ibtidoi sоли 2009 то ба imrӯz dar Marказi mazkur va baxshҳоi mintaqavii он ҳазорҳо naфар bekoron ixtisosҳоi gunogun гириftaанд.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Тавре ки болотар гуфта шуд, Президенти кишвар масъалаҳои мубрами рӯзгори муҳочирони меҳнатии кишварамонро ҳамеша дар маркази таваҷҷуҳи хеш қарор дода, баҳри ҳалли мусбати онҳо пайваста талош меварзад.

Дар баробари ин, Давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон дар масъалаи фаро гирифтани қувваи кории мамлакат дар доҳили кишвар ҷидду ҷаҳд менамоянд.

Суръат баҳшидан ба фаъолиятҳо дар соҳаҳои соҳтмон, энергетика, саноати сабуку ҳӯрокворӣ, кишоварзӣ ва нақлиёт, ташкили курсҳои кӯтоҳмуддати қасбомӯзӣ, ба ҳоҳишмандон чудо намудани қитъаҳои замин барои ташкили ҳоҷагиҳои дехқонӣ, додани қарзҳои имтиёзном барои ташкили соҳибкорӣ ва корҳои ҷамъиятӣ аз ҷумлаи тадбирҳое мебошанд, ки ҳоли ҳозир дар марҳалаи амал ҳастанд ва ба паст намудани шиддати муҳочирати аҳолӣ ба хориҷ аз мамлакат нигаронида шудаанд.

Иншоотҳои азими стратегие, ки дар кишвар бунёд карда мешаванд ва соҳтмони ҷанде аз онҳо, ки оғоз гаштааст, ҳазорҳо коргарону мутахассисонро метавонанд бо ҷои кор таъмин намоянд.

Айни муддаҳои ҳоҳад буд, ки ҳар он ҷиро, ки дар мавриди равобити Тоҷикистону Россия гуфта шуд, бо ҷанд нуктаи арзишманди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомали Рӯҳмон, ки ҳангоми суханрониаш дар расми қушодани Рӯзҳои фарҳанги Тоҷикистон дар Россия 6 октябри соли 2005 ибороз доштааст, ҷамъбаст намоем:

«Тоҷикон аз рӯзҳои аввал нисбат ба Русия ва сокинони он барои дили васеъ, ҳисси адолат доштан ва ба дӯстӣ содик буданашон, ки ин хислати мардуми рус аст, ҳисси эҳтироми самимона ва таваҷҷуҳ доранд. Дӯстии байни ҳалқҳои мо аз байни ҳамаи душворию мураккабиҳои қарнамон гузашта ва қобили ҳаёт ва мустаҳкамиашро исбот намуд. Русия дар давоми асрҳо мақоми як навъ пулеро мебозид ва мебозад, ки дигарон, аз ҷумла тоҷикон

ҳам, тавассути он аз илму фарҳанги ҷаҳон бархӯрдор мешаванд.

Хурсандибахш аст, ки мо дар шароити нави рушди мустақилонаи ҳар ду мамлакат, ҷун пештара, ба таҳкурсихои мустаҳкам такя намуда, муносибатҳоямонро дар рӯхи иттифоқчигӣ ва ҳамкории стратегӣ барқарор менамоем. Дар шароити имрӯза маҷмӯи ҳамкории ҳамаҷонибаи байни давлатҳоямон ва ҳамфиркии соҳаи фарҳанги гуманинтарӣ аҳамияти ҳарчи муҳимтаре пайдо мекунанд».

Дигар аз қишиваре, ки Тоҷикистон робитаҳояшро бо он пурҳамият ва арзишманд меҳисобад, Ҷумҳурии Исломии Эрон аст. Сиёсатшиносон равобити Тоҷикистону Эронро «шарикӣ табии стратегӣ» таъбир кардаанд, ки ин ҳақиқатан дуруст аст. Рушди муносибатҳои беш аз пешгустаришёбандаи ин ду қишивари дӯст – Тоҷикистону Эрон, – бешак, ба нақши фаъолонаи Президент Эмомалӣ Раҳмон вобастагӣ дорад. Зоро Эмомалӣ Раҳмон дипломатияи сиёсиро бо муносибати шаҳсии дӯстона, инак бо севвумин Раиси Ҷумҳури Эрон, оmezish doda, самимият ва ҳусни тафоҳуми ин муносиботро бар манфиати давлат ва миллати тоҷик корбаст мекунад.

Туннели Анзоб («Истиқлол»), неругоҳи барқи обии Санѓтӯда-2, соҳтмони якчанд бинои бисёрошёна дар шаҳри Душанбе, фаъолиятҳои ширкати «Порсмурғ», омодагии ҷониби Эрон барои иштирок дар бунёди неругоҳҳои Тоҷикистон, хатти интиқоли неруи барқ ва хатти об аз Тоҷикистон ба Эрон ва пайвасти роҳҳои оҳани ду қишивар ва ҷандини дигар лоиҳаҳо ба унвони намуна аз фаъолиятҳои муштараки ду қишиваранд.

Дар зарфи даҳ соли охир ҳаҷми умумии гардиши молу маҳсулот ва хизматрасониҳо миёни Тоҷикистону Эрон панҷ баробар зиёд шуда, танҳо дар давоми панҷ соли охир сармоягузориҳои мустақим ба иқтисоди Тоҷикистон беш аз 38 баробар афзудаанд.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Ҳамкориҳои аз ин ҳам васеътар, густурдатар ва фарогирттарро дар муносибатҳои Тоҷикистону Эрон тақдири таърихии ин ду миллати ҳамнажод муайян кардааст. Тоҷикону эрониён аз он давроне, ки тамаддуни ориёй зуҳур намудааст, омили фарҳанг, дин ва давлатдориҳои муштарак будаанд ва дар тӯли таърихи дарози худ ба башарият - бо эҷоди усули давлатдориҳои мунаzzам ва фаъолияти созандай фарзандони нобигаи хеш - хидматҳои бузург кардаанд.

Гузаштаи таърихӣ, пайвандҳои фарҳангӣ, забонӣ, нажодӣ ва динии муштарак аз муҳимтарин ҳусусиятҳоянд, ки Тоҷикистонро бо Эрон дар як ҳавзаи фарҳангӣ ва тамаддунӣ қарор медиҳанд ва заминаи лозим барои ҳамгирии бештарро фароҳам месозанд.

Ҳамкориҳои гуногунпаҳлуи Тоҷикистону Эрон, ки пас аз истиқрори ризоияти миллӣ ва пойдории сулҳ дар Тоҷикистон ба таври густурда оғоз гаштаанд, сол аз сол амиқтар, пурмазмунтар ва ғанитар мегарданд. Ва чунин ҳам бояд бошад, зеро ин сатҳ ва умқи мусаллами муносиботи ҳалқҳои ба ҳам хешу табор аст.

Бо иноят ба аҳамият ва ҳаҷми равобити ду кишвар дар заминаҳои гуногун, илова бар сафорати Ҷумҳурии Исломии Эрон, дар кишвари мо Ройзании фарҳангӣ, дафтари намояндагии Созмони садо ва симо, дафтари намояндаи Кумитаи «Имдод»-и Имом Ҳумайнӣ, дафтари ҳабаргузории ИРНО, шуъбаи Бонки тиҷорат ва дафтари намояндагии Ҳилоли Аҳмари Эрон фаъолият доранд.

Сафари расмии Раиси Ҷумҳурии Исломии Эрон доктор Маҳмуд Аҳмадинажод ба Тоҷикистон дар аввали сентябри соли 2011 ва тавоғуқоти тозае, ки дар мулоқоти роҳбарони олии кишварҳои мо ҳосил шудааст, аз оғози марҳалаи нави тавссеаи равобити густурда башорат медиҳад. Тибқи ин тавоғуқот, корхонаҳои зиёди муштараки саноатӣ дар Тоҷикистон бунёд хоҳанд шуд. Ҳамчунин ҳамкорӣ дар соҳаҳои маориф, тандурустӣ, илму техника, фарҳанг ва сайёҳӣ густариш хоҳад ёфт.

Чун сухан аз пайвандҳои таърихиву фарҳангӣ рафт, зикр кардан бамаврид аст, ки *муносибатҳои гуногунҷанба ва судманӣ бо кишвари ҳамзабону ҳамфарҳангӣ Афғонистон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии Тоҷикистон мебошад*. Ҳамкориҳои торафт густаришёбандай Тоҷикистону Афғонистон ҷавобгӯи ниёзҳои воқеии мардумони ин ду кишвар аст, ки дараҳти ҳастияшон аз сарчашмаи ягонаи таърихиу фарҳангӣ шодоб аст. Умедин аст, ки ҳамbastагию дӯстии ҳалқҳои форсизабон бо тавсее ёфтани мулоқотҳои сечонибаи роҳбарони олимақоми Тоҷикистону Эрону Афғонистон тақвияти бештар пайдо мекунанд ва барои гузаштан ба марҳалайи сифатан нави ҳамкориҳои густурдаи кишварҳои мо мусоидат менамоянд.

РАВОБИТИ ИҚТИСОДИИ ХОРИ҆Й

Ҳамчуноне ки дар боло зикр намудем, *усули бунёдии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамгироӣ ва равобити дӯстона бо тамоми кишварҳои ҷаҳон аст*. Тоҷикистон сиёсати худро тибқи ин усули бунёдӣ ба роҳмонда, аз ҷумлаи ҳадафҳои гуногун, ки асоси муносибатҳои байнидавлатиро муайян мекунанд, *ҳадафҳои иқтисодиро дар мадди аввал мегузорад. Зоро мақсади асосии мо ҳарчи зудтар барҳам додани камбизоатӣ ва муҳайё соҳтани шароити зарурӣ барои зиндагии шоистаи тоҷикистониён мебошад*.

Тоҷикистон дар тӯли 20 соли истиқлоли давлатӣ дар роҳи тавсееи сиёсати хориҷии худ ҳам дар сатҳи муносиботи дучониба ва ҳам дар ҷорҷӯби равобити байналмилаӣ ва минтақавии тичоративу иқтисодӣ қадамҳои баланд бардоштааст. Ҳадафҳои асосии сиёсати давлат дар ин самт тавсееи равобити иқтисодӣ, бозсозии зерсохторҳо, ҷалби

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

сармоя, эчоди шароит барои тичорати озод, кохиш додани пардохтҳои гумруқӣ ва монеаҳо дар савдои бурунмарзӣ, ҳалли мушкилот вобаста ба раҳо намудани мамлакат аз бунбасти иртиботӣ, бисёрҷонибасозии масирҳои тичоратӣ барои қушодани роҳ ба бозорҳои ҷаҳонӣ мебошанд.

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон бо беш аз 124 кишвари ҷаҳон, аз ҷумла бо 10 мамолики аъзои ИДМ ва 114 кишварҳои хориҷаи дур, равобити иқтисодиву тичоратӣ дорад. Бино ба омори дастрас, муомилоти тичоратии хориҷии кишвар дар 11 моҳи соли 2011 4034,4 million доллари амрикоиро ташкил додааст, ки аз ин ҷумла саҳми воридот 2880,6 million доллар ва саҳми содирот 1153,8 million доллар мебошанд.

Ҳаҷми умумии сармоягузории хориҷӣ дар иқтисоди миллӣ батадриҷ раванди рӯ ба афзоишро ба даст меоварад. Барои мисол, дар соли 2007 дар қиёс бо соли 1997 ҳаҷми сармояҳои анбошта аз шарикони хориҷӣ 11 бор ва мизони воридоти солонаи сармоя 26 маротиба афзоиш ёфтааст. Дар соли 2008 ҳаҷми умумии сармоягузорӣ 989,3 million долларро, аз ин ҷумла сармоягузории мустақим 425 million ва дигар навъ сармоягузорӣ 563,6 million доллари амрикӣ, ташкил додааст.

Ҳамкорони асосии тичоративу иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар равобити иқтисодии хориҷӣ, пеш аз ҳама, мамолики аъзои Иттиҳоди Ҷавлатҳои Мустақил мебошанд, ки 48 дарсади муомилоти тичорати хориҷии кишварро ташкил медиҳанд.

Аз самтҳои муҳим дар ҳамкориҳои иқтисодӣ дар ҳавзаи Иттиҳоди Ҷавлатҳои Мустақил ин ширкати фаъол дар ҷунун ниҳодҳои муҳим, ба монанди Минтақаи тичорати озоди кишварҳои муштаракулманоғеъ ва Иттиҳоди АвроОсиё, мебошад.

Равобити дучонибаи иқтисодӣ бо кишварҳои аъзои Иттиҳоди Ҷавлатҳои Мустақил низ аз афзалиятҳои сиёса-тиқтисодии хориҷии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Ҳамкории иқтисодӣ бо Россия, чуноне ки пеш аз ин зикр шуд, аз аҳамияти вижадар бархӯрдор аст. Бо саҳми ширкати РАО ЕЭС неругоҳи «Сангтӯда-1» бунёд гаштааст, ки 15 фоизи ҳачми умумии неруи барқи кишварро тавлид мекунад. Ҷамъияти саҳомии «Газпром-Нефт» дар якчанд майдонҳои ояндадори нафту газ бо корҳои ҷустуҷӯи мағнӣ машғул аст.

Самтҳои афзалиятноки равобити иқтисодии Тоҷикистону Қазоқистон соҳаҳои истихроҷи маъдан, металлургияи ранга, мошинсозӣ, кишоварзӣ, саноати сабук, ҳамлу нақл, фаъолияти бонкӣ ва иртиботот мебошанд.

Тоҷикистон ба Қазоқистон нерӯи барқ, пахта, алюминий, маҳсулоти кишоварзӣ ва нассочӣ содир мекунад ва аз Қазоқистон ба кишвар ғалла, орд, фаровардаҳои нафтӣ, фулузоти оҳанӣ ва маҳсулоти кимиёй ворид месозад.

Сармоягузорони Қазоқистон тасмим гирифтаанд, ки дар бунёди Неругоҳи барқи обии Нурабод, неругоҳҳои миёна ва хурд дар ҳавзаи дарёи Зарафшон ва дигар манотикии кишвар саҳм гузоранд.

Равобити иқтисодии Тоҷикистон бо Украина, ба ҷуз ҳамкориҳо дар гидроэнергетика, ки яке аз бахшҳои анъанавӣ ба ҳисоб меравад, дар дигар соҳаҳо низ босуръат тавсееа мейбад. Аз афзалиятнокии соҳаи гидроэнергетика дар равобити ду кишвар ҳамин далел, ки наздик ба 90 фоизи тамоми таҷҳизоти техникии дар неругоҳҳои барқии Тоҷикистон истифодашаванда маҳсулоти корхонаҳои саноатии Украина мебошад, ба хубӣ шаҳодат медиҳад.

Соли 2010 ҳачми муомилоти молии байни Тоҷикистону Украина ба дусад миллион доллари амрикӣ расид, ки назар ба нишондоди соли 2009 65 фоиз зиёд аст.

Равобити иқтисодии Тоҷикистон бо дигар кишварҳои шарҳи ў дар ҳавзаи Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, ҷун Арманистон, Белорус, Молдова, Озарбойҷон, Туркманистон, Қирғизистон, низ дар ҳоли рушду тавсееа мебошад.

***Ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон
бо Иттиҳоди Аврупо***

Дар сиёсати иқтисодиву тиҷоратии ҳориҷии худ Тоҷикистон ба робита бо Иттиҳоди Аврупо аҳамияти ҷиддӣ медиҳад. Ҳаҷми муомилоти тиҷоратии байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо дар соли 2008 маблағи 881,3 милион доллари амрикоиро ташкил кард, ки аз ин ҷумла 568,2 милион ба содирот ва 313,1 милион ба воридот рост меоянд. Ин нишондиҳанда 19,3 фоизи муомилоти иқтисодии ҳориҷии кишварамонро ташкил медиҳад. Ҳарчанд ки ба далили таъсири буҳрони иқтисодии ҷаҳонӣ дар соли 2010 ин нишондод ба коҳиши рафта, 350 милион долларро ташкил дод, тарафҳо имконияти афзоиши бештари онро доранд. Зеро созишномаи байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Бонки сармоягузории Аврупо ҷиҳати тармиму таҷдиди Неругоҳи барқи обии Қайроқум ва татбиқи дигар лоиҳаҳо, инчунин оғози сармоягузории бонки мазкур ба ин умед медиҳанд. Илова бар ин, Тоҷикистон аз соли 1998 ба ин ҷониб дар амалӣ карданӣ 6 лоиҳаи нақлиётии ТРАСЕКА ва аз соли 2007 дар лоиҳаи ИНОГЕЙТ дар соҳаи энергетика ширкат меварзад.

Боиси қаноатмандист, ки лоиҳаҳои таҷдид ва тармиими неругоҳҳои гидроэнергетикии Тоҷикистон мавриди таҷаҷӯҳи Барномаи минтақавии инвеститсионӣ – Ҳазинаи Комиссияи Аврупо оид ба сармоягузорӣ дар кишварҳои Осиёи Марказӣ – қарор гирифтаанд.

Аз оғози сурат гирифтани равобити ду ҷониб то имрӯз саҳми Иттиҳоди Аврупо дар тавсееи бахшҳои муҳталифи иқтисоди Тоҷикистон қариб 1 миллиард евроро ташкил кардааст.

Барномаҳое, аз ҷумлаи ТАСИС, БОМКА/КАДАП, «Темпус» ва «Эразмус Мундус», дастгирии бучети ҷумҳурӣ, кумакҳои макромолиявию техникий мисоли воҳзҳи саҳми Иттиҳоди Аврупо дар рушди устувори иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсӣ ва таъмини амнияти кишвари мо ба хисоб мераванд.

НАҚШИ СИЁСИИ ПРЕЗИДЕНТИ ЧУМҲУРӢ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон 124 лоиҳаи дучонибаву минтақавии Иттиҳоди Аврупо ба маблағи зиёда аз 170 миллион евро дар вазъи татбиқшавӣ мебошанд.

Ба манзури таъииди гуфтаҳои боло ва ба унвони мисоли равшани ҳамкориҳои рӯ ба густариш бо кишварҳои аврупой ба таври фишурда равобити иқтисодии Тоҷикистонро бо чанде аз ин давлатҳо зикр менамоем.

Зимнан меҳоҳем ин нуктаро таъкид кунем, ки дар баёни ҳаҷми савдои хориҷии байни Тоҷикистон ва кишварҳои хориҷӣ бо солҳои 2009 ва 2010 иктифо менамоем. Зоро сатҳи муомилоти тиҷоратии имрӯзаи байни ҷумҳурии мо ва кишварҳои мазкур, ки ба иллати буҳрони молиявии ҷаҳонӣ рӯ ба коҳиҷа рафтааст, наметавонад намоёнгари сатҳи воқеии равобити иқтисодии дар ҳоли тавсееи мамлакатҳои мо бошад.

Ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Австрия

Ҳаҷми умумии савдои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Австрия дар соли 2010 10,7 миллион доллари амрикоиро ташкил дод. Савдои хориҷӣ бо Австрия дар айни замон нисбат ба соли 2006 16,8 маротиба зиёд гардидааст.

Муносибатҳои тиҷоратӣ байни ду кишвар босуръят тавсее пайдо карда истодаанд. Молҳои асосии содироти Тоҷикистон ба Австрия аз пахта ва алюминий иборат мебошанд. Молҳои асосии воридотиро доруворӣ, лавозимоти тиббӣ, моддаҳои кимиёвӣ, редукторҳо, таҷхизоти саноати қашбоғӣ, маҳсулоти ғизоӣ, лавозимоти коркарди ҳӯроки чорво ва маҳсулоти дигар ташкил медиҳанд.

Ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Британияи Кабир

Густариши муносибатҳо бо Британияи Кабир дар соҳаи иқтисоду тиҷорат дар ҳоли инкишоф аст. Бино бар маълумоти Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Тоҷикистон, ҳаҷми тиҷорати дучониба байнин Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир ҳанӯз дар соли 2008 ба 11 873,6 ҳазор доллар (воридот - 11 486,3 ҳазор доллар; со-дирот - 387,3 ҳазор доллар) расида буд.

Баҳшҳои асосии содирот: маҳсулоти паҳтагӣ, маъдан ва консентрат. Баҳшҳои асосии воридот: маҳсулоти нафтӣ, таҷхизоти истеҳсолӣ-техникиӣ.

Дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон 5 муассисаи якҷояи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Британияи Кабир ба қайд гирифта шудаанд: «Хӯҷанд-Қоттон Лтд», «Зарафшон», «Дарвоз», «Хӯҷанд-Гермес-Комюникејшн Лтд», «Шабакаҳои мобилии ҷанубӣ-тоҷикӣ».

Ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Италия

Равобити Тоҷикистон ва Италия аз оғоз бартаран ҳарактери гуманитарӣ дошт. Масалан, соли 2001 дар чаҳорҷӯби Конвенсияи Лондон оид ба кумаки гизоӣ Ҳукумати Италия - барои рафъи оқибатҳои хушксолӣ ва таъмини гурезаҳои иҷбории ба Ватан бозгаштаи Тоҷикистон бо гизо - ба маблаги 685 000 доллари ИМА маводи гизоӣ ироа дода буд.

Моҳи марта соли 2002 Ҳукумати Италия омодагии хешро ҷиҳати расонидани кумаки башардустона ба Ҷумҳурии Тоҷикистон изҳор намуд. Кумаки мазкур аз 1500 тонна гандум, садҳо тонна биринҷ, шакар ва 100 адад обкаш(насос) барои беҳтар кардани таъмини аҳолии шаҳри Душанбе бо оби тоза иборат буд.

Ҷумҳурии Италия яке аз донорҳои асосии Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Ҳукумати Италия барои гузаронидани амалиёти зидди гардиши гайриқонуни маводи мухаддир 450 ҳазор доллари ИМА ҷудо карда буд.

Соли 2008 Кумитаи Вазорати корҳои хориҷии Италия оид ба ҳамкорӣ ва рушд барои амалӣ намудани Бар-

номаи AID 8838 – «Беҳсозии захираҳои обӣ ва шароити беҳдоштию гигиенӣ дар деҳоти вилояти Ҳатлон», - ки аз ҷониби созмони ғайридавлатии итолиёвии CESVI таҳия шудааст, 892 500 евро ҷудо кард.

Ҳукумати Италия моҳи майи соли 2009, ҷавобан ба муроҷиати Ҳукумати Тоҷикистон, ба қишивари мо 100 000 евро кумаки таъчили намуд. Кумаки мазкур ба воситаи Ҷамъияти Ҳилоли Аҳмари Тоҷикистон дар ноҳияҳои шаҳри Душанбе ва Қӯргонтеппа тақсим карда шуд.

Моҳи апрели соли 2010 Ҳукумати Ҷумҳурии Италия барои 120 оилаи аз оғати табииӣ заардидаи шаҳри Қӯлоб ва ноҳияҳои вилояти Ҳатлон 25 000 евро кумаки ба шардӯстона расонид.

Дурнамои ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Италия равшан аст. Сармоягузорони итолиёй омодагии худро барои ширкат дар татбиқи барномаҳои энергетикӣ, бунёди корхонаҳои муштараки коркарди маҳсулоти қишоварзӣ ибороз дошта, дар ин замини якчанд созишномаҳоро ба имзо расонидаанд.

Дар соли 2010 ҳаҷми тиҷорати дучонибаи Тоҷикистону Италия 26,822 миллион доллари амрикоиро ташкил дода буд.

***Ҳамкории иқтисодии
Ҷумҳурии Тоҷикистон
бо Маҷористон***

Ҳаҷми тиҷорати дучониба байни Тоҷикистон ва Маҷористон дар соли 2010 7 миллиону 129 ҳазор доллари амрикоиро, ки аз ин чумла 973,5 ҳазор доллар марбути содирот ва 6 миллиону 155 ҳазор доллар алоқаманд ба воридот аст, ташкил дод.

Молҳои асосии воридотӣ доруворӣ, таҷхизоти саноатӣ барои коркарди маҳсулоти физойӣ, қисматҳои эҳтиётии мошинҳо ва молҳои асосии содиротӣ алюминий ва нахи пахта мебошанд.

***Ҳамкории иқтисодии Тоҷикистон
бо Ҷумҳурии Федеролии Олмон***

Тоҷикистон ба равобити худ бо Олмон таваҷҷуҳӣ махсус медиҳад. Зеро Олмон аз миёни кишварҳои аъзои Иттиҳоди Аврупо зиёдтар аз ҳама ба соҳаи тандурустии Тоҷикистон кумакҳои бедареф мерасонад.

Қобили зикр аст, ки аз байни кишварҳои Аврупо Тоҷикистон беш аз ҳама бо Олмон, аз ҷумла дар ҷорҷӯби сафари расмии Президенти Тоҷикистон ба ин мамлакат дар моҳи декабри соли 2011, созишномаҳо имзо кардааст. Созишномаҳо равобити давлатҳои моро дар соҳаҳои гуногун фароҳам овардаанд.

Ҳаҷми муомилоти тиҷоратии Тоҷикистону Олмон, масалан, фақат дар ҳафт моҳи соли 2010 117,952 миллион доллари амрикоиро, аз ин ҷумла содирот 1,064 миллион ва воридот 116,888 миллион доллар, ташкил дод. Инчунин ҳаҷми умумии сармоягузории Олмон барои рушди иҷтиёмию иқтисодии Тоҷикистон дар зарфи 15 соли охир зиёда аз 130 миллион евро мебошад.

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон корхонаҳои муштараки «Мах Ҳуросон», «Мюллери ва Шелл», «Зимменс-Шивас ЛТД» ва «Дӯстӣ» фаъолият мекунанд.

Доираи фаъолиятҳои ин корхонаҳо аз истеҳсоли маводҳои соҳтмонӣ, сангҳои декоративӣ, маҳсулоти кишоварзӣ дар заминаи техника ва технологияҳои мусоири олмонӣ иборат мебошад.

***Ҳамкории иқтисодии
Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Фаронса***

Муносабатҳои байнидавлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Фаронса алҳол дар соҳаҳои иқтисодӣ, фарҳангӣ ва ҳарбӣ ҷараён доранд. Заминаи ин равобитро 12 ҳуҷҷати муҳиме, ки байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Фаронса имзо шудааст, фароҳам соҳтаанд.

Ҳаҷми савдои берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Фаронса дар соли 2010 461,04 миллион доллари амрикоиро ташкил дод.

***Ҳамкории иқтисодии
Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Швейтсария***

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонидори густариши ҳарчи бештари муносибатҳои дучониба бо Швейтсария мебошад.

Швейтсария нахустин мамлакатест, ки ҷонидории худро аз Ҷумҳурии Тоҷикистон дар масъалаи ворид шудани кишвари мо ба Созмони умумиҷаҳонии Тиҷорат изҳор намудааст.

Ҳукумати Швейтсария қумаки худро ба Тоҷикистон ба воситаи ҷудо кардани грантҳо дар се самт – техникий, молиявӣ ва гуманитарӣ – мерасонад.

Лоиҳаҳои қумакии Швейтсария дар заминаҳои беҳтар кардани сифати хидмати давлатӣ, вазъи бахши ҳуссӣ ва макроиктисод, захираҳои табиӣ, зерсоҳторҳо, тандурустӣ, коҳиши додани таъсири ҳодисаҳои фавқулодай табиӣ татбиқ карда мешаванд.

Кумакҳои Ҳукумати Швейтсария ба Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2006 12 миллион доллари ИМА ва солҳои 2007-2008 22 миллиону 658 ҳазор доллари ИМА-ро ташкил доданд.

Дар ҳоли ҳозир Швейтсария дар амалӣ кардани шаш барномаи сармоягузории соҳаҳои гуногуни иқтисоди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳаҷми умумии 34,2 миллион доллари ИМА ширкат менамояд.

Ҳаҷми умумии муомилоти тиҷоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Швейтсария дар соли 2007 30,7 миллион ва дар соли 2008 37,3 миллион доллари амрикоиро ташкил кард. Дар семоҳаи аввали соли 2010 бошад, ин нишондиханда ба 11,9 миллион доллари амрикӣ баробар шуд.

Молҳои содиротии Швейтсария аз кишвари мо асосан паҳтаи маҳиннаҳ, сангҳои қиматбаҳо ва алюминий

мебошанд. Ва молҳои воридотии ин кишвар ба Тоҷикистон аз маҳсулоти химиюйӣ, лавозимоти техникий, қисмҳои эҳтиёти барои дастгоҳҳои саноати боғандагӣ иборат аст.

Ҳамкории иқтисодии Тоҷикистон бо Швейцария

Ҳамкории байни ду кишвар дар соҳаи гуманитарӣ назаррас аст. Ба таври мисол метавон лоиҳаҳои зеринро, ки заминаи равобити Тоҷикистону Швейцарияро фароҳам сохтаанд, номбар кард: лоиҳаҳои дастгирии инкишофи чомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон; лоиҳаҳои эҷод намудани имкониятҳои худкифоии аҳолӣ; лоиҳаҳои инкишофи бахши кишоварзӣ, пеш аз ҳама пиёда кардани нуктаҳои Стратегияи миллии паст намудани сатҳи камбизоатӣ. Ҳамаи инҳо аз тавсееи равобити кишварҳои мо шаҳодат медиҳанд.

Ҳукумати Швейцария-дар якҷоягӣ бо дигар ташкилотҳои байналхалқӣ-дар коркард ва маблағузории лоиҳаҳои хурд ва барномаҳо дар соҳаҳои кишоварзӣ, ҳифзи иҷтимоӣ, маориф, тандурустӣ, инчунин дар ташкил додани ниҳодҳои чомеаи шаҳрвандӣ иштиrok мекунад.

Соли 1997 аз ҷониби Швейцария ба Ҷумҳурии Тоҷикистон кумаки башардӯстона дар ҳачми 174 тонна маҳсулоти озӯқаворӣ ва доруворӣ ба маблағи 68 миллион крони шведӣ ҷудо карда шуда буд.

Аввалин муомилоти тиҷоратӣ байни кишварҳои мо дар соли 2001 ба вуқӯй пайваст. Аз он замон инҷониб муомилоти молу коло байни мамлакатҳои мо ба таври бемайлон рӯй ба инкишоф аст.

Дар соли 2010 ҳачми умумии муомилоти тиҷратӣ байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Шоҳигарии Швейцария 1 381,9 ҳазор долларро, ки аз ин ҷумла ба содирот 13,4 ҳазор ва ба воридот 1368,5 ҳазор доллари ИМА рост меояд, ташкил дод.

Тоҷикистон ба Швейцария нахи пахта ва газвори реисмонӣ содир мекунад ва аз Швейцария ба кишвар молҳои

ниёзи мардум ва қисмҳои эҳтиёти хар гуна мошин ва ла-возимоти техникий ворид мешаванд.

***Ҳамкории иқтисодии Тоҷикистон
бо Созмони Ҳамкории Шанхай***

Тавсеаи робитаҳо бо кишварҳои аъзои Созмони Ҳамкории Шанхай аз самтҳои муҳими ҳамкориҳои иқтисодиву тиҷоратии Тоҷикистон мебошад. Ба таври хос робитаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Мардумии Чин солҳои охир ба сатҳи баланд баромадаанд. Дар ҳоли ҳозир бо маблағгузории ин ҳамсояи бузург силсилаи лоиҳаҳои стратегӣ, аз қабили шоҳроҳи Ҷанак-Хӯҷанд-Душанбе, нақбҳои Шаршар, Чормағзак, Шаҳристон, ҳаттҳои интиқоли барқи «Ҷануб-Шимол», «Лолазор-Хатлон» ва дигар созандагиҳо анҷом ёфтаанд ва ё идома доранд. Давлати Чин ҳамчунин дар назар дорад, ки дар оянда дар пиёдасозии лоиҳаҳои энергетикии кишвари мо, аз ҷумла дар бунёди неругоҳҳои барқи обӣ ва ҳароратӣ бо қудрати миёнаи тавлид, ширкат намояд.

Президент Эмомалӣ Раҳмон ба тавсеаи равобит бо Ҷумҳурии Мардумии Чин аҳамияти вижа медиҳад. Равобити байни Тоҷикистону Чин дар панҷ соли охир дар ҳамаи самтҳо дар ҳоли тавсеа ва пешрафт аст. Байни ду кишвар зиёда аз 150 созишиномаҳо ва асноди ҳуқуқӣ ба имзо расидаанд. Гуфтани мумкин аст, ки дар ин панҷ сол сарҳади байни ду кишвар ба марзи дӯстӣ, тиҷорат ва равобити ҳасана табдил ёфтааст. Аз маҷмӯи муомилоти тиҷоратии ду кишвар 70 фоизи он дар сарҳадоти Тоҷикистону Чин сурат мегирад.

Дигар аз нишондиҳандаи қобили таваҷҷӯҳ дар равобити Тоҷикистону Чин рафтуомади шаҳрвандони ҳар ду мамлакат ба сарзамини якдигар мебошад. Ҳатсайри мунаzzами ҳавоӣ байни Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Мардумии Чин соли 2005 кушода шуд. Дар тӯли замони гузашта даҳҳо ҳазор мусоғирон аз ин ҳатсайр истифода кар-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

даанд. Ин нишондиҳанда инъикосқунанда таваҷҷуҳи ширкатҳои сершумори чинӣ ба Тоҷикистон ва майли ҳамкории онҳо дар соҳаҳои муҳталифи иқтисоди кишвари мобошад.

Имрӯз Ҷумҳурии Мардумии Чин аз лиҳози фаъолияти сармоягузорӣ миёни шарикони иқтисодии Тоҷикистон ҷои сеюмро ишғол мекунад.

Ҳамкории иқтисодии Тоҷикистон бо Созмони Ҳамкориҳои Иқтисодӣ

Дигар аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иқтисодиву тиҷоратии хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсеаи робитаҳои мутақобилан судманд бо кишварҳои аъзои Созмони Ҳамкориҳои Иқтисодӣ (ЭКО) мобошад. Минтақаи ЭКО, ки дар маркази Аврөосиё ҷойгир аст, ба унвони яке аз минтақаҳои муҳими иқтисодии ҷаҳон эътироф шудааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз аъзои фаъоли ин созмон аст. Моҳи сентябри соли 2004 дар Душанбе мулӯқоти ҳаштуми сарони ин созмони бузург ва бонуфузи минтақавӣ баргузор шуда буд, ки дар он якчанд асноди ниҳоят муҳим қабул шуданд, ки дурнамои ҳамкории вассеъ ва мутақобилан судманди минтақавиро муайян намуданд. Кишвари мо дар ду нишаст, ки соли 2009 дар Ҷумҳурии Исломии Эрон ва соли 2010 дар Ҷумҳурии Туркия баргузор шуд, ширкат намуда, якчанд созишинаҳои равобити дучонибаро бо кишварҳои узви ин созмон ба имзо расонид. 35-40 фоизи гардиши молии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мамлакатҳои аъзои ЭКО ихтисос дорад. Дар ин замина рушди минбаъдаи минтақаҳои озоди иқтисодӣ ва ҷалби сармояи хориҷӣ, аз ҷумла сармояи кишварҳои аъзои созмон, метавонанд нақши боризе ифо намоянд. Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон дар минтақаҳои ҳамсаҳад бо кишварҳои аъзои созмон ду минтақаи озоди иқтисодӣ таъсис ёфтааст.

***Ҳамкории иқтисодии
Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҳиндустон***

Тоҷикистон ҳамкориҳои дӯстона ва созандаро бо кишвари Ҳиндустон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии худ муайян намудааст.

Тоҷикистону Ҳиндустон дар равобити дучонибаи худ, хусусан дар бахши иқтисод ва тиҷорат, то имрӯз ба дастовардҳои назаррас ноил шудаанд. Ҷониби Ҳиндустон фурудгоҳи низомии ҳавоии «Айнӣ» - воқеъ дар водии Ҳисор-ва неругоҳи барқи обии «Варзоб-1»-ро тармиму таҷдид намудааст. Инчунин аз ҷониби яке аз ширкатҳои бузургтарини Ҳиндустон «СHL» соҳтмони меҳмонхонаи панҷситора дар маркази Душанбе идома дорад. Бунёди корхонаи истеҳсоли шарбат дар шаҳри Душанбе, ибрози ҳамкории ширкати «KEG» барои амалӣ кардани лоиҳаи ҳатти интиқоли барқ аз Тоҷикистон ба Ҷумҳурии Исломии Афғонистон, таъсиси таълимгоҳи технологӣ дар До-нишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи М. Осимӣ аз рушди ҳамкориҳои иқтисодӣ ва илмию техникии Тоҷикистону Ҳиндустон шаҳодат медиҳанд.

Бояд зикр кард, ки гардиши молу коло байнӣ ду кишвар дар зарфи 6 моҳи соли 2011 беш аз 16 миллион долларро ташкил дод, ки аз ин 13,2 миллионаш воридот ва 2,8 миллион содирот мебошанд.

Ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон корхонаҳои муштараки Тоҷикистону Ҳиндустон, ба монанди «Кармел Оверсиз Лимитед», ҷамъиятҳои дорои масъулияти маҳдуди «Металлҳо ва минералҳои тоҷик», «Голф Тур», «Шабакаи осмонӣ», фаъолият доранд.

Тасмими ҷониби Ҳиндустон барои бунёди корхонаҳои хурди истеҳсоли афшураю нӯшокиҳо аз меваю сабзавот, коркард ва баставандии чойи ҳиндӣ, таҷдиdi корхонаҳои нассочии Тоҷикистон, ибрози майли ҳамкорӣ дар бахши коркарди пӯсту ҷарм, ташкили корхонаҳои муштараки дорусозӣ, ҷавохирот, ҳамкорӣ дар соҳаи туризм аз

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

рушди беш аз пеши равобити иқтисодии кишварҳои муборат медиҳанд.

Ҳамкории иқтисодии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Покистон

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкории гуногунсоҳаро бо Ҷумҳурии Исломии Покистон аз самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии худ меҳисобад. Лоиҳаҳои энергетикии Тоҷикистон мавриди таваҷҷӯҳи Покистон мебошанд.

Покистон ба соҳаҳои соҳтмони роҳҳои мошингарду оҳан, истиҳроҷу коркарди металлҳои қиматбаҳо, маводи соҳтмон, коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, туризм ва ғайра мароқ зоҳир мекунад.

Бояд тазаккур дод, ки ҳамкориҳо бо кишварҳое, чун Япония, Ҷумҳурии Корея, Таиланд, Сингапур ва бо баъзе кишварҳои Осиёи Шарқӣ, дар сиёсати иқтисодии хориҷии Тоҷикистон тадриҷан аҳамияти бештар касб мекунанд.

Ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Созмони Ҳамкории Исломӣ

Тоҷикистон ба ҳамкорӣ бо Созмони Конфронси Исломӣ, ки тобистони соли 2011 Созмони Ҳамкории Исломӣ ном гирифт, аҳамияти вижга медиҳад. Бонки исломии рушд, ки ниҳоди Созмони Ҳамкории Исломӣ мебошад, дар баҳшҳои гуногуни иқтисодиёт ва иҷтимоиёти кишвари мо, аз ҷумла барои обёрӣ кардани заминҳои бекорхобода, соҳтмони роҳҳои мошингард, бунёди неругоҳҳои барқ, пуштибонии баҳшҳои тандурустӣ, маориф, таъмини аҳолӣ бо оби тозаи нӯшоқӣ, такмилу тақвияти низоми идораи давлатӣ ва бонкӣ, грантҳо ироҷа медиҳад ва сармоязурӣ менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон 14 сол аст, ки бо БИР бо - муваффақият ҳамкорӣ мекунад. То ин рӯз ҳаҷми умумии қарзҳо ва ёрии техникии БИР, ки дар шакли грантҳо ба

Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудааст, 77 919 693 динори исломӣ- баробар ба 111 150 295 доллари амрикоиро ташкил медиҳад.

Бунёди мубориза зидди камбизоатӣ, ки дар ҳошияи Созмони Ҳамкории Исломӣ ва бо саҳми давлатҳои қудратманди аъзои СХИ фаъолият мекунад, ба давлатҳои камбизоати аъзои Созмони Ҳамкории Исломӣ барои коҳиш додани камбизоатӣ, мубориза бо бесаводӣ, пешгирии бемориҳои малярия, сил, масуният ва дигар оризиҳо кумак мерасонад. Тоҷикистон ва Қирғизистон ба рӯйхати қабулкунандагони кумаки Бунёди мазкур доҳил карда шудаанд.

***Ҳамкории иқтисодии Тоҷикистон
бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико***

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳоҳони равобити иқтисодии боз ҳам густурдатар бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико мебошад. Саҳми Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар бунёди пулҳои автомобилгузар аз рӯи дарёи Панҷ дар марзи Тоҷикистону Афғонистон бузург аст. Соҳтмони панҷ пул ҳаҷми муомилоти тиҷоратии мамлакати моро бо кишвари ҳамсоя 300 маротиба афзун намуд.

Равобити васеъ ва ҳамкории рушдёбанда бо Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз дастовардҳои муҳими сиёсати ҳориҷии давлати мустақили мост.

Шарикӣ мо дар мубориза бар зидди терроризм, қоҷоқи маводи нашъаовар ва хатарҳои дигари ҷаҳонӣ баҳри амният ва суботи минтақавӣ ва ҷаҳонӣ арзишманд аст. Ҳусусан ҳамкориҳои марзӣ ва амниятии Тоҷикистону Иёлоти Муттаҳидаи Амрико дар солҳои охир имкони тақвијати нерӯҳои ҳарбии кишвари моро фароҳам оварданд.

Бояд маҳсусан тазаккур дод, ки дар солҳои 2002-2005 маблағи кумакҳои бебозгашти техникӣ ва башардӯстонаи Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ба Тоҷикистон 193,6 миллион долларро ташкил дод.

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Бо кумаки дӯстона ва дастирии молиявӣ ва техникии Иёлоти Муттаҳидаи Амрико соли 2011 дар марзи Тоҷикистону Афғонистон бунёди пули нав, ки ин шашум пули пайвастқунандай соҳилҳои тоҷикистониву афғонистонии дарёи Панҷ аст, оғоз гардид. Пули нав, бидуни шубҳа, ба-рои пешрафти иқтисодии Тоҷикистону Афғонистон, таҳқими суботу амният ва тавссеаи ҳамкориҳои боз ҳам гу-стурдатар дар минтақа нақши созандагӣ ифо хоҳад намуд.

Қобили зикр аст, ки Тоҷикистон дар амри ҷалби сармоягузорӣ баҳри амалӣ кардани барномаҳо ва лоиҳаҳои муштараки инвеститсионӣ бо доираҳои муҳталифи молиявии байналмилалӣ ва минтақавӣ ва ки-шварҳои алоҳида, аз ҷумлаи Бонки умумиҷаҳонӣ, Бонки рушди Осиё, Бонки исломии рушд, Фонди иқтисодӣ ва та-раққиёти Кувайт, Фонди Саудии рушд ва ОПЕК, равоби-ти устувор дорад.

СИЁСАТИ ХОРИҶӢ ВА АМНИЯТИ МАМЛАКАТ

Ҳеч мамлакате наметавонад бидуни сулҳи маҳкаму устувор ояндаи хушу саодатмандона дошта бошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, мисли ҳамаи кишварҳои ҷаҳон, ки дар роҳи пойдоркунии суботи иҷтимоӣ ва ба даст овардани амну рифоҳи шаҳрвандонаш талош ме-варзад, ба таври қатъӣ эътиқодманд бар ин андеша аст, ки ҳамкориҳои байналмилалӣ омили таъйинкунанда дар мубориза бо таҳдидҳои замони муосир, ба монанди тер-роризм, ифротгарӣ, қочоқи маводи нашъаовар, хатару таҳдидҳои дигари имрӯза, мебошанд. Зоро ҳеч кишваре ба танҳоӣ наметавонад дар ин набард пирӯз гардад.

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон шарики фаъоли равобити устувор ва беш аз пеш густаришёбанда бо ҳамаи давлатҳои ҳамсоя ва кишварҳои хориҷаи дуру наздик аст.

Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ имрӯз ҳамчун кишвари ҷонидори равобити хайрҳоҳонаю судманд бо тамоми давлатҳои ҷаҳон ва созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ эътироф гардидааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар баробари ба роҳ мондани ҳамкориҳои стратегии низомӣ бо мамлакатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил дар шерозаи Созмони Аҳдномаи Амнияти Дастанҷамъӣ, ҳамкориҳои судманди низомӣ ва баҳши хифзи ҳуқуқро бо созмонҳои бонуфузи байналмилаливу минтақавӣ ва баъзе мамлакатҳои сулҳҷӯй низ ба роҳ мондааст.

Узвияти Тоҷикистон ба Созмони Ҳамкории Шанхай дорои аҳамияти бузурги сиёсӣ мебошад.

Созмони Ҳамкории Шанхай, дар баробари ба роҳ мондани муносибатҳои сиёсӣ, тичоратӣ ва иқтисодӣ байни кишварҳои аъзои Созмон, инчунин ҳамкориҳои густурдаро дар мубориза бар зидди терроризм ва экстремизми байналхалқӣ, гурӯҳҳои муташаккили ҷиноии фаромарзӣ, сепаратизм ва қочоқи силоҳу маводи муҳаддир ва гайра дарбар мегирад.

Зикри ин нукта муҳим аст, ки Президент Эмомалӣ Раҳмон тавонист, ки-бо такя ба истеъдоди баланди сиёсӣ-Созмони Ҳамкории Шанхайро ҳамчун воситаи амалӣ намудани ҳамкориҳои густурдаи низомӣ бо мамлакатҳои минтақа бобати таҳқими ҳимояи сарҳади давлатӣ, мубориза бар зидди терроризми байналхалқӣ ва қочоқи силоҳу маводи нашъадор ва ҳамчунин гирифтани кумакҳои моддиву техникӣ ва усуливу амалӣ дар соҳаи низомӣ истифода намояд.

Роҳбарияти Тоҷикистон ба густариши минбаъдаи робита бо ташкилоти бонуфуз-НАТО-дар шерозаи барномаи «Ҳамкорӣ ба хотири сулҳ» ва ҳамчунин дар пояти устувор қарор додани равобити бисёрҷониба ва дучониба бо Иттиҳоди Аврупо ва кишварҳои аъзои он дар самти

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

мубориза бо терроризм манфиатдор аст. Ҳамоҳангсозии амалҳои муштарак ҷиҳати эҳёи иқтисодию иҷтимоии Афғонистон аз ҷумлаи самтҳое мебошад, ки Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо метавонанд дар ҷорҷӯби онҳо ҳамкориҳои муассиртар дошта бошанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон барномаҳои зиёдеро, ки та-лошҳои зиддитеррористиашро таъмин месозанд, роҳандозӣ менамояд ва ба ин васила амалиёти зиддиэкс-тремистии хешро боз ҳам фаъолтар месозад.

Дар ҷорҷӯби фаъолияти зиддитеррористие, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ ба амал меоварад, давлати мо Конвенсияи Созмони Ҳамкории Исломиро дар бораи мубориза бо терроризми байналмилалӣ тасвиб намудааст ва ба созишномаҳои дигари байналмилалии зиддитеррористӣ ҳамроҳ гаштааст.

Иттиҳод ва қӯшиши якҷояи давлатҳои ҷаҳон-дар ба-робари ҳатари терроризм ва дигар таҳдидҳои замони му-осир-инсониятро умединор мекунанд, ки ахирон хирад, адолат ва башардӯстӣ бар афкору аъмоли зиддиинсонӣ ва зиддитамаддуни пирӯз ҳоҳанд шуд.

ПЕШБАРУ РАҲНАМОИ МАЊНАВИИ ЧОМЕА

(Андешаҳо перомуни Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»)

*Имрӯз дар замони истиқлолият бояд эҳёи мањнавии
миллат ва рушди илму маорифро дар ҷои аввал гузорем.
Зоро бе ин ҷомеаи мо мустаҳкам ва пешрав наҳоҳад шуд.*

Эмомалий Раҳмон

Бар тасдиқи ин гуфтаҳо ин нуктаро бояд зикр намуд, ки - бо вучуди рушди бошитоби азnavsозии ҷомеа - русуму назари муҳофизакоронаи бисёре аз шаҳрвандони мо дар роҳи ногузири ворид шудани Тоҷикистон ба фазои умумицаҳонии рушди техникий ва фановарӣ як навъ садде эҷод мекунанд.

Бо ин ки дар ҷомеаи мо баҳрабардорӣ аз пешрафта-тарин дастовардҳои илму технологияи муосир кори маъмулӣ аст, миёни бисёре аз мардум ҷунин назари нодуруст мавҷуд аст, ки ихтироъкориҳо ва эҷодҳои фановарӣ аслан кори дигар кишварҳову миллатҳост ва мо қодир ба ҷунин корҳо неstem. Барҳи дигар ба таври худогоҳона ҷаҳонбинӣ ва ҳатто таассуби динии ҳудро аз ҳар гуна афкору назарияи пешрафтаи илмӣ беҳтар меҳисобанд.

Мо ҳама оғоҳ ҳастем, ки дар атрофи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» чӣ баҳсҳое сар занданд. Ва ҳамаи ин мубоҳисаҳо барои ин буд, ки ҷанд нафар аз намояндагони рӯҳониён дар ин қонун маҳдуд кардани ҳукуқи диндоронро диданд. Ҳатто намояндагони давлатҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалӣ изҳоротҳо

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

пахш карда, нигаронии худро «дар мавриди маҳдуд намуни дозодиҳои мазҳабӣ дар Тоҷикистон» иброз доштанд.

Ҳар касе, ки ин қонунро ба пуррагӣ ҳондааст, медонад, ки ҳадафи аслии ин қонун, чуноне ки аз номаш бармеояд, маҳз водор кардани падару модар ба таълиму тарбияи неки фарзандон аст. Фақат дар як банди қонуни мазкур, дар робита ба вазифаҳои падару модар, гуфта шудааст, ки волидайн уҳдадор ҳастанд, ки «иштироки фарзандони ноболигро дар фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ ва ҷорабиниҳои дастҷамъонаи динӣ (ба истиснои ҷорабиниҳои азодорӣ) роҳ надиҳанд». Вале аз он шӯру валвалае, ки дар васоити аҳбори умумӣ, асосан дар Интернет, барпо шуд, ҷунин тасаввур пайдо мешавад, ки қонун билкул ба масъалаҳои динӣ ва маҳдуд кардани ҳуқуқҳои диндорон баҳшида шудааст.

Аслан интишор шудани ҷунин қонунҳо худ далели он ҳастанд, ки ҷомеа на бар он самте, ки як ҷомеаи мутамаддин ва бархӯрдор аз арзишҳои демократӣ бояд бираравад, равон аст. *Вале давлат наметавонад дар вазъияти ба-амаломада, ки дар ҷомеа «идеологияи» танпарварӣ, кеши истеъмол, парастииши либоси фохира, таассуб ва бегонапарастӣ бар арзишҳои пешрафтаи иҷтимоиву фарҳангӣ бар-тарият пайдо кардаанд, вокуниши накунад ва бо истифода аз дастгоҳҳое, ки Сарқонун дар ихтиёраи гузоштааст, ба-рои ба самти матлуб ҷорӣ соҳтани ҳаёти иҷтимоӣ ҷо-раҳои зарурӣ наандешад.*

Худи ҷунин ақида, ки давлати Тоҷикистон бар он аст, ки ҳуқуқи диндоронро маҳдуд кунад, аз маънову мантиқ бегона аст. Ҷаро бояд давлат ҳуқуқи диндоронро маҳдуд кунад ва маҳдуд кардани ҳуқуқи динии шаҳрвандон ба давлат чӣ манфиат меоварад? Магар идеологияи Ҷумҳурии Тоҷикистон атеизм аст? Онҳое, ки ҷунин иддаҳои бебунёдро мекунанд, ин ҳақиқатро нодида мегиранд, ки ҳеч давлате дар фазои пасошӯравӣ, мисли Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар тарғибу гиромидошти ғояҳои

дини мубини ислом ба иқдомҳои густурда даст назадааст. Дар даврони истиқлол дар кишвари мо Маркази исломшиносӣ дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Шӯрои уламои Маркази исломии Тоҷикистон, Доңишкадаи давлатии исломии ба номи Имоми Аъзам, 19 мадраса, 39 масциди ҷомеи марказӣ, 344 масциди ҷомеъ, 3363 масциди панҷвакта бунёд ва таъсис гардидаанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шахси Президент Эмомалӣ Раҳмон барои дар рӯҳияи эҳтиром ба арзишҳои волои дини ислом тарбият кардани насли ҷавони кишвар пайваста талош мекунад. Ва худи Президент Эмомалӣ Раҳмон, ки борҳо аз зиёрати Каъбаи мукаррама барҳӯрдор шудааст ва дар миёни роҳбарони кишварҳои низоми исломӣ ва бонуфузтарин уламои дин обрӯю эътибор додад, барои пайравони дини мубини ислом дар саросари ҷаҳон намунаи як мусулмони содик ва матин мебошад.

Бо мақсади аз фармудаҳои Парвардигор ва фарҳангӣ исломӣ ба таври васеъ бархурдор намудани мардуми кишвар ба забони тоҷикӣ ва ҳатти кириллӣ интишор додани Қуръони карим, ба манзури шинохти беҳтар ва амиқтари аҳдоф, маъно ва мазмуни волои таълимоти мазҳаби ҳанафӣ баргузор кардани ҷашни бузургдошти Имоми Аъзам, тарғиби ислом дар ҷумҳурий, химояи дини муҳаммадӣ аз минбарҳои баланди маҳфилҳои бузурги ҷаҳонӣ иқдомҳое ҳастанд, ки Президент Эмомалӣ Раҳмон тайи чанд соли охир анҷом додааст.

Сарвари давлати мо, бо эътиқоди маҳкам бар он ки шариати исломӣ ҳама гуна терроризмро, ки як амали бе-раҳмонаю худонописандона аст, қатъяян маҳкум мекунад, ҳалқҳоро ба ҳамкориву ҳамbastagии бародарона даъват менамояд.

Президент Эмомалӣ Раҳмон арзишҳои дини мубини исломро, ки дар зоти худ як дини маърифату ахлоқ аст,

баланд арзёбӣ намуда, ҷанбаҳои адолату башардӯстӣ, маорифпарварӣ, нақуҳоҳӣ ва рӯҳонияти пешқадами онро ба ҷавонон талқин мекунад. Ва ҳамзамон аз аҳли рӯҳонияти қишвар даъват менамояд, ки ба тарғиби арзишҳои олии умумибашарии ислом таваҷҷуҳ намоянд ва бикӯшанд, ки аҳли ҷомеаро ба тарбияи фарзандон ва ба роҳи нек ҳидоят кардани онҳо ташвиқ кунанд.

Вале, мутаассифона, барои баъзе намояндағони рӯҳониён даъвати Сарвари давлат гӯшрас нест. Ва онҳо дар доираи фаҳмиш, биниш ва донише, ки аслан бо руқнҳои муҳими тарбия, чун илмҳои педагогика ва равоншиносӣ, гираҳ намехӯранд, бо «тарбияи» насли ҷавон машғул ҳастанд.

Барои ин ки садамаеро, ки ашҳоси бесалоҳият бо ҳузури худ дар ҳавзаи таълиму тарбия ба ҷомеа ворид месозад, ба ҳубӣ дарк намоем, ручӯъ карда, **пораеро аз сүҳбати Маҳозир Муҳаммад, собиқ нахустазири Малайзия, меоварем.**

Маҳозир Муҳаммад, ки дар муддати **22** сол мамлакатшро ба яке аз лидерҳои иқтисоди ҷаҳонӣ табдил додааст ва ислоҳоти иҷтимоиву иқтисодии баргузорнамудаашро роҳи исломии тавсее ба қалам медиҳад, ба суоли рӯзноманигорон: «**Чӣ робитае байнни ин ду омилҳои мухталиф – мазҳаб ва иқтисод – мавҷуд аст?**», ҷунин посух гуфтааст:

«– Дар дунёи имрӯз, мутаассифона, шумораи зиёди давлатҳоे бо аҳолии мусулмон ҳастанд, ки наметавонанд тараққӣ кунанд. Сабабгори ин аҳвол таълимоти ислом намебошад. Дар 1400 соли гузашта муфассирони ислом, уламо, муллоён ин дини воҳидро ҳамчунон ба навъу гунаҳои мухталиф тафсир кардаанд, ки мо имрӯз ҳазорҳо динҳои гуногун ва хилоғи яқдигарро мушоҳида мекунем.

Мо дар Малайзия талош кардем, ки ба суннатҳои аслии ислом, он суннатҳое, ки дар Қуръон ҳастанд ва аз таҷрибаи таъриҳ гузаштаанд, бозгардем. **Қуръон ба мо**

мефармояд, ки қироат кунем, яъне дониш ба даст оварем. Мусулмонони аввалин тибқи ин таълим рафтор карда, осори олимони Юнони қадим ва дигар ҳакимони қабл аз исломро меомӯхтанд ва барои баҳравар кардани дигарон ин китобҳоро тарҷума мекарданд. Ин донишмандони мусулмон бо таҳқиқоти худ барои ганӣ гардондани хизонаи дониши умумибашарӣ саҳми бузург гузоштаанд. Аз миёни мусулмонони давраҳои пешин риёзидонҳо, табион, мунаҷҷимони бузург бар арсаи дунё падид омадаанд. Онҳо дар тамоми риштаҳои дониши замони худ ба дастовардҳои бузург ноил гашта буданд. Дар натиҷа мусулмонон тавонистанд, ки аз ғановати сарзамиňҳои худ баҳраманд гарданд, аз тиҷорати хориҷӣ суд бардоранд, амнияти давлатшонро таъмин намоянд, мардуми мамлакатро аз ҳатарҳо ҳифз қунанд ва - ба ин васила - барои онҳо шароити мусоиди зиндагӣ, тибқи фармудаҳои ислом, фароҳам оваранд. Дар вазъияте, ки сокинони Аврупои асрҳои миёна ҳурофотиву ақибмонда буданд, мусулмонони бофарҳанг тамаддуни бузургу муҳтарами мусулмонии худро бунёд ниҳоданд ва қодир буданд бо дигар нуқоти ҷаҳон ба ракобат пардозанд ва уммати ҳешро аз таҷовузи хориҷӣ дифоъ намоянд.

Вале пас аз паймудани ними роҳ дар масири тамаддуни исломӣ тафсиргарони нав зухур намуданд, ки тибқи дастури онҳо донии андӯхтан маънои фақат илоҳиётро омӯхтанд дошт. Омӯзшии илмҳои табииӣ, тиб ва амсоли онҳо дигар таҳсин намешуданд. Аз лиҳози пешрафти фикрӣ дар ҷомеаи мусулмонӣ давраи рукуд фаро расид. Мусулмонон бештару бештар ба доираи баҳсҳои бебунёд дар атрофи масъалаҳои ҷузъие, аз қабили «оё пӯшидани шалвори танг ва ба сар гузоштани кулоҳи сояфкан хилоғи ислом нест?», «кор кардан бо мошинаи чопиро ислом манъ намекунад?», «истифода бурдани рӯшноии электрӣ дар масҷид мумкин аст?» ва амсоли инҳо, кашида шуданд. **Бо ин аҳвол мусулмонон аз инқилоби саноатӣ ба гафлат монданд...**

Чиҳоро мо аз ислом сармашқи кори худ кардем? Рӯҳи таҳаммул ва усули ҳамкориро. Дар Малайзия бар он мекӯшанд, ки факат аз таълимоти аслии Ислом, на аз дастуроти фирмҳавони мухталиф пайравӣ намоянд. Ман фикр мекунам, ки қишварҳои мусулмоннишин бояд босубот, пойдор ва соҳиби ҳукумати қобил бошанд. Онҳо бояд аз лиҳози иқтисодиву молиявӣ неруманд ва аз назари саноатӣ ва фановарӣ пешрафта бошанд.

Албатта, барои расидан ба ин ҳадаф вақт лозим аст, - вақту фурсате, ки набояд бар ҳадар равад. Барои ин мо бояд, ҳамчуноне ки Қуръон мефармояд, такя ба ақлу хирад намоем. Дини мо таълим медиҳад, ки сабур бошем. Возех аст, ки сабр муқаддамтарин фазилати инсон аст».

Илова бар ин иқтибос, ин нуктаро бояд таъкид кунем, ки дар он давроне, ки Маҳозир Муҳаммад масъулияти раҳо намудани ватан ва миллати хешро аз буҳрони шадиди иқтисодиву иҷтимоиву маънавӣ ба дӯши худ гирифт, ҳадафи интиқоди доираҳои рӯҳониёни дохилу хориҷи қишивар гашта буд. Қишварҳои пайрави демократия ва созмонҳои байналмилали Ҳукумати Малайзия ва шахсан нахуствазири онро ба ҷурми маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои диндорон мутаҳҳам мекарданд. Вале гузашти замон бебунёд будани ин ҳама иттиҳомотро нишон дод. Имрӯз ҷомеаи Малайзия на танҳо бо пешрафти худ дар ҳавзаи иқтисодӣ, балки бо баландтар бардоштани нуғузи арзишҳои дини ислом дар ҷаҳон мақому манзалати хосе қасб кардааст.

Мисоли Малайзия ва меъмори асосии тавссеаи ин қишивар Маҳозир Муҳаммад нишон медиҳад: дар давраҳое, ки давлатро буҳрони шадиди сиёсиву иҷтимоиву маънавӣ фаро мегирад, барои баргузор кардани як ҷархиши бунёдӣ ҷомеа ба як ҳидоятгар, роҳбар, муаллим ва донишомӯз, ки тавонад ҷараёни ҳаводис ва умқи

масъалаҳоро бехтар аз муосиронаш дарк намояд, ниёз дорад.

Омӯзиш ва баррасии фаъолияти густурдаи Президент Эмомалӣ Раҳмон, роҳи паймудаи мо пас аз ичлосияи таърихии XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар роҳи расидан ба вахдату ягонагӣ, баргузор кардани ислоҳоти сиёсиву иқтисодиву иҷтимоӣ, густариши худшиносии миллӣ ба натиҷаҳои назаррас ноил гаштаем, гувоҳи онанд, ки он ҳидоятгар, роҳбар, муаллим ва донишомӯзеरо, ки чомеа ба он ниёз дорад, дар шахси Эмомалӣ Раҳмон пайдо кардаем.

Президент Эмомалӣ Раҳмон дар баробари корҳои азиме, ки дар поягузорӣ ва таҳқими иморати давлат, ки неруи фикриву ҷисмонӣ ва вақти зиёди ўро сарф кардаанд ва мекунанд, фурсат пайдо мекунад, ки бо кори таълиму тарбия ва эҷоди осори таърихӣ-фалсафӣ машғул шавад. Зоро ҳамчун сиёсатмадори закӣ ва дурандеш медонад, ки бидуни тарбияи насли ҳудогоҳ, ватандӯст, бофарҳанг, бомаърифату соҳибилм ба ояндаи хушу босаодат умед бастан мӯхол аст.

Бояд тазаккур дод, ки ҳамаи иқдомҳое, ки дар ҳавзаи фарҳангӣ ва иҷтимоӣ аз ҷониби Президент Эмомалӣ Раҳмон гузошта шудааст, ҳамагӣ барои иҷрои муҳимтарин ҳадаф – тарбияи насли наврас – равона карда шудаанд.

Консепсияи танзими оила, ки дар назари аввал кӯшиши ҳалли масъалаи демографӣ ба назар мерасад, моҳияттан ба тарбияи фарзандон равона карда шудааст. Зоро танҳо ҳамон оилае фарзандро-ҳам аз лиҳози ҷисмонӣ ва ҳам аз назари ахлоқӣ-метавонад солим парвариш кунад, ки қудрати молиявӣ ва вақту ҳавсала барои машғул шудан бо таълиму тарбияи фарзандонро дошта бошад. Вақте ки дар хонавода ҳафт-ҳашт фарзанд ҳаст ва падару

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

модар аз субҳ то шом барои қасби маош заҳмат мекашанд ва кӯфтаву шикаста аз кор бармегарданд, оё фурсати онро доранд, ки бо ҳар яке аз фарзандон машғул шаванд, ҳамроҳашон дарсҳои мактабро тайёр кунанд, бо ҳам китоб хонанд...?

Ҳадафи асосии Қонун «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо» низ таълиму тарбияи фарзанд мебошад. Танҳо падару модаре, ки худашон сарфаҷӯ, ботадбир ва пархезгор аз зоҳирпарастӣ ва ҳуднамоӣ ҳастанд, метавонанд фарзандони ҳушодобу некаҳлоқ тарбия кунанд. Барои чунин падару модар на зоҳири маросимҳо, балки моҳияти онҳо арзиш дорад. Волидоне, ки худашон бофарҳанг ҳастанд ва ба арзишҳои аҳлоқиву маънавии миллати хеш арҷ мегузоранд, ҳеч гоҳ намегузоранд, ки фарзандони онҳо зери таъсири фарҳангӣ номатлуби бегонағон бияфтанд ва ҳувияти хешро аз даст диханд.

Ба ҷуз асноди зикршуда, як силсила ҳучҷатҳои муҳим, ба монанди қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», «Дар бораи таҳсилоти олий ва таҳсилоти байд аз муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ», «Дар бораи ҷавонон», ҳамчунин қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи Вазорати маориф, дар бораи стандартҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, таҳсилоти ибтидоии қасбӣ ва олии қасбӣ, «Низомномаи мактаби таҳсилоти ҳамагонӣ», Консепсияи миллии таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Консепсияи миллии тарбия ва дигар асноди меъёрии ҳукуқӣ қабул шудаанд, ки ҳадаф аз ҳамаи инҳо такмил намудани дастгоҳи таълиму тарбия, тарҷеҳи роҳу усулҳои беҳтарӣ тадрис ва ба вуҷуд овардани ҳамоҳангии қавии раванди таълиму тарбия бо пешрафти бесобиқаи илму фановарӣ мебошад.

Аммо, дар баробари ин ҳама, ҳақиқати радиопазарири зиндагӣ ин аст ва таърихи тамаддуни инсоният собит кар-

дааст, ки дар ичрои вазифаи калидии чомеа – таълиму тарбияи насли наврас – онҳое, ки дар оянда битавонанд шукуфоии чомеаро таъмин намоянд ва онро ба тарафи фарҳанги тараққиву тавсеа ҳаракат диҳанд, оила нақши аввалия дорад.

Таълиму тарбияи қӯдакон қадимтарин умури инсонӣ аст. Ҳеч ҳакиму файласуф, шоиру нависанда, олиму донишманди бузургеро наметавон пайдо кард, ки дар бобати таълиму тарбияи насли наврас изҳори ақида накарда бошад ва афкори судманд нагуфта бошад. Ва ҷавхари ақидаи ҳамаи ин бузургони илму маърифат ин аст, ки коғуни аслии парвариши фарзанд оила аст.

Албаттa, нақши давлат бобати омода кардани шароит барои парвариши инсонҳои мусаллаҳ бо илму дониши пешрафта бузург аст. Вале беҳтарин қонуни илму маърифат – бо мусоиртарин озмоишгоҳҳо, бо утоқҳои фаннӣ, бо пешрафтатарин таҷҳизот – аз вучуди ҷавонон холӣ ҳоҳад буд, агар падару модар дар зеҳни фарзандонашон шавқи донишомӯзиро бедор накунанд ва онҳоро барои баҳраманд шудан аз илму фарҳанг ташвиқ нанамоянд.

Президенти Чумхурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон, бо дарки аҳамияти ҳаётии таълиму тарбия ва роҳ надодан ба фасоди ахлоқии ҷавонон, масъалаи қабули қонуни маҳсусеро, ки масъулияти падару модарро дар парвариши фарзандон фаро гирад, ба миён гузошт. Дар лоиҳаи Қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд», ки Сарвари давлат барои омӯзиш, таҳлил ва бо пешниҳодҳои дарҳӯри аҳамият такмил намудани он ба ҷомеаи Тоҷикистон пешниҳод намуд, тамоми вазифаҳо ва уҳдадориҳои волидайн, ки аз моҳият, мазмун ва мантиқи зиндагии хонаводагӣ бармеоянд, дарҷ гардида буданд. Ба ҳамин сабаб буд, ки лоиҳаи қонун аз ҷониби аҳолии мамлакат хеле ҳуш пазирифта шуд ва дар муҳокимаи он зиёда аз 2 миллион шаҳрвандони чумхурӣ иштирок карданд ва аз тарафи 80 мақомоти давлатӣ, садҳо корҳо-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

наю муассисаҳо ва 11 ҳазор шаҳрвандон бобати боз ҳам пурратар кардани мӯҳтавои қонун пешниҳодҳо ироя гардиданд.

Лозим ба зикр медонем, ки Қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд», ки дар таърихи 2 августи соли 2011 қабул гардид, дар радифи Қонун «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» дуввумин қонун дар маҷмӯи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аст, ки эҷодкори он худи ҳалқи кишвар аст. Зеро ин ҳар ду қонун, то ин ки аз ҷониби намояндагони ҳалқ тасвиб гарданд, дар конуни хиради мардумӣ мақоми ҳудро ҳамчун яке аз сармашиқҳои зиндагии мутамаддин пайдо намудаанд.

Зарурати қабули чунин як ҳучҷати муҳими давлатӣ, ки вазифаҳои аслӣ ва бадехии волидайнро ба сурати қонун даровардааст, аз ин ҳақиқати талх низ бармеояд ва Сарвари давлат ба ин нукта ишора кардааст, ки «солҳои охир сатҳи тарбияи фарзандон то андозае паст рафтааст ва баъзе падару модарон ба ин масъалаи ҳаётан муҳим беътиноӣ зоҳир мекунанд.

Коста гардидани ахлоқи қисме аз наврасону ҷавонон, ҷалб гардидани онҳо ба ҳар гуна ҳаракату равияҳои бегона ва ба ҷинояткорӣ даст задани иддае аз онҳо, пеш аз ҳама, натиҷаи беаҳамиятӣ ва бемасъулияти падару модарон мебошад».

Мусаллам аст, ки дар вазъияти баамаломада Қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» барои давлат, ки таъминкунанда ва муҳофизи фазои солими иҷтимоӣ ва масъули рушди ҳамаҷонибай шаҳрвандон аст, ба сифати дастгоҳи ислоҳи вазъ хидмат мекунад. Ва ба ҳамин хотир аст, ки-дар баробари масъули асосии парвариши фарзанд ташхис додани волидайн- қонун дигар ниҳодҳоро, ба монанди мактаб, ҷомеа

ва ҳукуматҳои маҳаллӣ, дар амри таълиму тарбияи насли наврас вазифадор менамояд. Илова бар ин, назорати ичрои нуктаҳои қонун ба зиммаи комиссияҳои доимӣ оид ба ҳуқуқи қӯдак, ки дар мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои чумхурӣ фаъолият менамоянд, voguzoшта шудааст.

Аз касе пӯшида нест, ки имрӯза омилҳо ва иллатҳои бероҳашавӣ, гумроҳӣ ва фасоди ахлоқии фарзандони мо ба шакли гайри қобили тассаввур фузунӣ ёфтааст. Мо имрӯз бо воқеяни талхе рӯ ба рӯ шудаем, ки ҷавонони ҷомеаи асри ҳозирро ҷозибаҳои зиёде зери таъсири худ гирифта ва омилҳои бероҳагӣ аз ҳар сӯй онҳоро иҳота намудаанд. Волидайн бояд назари дақиқ ба ин иллатҳову омилҳо дошта бошанд, то тавонанд, ки фарзандони худро аз ин фоҷаи даврони муосир дар амон нигоҳ доранд, вагарна насли имрӯз дучори табаҳкориву гумроҳии рӯзафзун хоҳад шуд.

Дар ҳама давру замон тарбияи фарзанд, баҳусус дар синни навҷавонӣ, кори осоне набуд, vale имрӯз зиёда тавонфарсо шудааст. Дар тамоми мамлакатҳои ҷаҳон падарону модарон, фаъолони ҷомеа, мутахассисони риштai таълиму тарбия бонги ҳатар мезананд, ки барои наврасон майл ба машрубот, нӯшохӣҳои масткунанда, маводи мухаддир ба сурати як қоида даромадааст.

Тибқи таҳқиқоти Академияи равонпизишкии қӯдакон ва навҷавонони Амрико, дар рафттори наврасон ҳулқу ҳӯйи бад, рафтторҳои ситеzaҷӯёна ва зери по гузоштани қоидаҳои одобу ахлоқ зиёд ба мушоҳида мерасанд.

Ин суол, ки «волидайн чӣ гуна фарзандони худро аз газанди аъмоли заرارовар ва натиҷаҳои ғамангези онҳо дар амон доранд?», яке аз масъалаҳои мубрам дар тамоми қишварҳои ҷаҳон аст ва посух ба он ба сифати яке аз вазифаҳои муҳими ҷомеаҳо ва давлатҳо ба миён омадааст.

Аз ин рӯ, дарҳӯри аҳамият медонем, ки дар ин робита ва дар партави афкори назариявии тарбиявӣ-ахлоқии

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

Президент Эмомалий Раҳмон перомуни Қонуни Ҷумхурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар тарбияи фарзанд» андеша ва назари хеш ва ҳамчунин нуктаҳои судманди онҳоеро, ки тахассусашон бо кори таълиму тарбияи насли наврас иртибот дорад, иброз намоем.

Чун ҳадаф аз талошҳои давлат-бо сарф кардани ма-благҳои зиёд ба низоми омӯзишӣ-кашӣ ва рушди лаёқатҳо ва истеъоддоҳо ва равона кардани неруи зеҳни онҳо барои оғияти чомеа аст, меҳвари ҳама гуна ислоҳоти иқтисодӣ, фарҳангӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ инсонҳо мебошанд. Аз ин рӯ, ба вучуд овардани як чомеаи мутамаддин ва барҳӯрдор аз арзишҳо ва меъёрҳои волои ҷаҳони мусоир, ки бо истилоҳи *ҷомеаи шаҳрвандӣ* ва раванди барҳӯрдорӣ аз малакаҳои онро *омӯзииши шаҳрвандӣ* ба қалам додаанд, вазифаи муҳими ҳар қишиварест, ки барои бунёд ва таҳқими низоми воқеии демократӣ талош меварзад. Ва роҳи расидан ба ин ҳадаф таълиму тарбия аст.

Таълиму тарбия дар ҷомеаи имрӯз ба унвони қалидитарин вазифа барои рушди ҳамаҷониба ба шумор меравад. Зоро ки дар партави омӯзиши инсонҳо ба вазифаҳо ва масъулиятаҳои худ ҳамчун шаҳрванд огоҳ мешаванд, ҷомеа ҳолати як ниҳоди барҳӯрдор аз назму тартиби иҷтимоиро ба худ мегирад ва оммаи мардум ба тарафи рушду таракқиву тавсса ҳаракат мекунад. Беҳуда нест, ки олими инглис Ҷон Далтон таълиму тарбияро - баъд аз нон - дувумин эҳтиёҷи башар шуморидааст.

Тарбияи шаҳрвандӣ равандест, ки зимни он донишҳо, арзишҳо ва муносибатҳои зарур барои нигаҳдории суботи сиёсии ҷомеа аз як насли дигар интиқол мешаванд. Ин интиқол аз донишҳо ва малакаҳои, ба монанди огоҳӣ аз таъриҳ, садоқат ва вафодорӣ ба Ватан ва миллат, гиромидошти арзишҳои бунёдии ахлоқиву маънавӣ, дарки волоијати қонун, таҳаммулгароии мазҳабӣ, ширкати фаъол дар ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии ҷомеа, иборат мебошад.

Ба ҳамин тартиб, ҳадафи асосии тарбияи шаҳрвандӣ дар ҳар чомеа ба наврасон ва ҷавонон омӯзонидани ҳар он ҷизе, ки то ворид шудани онҳо ба арсаи ҳаёти ҷамъиятӣ дар амри суботи ҷомеа ва тавсееи илмиву фарҳангӣ ба даст оварда шудааст, мебошад.

Ва нахустин ниҳоде, ки дар муҳити он ин фароянди муҳим сурат мегирад, оила ва нахустин устодон падару модар мебошанд.

Чанд саҳифа пеш зикр гардиð, ки имрӯз омилҳо ва иллатҳои бeroҳашавӣ, гумроҳӣ ва фасоди аҳлоқии фарзандони мо ба шакли гайри қобили тассаввур зиёд гаштаанд. Ин омилҳо қадоманд ва чӣ тадбирҳое бояд андешида шаванд, ки ин омилҳои харобқунандай бунёди маънавии ҷомеа ба коҳии раванд ва батадриҷ ба нестӣ қашонида шаванд?

Камбизоатӣ

Камбизоатӣ омилест, ки бар баъзе оилаҳо соя афкандааст. Кӯдаке, ки дар хонае ҷашм меқушояд, ки факру маҳрумият ба он соя афкандааст ва падару модар наметавонанд барояш ҳӯроку пӯшок фароҳам оваранд, чун анда-ке қалон шавад, ба фикри аз ин хона ба ҷои дигар паноҳ бурдан меафтад ва меҳоҳад ба ҳар воситае худашро аз ин ниёзҳо бениёз кунад. Дар ин ҳолат эҳтимоли зиёди он аст, ки ё ба доми табаҳкорон ва ҷинояткорон афтад ва ё ба дуздиву горатгарӣ одат кунад.

Бекорӣ яке дигар аз иллати бeroҳашавии фарзандон аст. Вақте ки сатҳиbekorӣ дар ҷомеа баланд аст ва саробони оила имкони соҳиб шудан ба кору қасби бонону оберо надорад, тамоми аъзои он хонавода дар мазҳари фасод ва дар масири аъмоли хилоғи одобу аҳлоқ воқеъ мешаванд.

Сиёсати имрӯзаи Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи иҷтимоӣ ба он равона карда шудааст, ки ҳар шаҳрванди ниёзманди кишвар аз дастгириву кумаки давлат бархӯрдор гарداد. Ва низ амалий намудани нуктаҳои Консепсияи

шуғли аҳолӣ барои солҳои 2007-2015, ки бо шуғл фаро гирифтани аҳолии қобили меҳнат, таъсиси чойҳои нави корӣ ва дастгирии иҷтимоии шаҳрвандонро дар бар мегирад, умедин медиҳад, ки дар солҳои наздик дар мамлакат сатҳи бекорӣ қоҳиш меёбад ва, мутобиқан ба ин, шумораи аҳолии камбизоат ба таври қобили мулоҳиза кам мешавад.

Ихтилофи падару модар

Омили бисёр муассири дигаре, ки боиси фасоди фарзандон мешавад, ҷангӯ ҷидол байни падару модар аст. Дар ҳонаводаҳое, ки бисёр вақт оташи вайронгари ҷидол ва барҳӯрди волидайн алланга мезанад ва тирагии шуми номуросии доимӣ бар аъзои оила соя афкандааст, кӯдак ба фикри он меафтад, ки барои ба даст овардани оромиши рӯҳӣ чунин фазои пур аз ҳусумату ҷангӯ ҷидолро тарқ намояд ва ба мақони осудатаре ғурезад. Вай бо ақли кӯчакаш гумон мекунад, ки дар берун аз муҳити оила дӯstonи наву тифоқе ҳоҳад ёфт ва вақташро бо онҳо дар муҳаббату дӯstӣ ҳоҳад ғузаронид. Вале он «дӯston»-и нав, ки чун худи ў аз оилаҳои нотифоқ берун шудаанд ва тарбияи саҳҳ нагирифтаанд, батадриҷ вайро ба доираи аҳлоқу одатҳои зишт мекашанд ва ба ботлоқи табаҳкорӣ ва аъмоли хилоғи қонун гарқ мекунанд. Дар натиҷа баъд аз ҷангӯ ҳудо ў ба ҷавоне мубаддал мешавад, ки балои ҷони мардум ва миллати худ мегардад.

Илочи воқеаро пеш аз вуқӯъ бояд андешид. Барои ин бояд ки падару модар – ҳангоми ҳонадор кардани фарзандони худ – ба онҳо чунин шароите муҳайё намоянд, ки писар ё духтар интихоби дуруст намоянд ва бинои зиндагии ҳешро бар заминаи меҳру муҳаббат устувор созанд. Онҳо, дар навбати худ, фарзандони худро дар фазои ҳамфирӯзӣ, дӯstӣ ва меҳрубонӣ парвариш намоянд.

Низоъ ва ихтилоф байни падару модар, баҳусус дар ҳузури фарзандон, боиси фасоди онҳо мегардад. Бинобарин волидайнро лозим аст, ки дар пеши кӯдаконашон

чангут сите заву таънаву даъво накунанд ва ҳар кадом барои хомӯш кардани шуълаи низоъ – ҳанӯз пеш аз даргирифтаниш – сайд намоянд. Дар чангут падару модар касе, ки бештар озурда мегардад, фарзанд аст. Аз ин рӯ, падару модар, ки масъули хушвақтӣ ва хуррамии фарзандон ҳастанд, ҳаддалимкон бар он бояд кӯшанд, ки ба низову нифоқ байни ҳамдигар роҳ надиҳанд, то ин ки сафои хонавода ва зиндагии фарзандон тира нагардад.

Саломату саодати чомеа ба саодат ва пӯёни низоми оила вобаста аст. Ва тавозуни низоми хонаводагӣ низ ба сифати муносибатҳои дохилиоилавии байни зану шавҳар, падару модар ва фарзандон вобастагӣ дорад. Ҳар қадар муносиботи байни ҳамсарон беҳтар, солимтар ва пурҷозибатар бошад, зиндагӣ ширинтар, мустаҳкамтар, босафотар мегардад ва фарзандон пурнишот ва муваффақ тарбият мешаванд.

Бинобарин тачаллои истеъдодҳо ва шукуфта шудани нерумандиҳо ва масъулиятшиносии фарзандон дар муҳити оила ва дар канори волидайнӣ меҳрубону дилсӯз фароҳам мегардад ва, баръакс, ҳар гуна маҳрумият аз муносиботи матлуб бо волидайн ва ё ҷудоии зану шавҳар аз якдигар ва дурии фарзандон аз падару модар заминаи изтироб, афсурдагӣ, ақибмондагии фарҳангӣ, бeroҳагии ахлоқӣ ва қаҷравиҳои иҷтимоиро ба вучуд меоваранд.

Дар ин бобат Президент Эмомалӣ Раҳмон гуфтааст: «*Шарти нахустини тарбияи фарзанди солеҳ мавҷудияти сафою покизагӣ, раҳму шафқат ва дӯстиву дӯстдорӣ миёни падару модар ва муҳити хонавода мебошад. Эҳтирому меҳрубонии мутақобила ва риояи ҳукуқи ҳамдигар аз ҷониби падару модар дар зеҳни фарзанд эҳтиром ба шахси худ, эҳтиром ба инсон ва эҳтиром ба ҷамъиятро парварии медиҳад.*

Чудо шудани падару модар

Дигар аз омилҳои асосии фасоди иҷтимоии фарзандон, ки аз хонавода сарчашма мегирад, чудо шудани зану

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

шавҳар аст. Ҷудо шудани зану шавҳар зарбаи рӯҳии бисёр саҳт аст, ки мӯчиби накзи равонии кӯдакон, бебандуборӣ ва табоҳии онҳо мешавад ва дар тамоми тӯли зиндагии фарзандон садамаи тарбиятии он дар нобасомонии рӯзафунашон инъикос меёбад.

Кӯдаке, ки падару модараш аз ҳам ҷудо шудаанд, ба таври матлуб на меҳри модарӣ мебинад ва на ҳимояи падарӣ ва на муҳити гарме, ки дар партави ин конуни гарму пурмехру муҳабbat ба шеваи саҳҳ парвариш ёбад.

Он чи бар мушкили ин вазъият меафзояд, шароитест, ки модар баъд аз ҷудо шудан аз шавҳар бо марди дигаре издивоҷ мекунад ва ё барои дарёftи маош маҷбур мешавад, ки кор қунад ва фарзандонашро бидуни назорат ба ҳоли худашон гузорад. Чунин кӯдаконе, ки беназорат мемонанд ва бидуни лутғу меҳри падар ва дилсӯзиву таваҷҷуҳи модар калон мешаванд, чӣ касе ба воя хоҳанд расид? Бисёре аз ҷумлаи ин кӯдакони маъсум, ки бо зарбаҳои рӯҳӣ, аз як тараф, ва бо факру ғуруsnагиву баражнагӣ, аз сӯи дигар, калон мешаванд, табиист, ки ба гирдоби фасод гарӯ мешаванд.

Дар самти ҳимояи иҷтимоии фарзандони чунин оилаҳое, ки дар боло зикрашон рафт, Давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон бетараф намебошанд. Таваҷҷуҳ ва ғамхорӣ ба ятимон, бепарасторон ва оилаҳои камбизоат яке аз самтҳои муҳими фаъолияти Ҳукумат мебошад ва дар ин самт як силсила тадбирҳои муассир амалӣ карда шудаанд. Ҳанӯз дар замони душвори солҳои навадуми асри гузашта Ҳукумати Тоҷикистон барои кӯдакони оилаҳои камбизоат ва ятимону бепарасторон мактаб-интернатҳо таъсис дода буд, ки имрӯз шумораи онҳо ба маротиб афзудааст. Илова бар ин, дар Қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» дар боби маҳсус мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ вазифадор карда шудаанд, ки-дар сурати аз ҷониби падару модар иҷро нагардидашон уҳдадориҳо дар таълиму тарбияи фарзанд бо

сабабҳои норасоии маблағ-барои нигоҳубини фарзанди ноболиги онҳо кумак намоянд.

**Истифодаи ғалат
аз вақти фароғатӣ**

Дигар аз омили бeroҳашавии фарзандон истифодаи ғалат аз вақти фароғатии онҳост. Кӯдак аз замоне, ки рӯи пои хеш меистад ва қодир ба роҳ рафтан мешавад, хоҳиши шадид ба даводаву бозӣ дорад. Кӯдакон ва навҷавонон ба гардиш ва тамошои манзараҳои табиат бисёр алоқаманд ҳастанд. Агар ба рафтори қӯдакон таҷаҷҷӯҳ кунем, мебинем, ки онҳо доимо дар ҳаракат ҳастанд ва неруи ҷисмонии саршори худро дар бозиҳои гуногуни варзишӣ, монанди футбол ва дигар бозиҳо, сарф мекунанд.

Аз ин рӯ, падару модар ва мураббиёнро лозим аст назорат кунанд, ки қӯдакон неруи ҷисмонии худро ба тарзи матлуб сарф кунанд ва аз вақти фароғати хеш барои ҳифзи саломатӣ ва парвариши ҷисмонии хеш баҳра бардоранд. Барои ин ҳадаф лозим аст, ки дар маҳаллаҳо ва дар фазои кӯшоди хонаҳои бисёрошёна майдончаҳои варзишӣ ва ҷойҳои маҳсуси бозӣ сохта шаванд. Ва муҳим боз ин аст, ки қӯдакон пайваста таҳти назорати қалонсолон қарор гиранд, то ин ки бар соиқаи шавқу завқи қӯдакона ба аъмоли ношоиста ва ё хатарнок, аз қабили оташбозӣ ва амсоли инҳо, даст назананд.

**Дӯстони бад
ва ҳамроҳони гумроҳқунанда**

Аз омили асосии дигар, ки ба бeroҳагии қӯдакон сабаб мешаванд, дӯстони бад ва ҳамроҳони гумроҳқунанда мебошад. Ҳусусан замоне, ки бачаи наврас аз лиҳози зеҳнӣ рушди муносибе надорад ва аз ҷиҳати ақидатӣ заиф ва сустахлоқ бошад, хеле зуд таҳти таъсири рафиқи бад меафтад. Аз ин дӯстони фосид ахлоқи вайрон ва одатҳои

зишт ва нописандро ёд мегирад, ба роҳи бад ва бадбахтӣ қадам мегузорад, то он ки чурму чиноят кардан ҷузъи рафтори табии ӯ мешавад ва бадкорӣ барои ӯ ба одат табдил меёбад. Пас аз ин марҳалаи бозгардондани ӯ ба роҳи рост ва берун қашидан аз ботлоқи бадбахтиву фасод кори мушкил ва ҳатто ғайриимкон мешавад.

Яке аз нуктаҳои муҳим дар равиши тарбиятӣ, ки бояд волидайн ва мураббиён ба он таваҷҷӯҳ намоянд, дӯстон ва рафиқони наздики бачаҳои онҳост. Бахусус дар синни навҷавонӣ ин мавзӯъ аҳамияти бештар пайдо мекунад.

Бояд рафтуомадҳои онҳо таҳти назорати ҷиддии во-лидайн бошанд ва падару модар бидонанд, ки фарзандони онҳо ба кучо мераванд ва ба чӣ корҳое машғул мешаванд. Падару модар бояд бар он бикӯшанд, ки фарзандонашон дӯстони шоиста дошта бошанд, одоби матлуб, ахлоқи арзишманд ва одоти писандидаро ба онҳо ёд диханд ва ононро аз ҳамнишинӣ бо рафиқони бад бар ҳазар доранд, то фарзандон дар доми гумроҳӣ ва бeroҳагӣ гирифтор нашаванд.

Барҳӯрди номуносиби падару модар бо фарзандон

Омили дигаре, ки ба фасоди фарзандон сабаб мешавад - ва дар мавриди таъсири ин омил аксари соҳибназарони умури таълиму тарбия назари якson доранд - муносабати нолоиқи падару модар бо фарзанд аст. Вақте ки кӯдак ё наврас аз ҷониби волидайн ё мураббӣ бо рафтори ҳашин рӯ ба рӯ мешавад, пайваста сарзаниш мешунавад ё ин ки ҳадафи таҳқир ва тамасхури қалонсолон воқеъ мешавад, ба зудӣ ба ин рафторҳои ношииста аксуламал нишон медиҳад. Одатан асари ин аксуламалҳо дар ахлоқи кӯдак ё наврас, ҳамчун ҷузъи рафтори ӯ, мустаҳкам мешавад ва дар ҳар мавриде, ки аз касе андаке сухани ҳашин ва ё қинояву ҳарфи масҳараомез шунид, ба таври худно-огоҳона ҷавоб мегӯяд.

Ин қабил фарзандони зулмдида ва таҳқиршуда маъмулан ё ба худкушӣ даст мезананд, ё бо падару модар дар қӯи ҷангӯ чидол қарор мегиранд ва ё ин ки хонаи падариро тарк мекунанд, то худро аз ранҷу озоре, ки мекашанд, раҳо намоянд.

Тамошои фильмҳои ҷинойӣ ва фаҳш

Яке дигар аз омилҳои бисёр муассир, ки ба беҳроҳагии фарзандон боис шуда, онҳоро ба ҷониби ҷиноят ва бебандубориву фасод такон медиҳад, фильмҳоест, ки бар сафҳаи синамо, видео ё телевизион ба намоиш дода мешаванд. Ин гуна фильмҳо аксаран ҷинойӣ ва фаҳш ҳастанд. Мачаллаҳо ва нашриёти бисёр зараровар, ки қиссаҳо ё тасвирҳои шармовар чоп мекунанд, бо ин амр дар вуҷуди наврасону ҷавонон оташи вайронгариро дармегронанд. Тамошои ин гуна мавод сабаби он мешавад, ки эҳсосоти ҷинсӣ дар наврасон ва ҷавонон барангехта шуда, ҳисси даст задан ба ҷурму ҷиноят дар онҳо афзун мегардад.

Ин гуна воситаҳои ҳаробиовар ахлоқи бузургсолонро вайрон мекунанд – чӣ расад ба наврасон ё ҷавононе, ки истеъдоди пазириш ва таҳаввули ахлоқии онҳо аз салиқаи қалонсолон бештар аст?

Асари бисёр бади васоити ахбори умумӣ дар рӯҳияи қӯдакон ва навҷавон ошкор аст, зоро бунёди равонии ҳар инсоне асосан дар даврони қӯдакӣ ва наврасӣ шакл мегирад. Дар ин даврон тафаккури инсон шурӯй ба нумӯ мекунад ва ҳофизааш барои ёдгорӣ бисёр қавӣ аст. Тасвирҳо ва мағҳумҳо хеле зудтар дар зеҳн нақш баста, то дер замоне пойдор боқӣ мемонанд.

Қӯдакон ё наврасон, бо дидани ин гуна фильмҳо ва хондани достонҳои шаҳвонӣ, таҳти таъсири онҳо қарор мегиранд ва саъӣ мекунанд, ки ба кору рафтори қаҳрамонҳои достон тақлид кунанд ва бо таҳрики ҷинсии барангехташуда аз тамошои ин тасвирҳо ба дунболи баро-

вардани ниёзҳои ғаризӣ даст ба аъмоли хилофи ифкат ва покизагӣ мезананд.

Бинобарин волидайн бояд огоҳ бошанд, ки фарзандонашон чӣ фильмҳои тамошо мекунанд ва чӣ китобҳоеро меҳонанд.

Бар асоси тозатарин таҳқиқоти равоншиносӣ, дар иртибот бо таъсири фильмҳои хашин ва ҷиной дар рӯҳияи қӯдакон, дар Амрико ба ин натиҷа расидаанд: қӯдаконе, ки соатҳои бештарро ба тамошои фильмҳои ҷиной ва фахш мегузаронанд, аз лиҳози даст задан ба аъмоли ҷиной ва бeroҳагии ахлоқӣ фоизи бештари ҷинояткорони наврасро ташкил медиҳанд.

Нуктаи дигаре, ки мусалламан падарону модарон бояд бидонанд, ин аст, ки баъд аз он, ки қӯдак ё наврас дар ҷунин фазои фасод ва қасиф қарор мегиранд ва аз ҷиҳати рӯҳӣ дучори лағзиш мешаванд, дигар насиҳати падару модар ва муаллиму устод ба онҳо коргар намешавад.

Бетаваҷҷухии падару модар ба тарбияти фарзанд

Бетаваҷҷухӣ ва бетафовутии падару модар ба таълиму тарбияи фарзанд, дар миёни омилҳои бабороварандай фасоди фарзандон, омили аз ҳама пуртაъсир ба шумор меравад. Ин омил боис мешавад, ки волидон аз шаклгрии шаҳсият ва ташаккули рӯҳияи фарзандони худ гоғил ва бехабар мемонанд. Модарон дар ин маврид нақши ҳассостаре доранд.

Масъулият ва вазифаи модар дар иртибот бо фарзандон на танҳо баробар бо масъулиятаҳои падар, балки аз бисёр ҷиҳат мухимтар ва ҳассостар аст. Зоро аз ибтидои таваллуди қӯдак то замоне, ки ӯроҳ рафтан меомӯзанд ва бо ин роҳ рафта, ба инсони комил мубаддал мешавад, модар ҳамроҳу мӯниси ӯст. Модар аст, ки нахустин тухмиҳои ниҳоли шаҳсияти инсонро мекорад ва дар тамоми марҳалаҳои зиндагии ӯ – аз навзодӣ то наврасиву ҷавонӣ –

наздиктарин шахс барои фарзанд аст ва аз ҳолу вазъи вай ба хубӣ огоҳӣ дорад.

Аз ин рӯ, агар модар вақти зиёди худро сарфи меҳмонӣ рафтани меҳмон пазируфтсан, бо дӯстону хешованадон нишастану бархостан кунад ва падар низ нисбат ба фарзандон бетаваҷҷуҳу бетафовут бошад ва вақти фориг аз кори худро ба саргармиҳо бо рафиқон ва ба гардиши тафрех гузаронад, фарзандон саргардону бепаноҳ меҳмонанд ва монанди ятимон калон мешаванд. Мусаллам аст, ки фарзандони чунин волидайн метавонанд ба осонӣ ба доми фасод ва бeroҳагӣ гирифтор шаванд.

Президент Эмомалий Раҳмон бо таваҷҷуҳ ба хатари бузурги чунин рафтори бемасъулиятонаи падарону модарон таъкид мекунад, ки «*дар натиҷаи бемасъулиятиву беназоратии бархе аз падару модарон иддае аз наврасону ҷавонон бе тарбия монда, ба корҳои ношионста даст мезананд, дар қӯчаву ҳиёбонҳо аз субҳ то шом гаштугузор менамоянд ва бо шахсони бадрафтор ҳамроҳ шуда, ба амалҳои ношионста даст мезананд. Наврасон, ки ҳоло ҳаракату рафтори худро пурра дарк накарда, миёни сиёҳу сафед фарқ гузошта наметавонанд, баъзан фирефтаи амалҳои шахсони ҷинояткор гардида, оқибат худаишон низ даст ба ҷиноят мезананд... Вазифаи муқаддаси падару модарон ва дигар калонсолон дар оила, пеш аз ҳама, ба таълиму тарбия фаро гирифтани фарзандон ва ба роҳи рост ҳидоят намудани онҳо мебошаад».*

Дар робита бо омилҳои зикршуда, ки алоқаи маҳкам бо ду иллати хоси ҷомеаи имрӯз – гириши ҷавонон ба маводи мухаддир ва фарҳанги бегона – доранд, овардани чанд нуктаро дорои аҳамият медонем.

Яке аз балоҳои ҳонумонсӯз ва оғате, ки бар пайкари ҷомеаи башиарӣ шудааст ва қудрати тафаккур, неру ва қӯшиши созандагиро аз инсонҳо гирифта, бунёди оилаҳоро

дар маърази фурӯшишу нобудӣ қарор додааст, масъалаи маводи мухаддир ва нашъамандӣ мебошад.

Имрӯз масъалаи нашъамандӣ ба сурати як мушкили чаҳонии фарогир даромадааст. Оморҳои пахшшуда, аз ҷумла аз ҷониби созмонҳои байналмилаӣ, маҳсусан Созмони Тандурустии чаҳонӣ ва Кумитаи назорати чаҳонии маводи мухаддир, баёнгари афзоиши бемайлони истеъмали ин заҳри қотил дар тамоми чаҳон аст.

Аз ҳеч кас пӯшида нест, ки густариши ин раванд теша бар решай бунёдҳои ахлоқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии ҷомеаҳо мезанад ва онҳоро аз дарун дучори фасод меқунад ва дар ниҳояти кор ба вайроншавӣ мебарад.

Натиҷаи баррасиҳои мутахассисон нишон медиҳад, ки наврасон ва ҷавонон бештар аз гурӯҳҳои синни гуногун дар маърази ҳатари нашъамандӣ қарор доранд. Ва сабаби асосии рӯй овардани наврасону ҷавонон ба нашъамандӣ, ба истиснои дигар ҳолатҳо, бар пояи омилҳои зерин қарор мегирад:

Ихтилофоти хонаводагӣ ва тазоду қашмакашҳо байнин волидайн. Даргириҳои хонаводагии байнин падару мудар мӯчиб мешаванд, ки фарзандон аз назорати лозим барҳӯрдор намебошанд. Ин вазъият ва фазои номуносибу номусоиди хонаводагӣ ва адами самимият байнин аъзои оила мӯчиб мегардад, ки фарзандони чунин хонаводаҳо барои ҳуд «дӯстоне» пайдо қунанд ва ба воситай онҳо ба сӯи нашъамандӣ қашида шаванд.

Дӯстони нобоб ва нашъаманд. Бальзе аз одамони суст-ниҳод ва беирода, вақте мебинанд рафиқонашон бо истеъмали маводи мухаддир ғаму андуҳи ҳудро «ҳомӯш карда», ҳолати «оромиш» ва «шодӣ»-и муваққатӣ ба даст меоваранд, аз рӯи қунҷковӣ моил ба истифодаи ин мавод мешаванд. Аммо ҳамин гироиши муваққатӣ сабаб мешавад, ки нашъаманд шаванд ва як умр пушаймону бадбаҳт гарданд.

Нобасомониҳои зиндагӣ ва бекорӣ. Майл ба бекориву ҳарзагардӣ, фирор аз мушкилоти зиндагӣ ва нотавоноии

фард аз рӯ ба рӯ шудан бо масъалаҳои иҷтимоӣ дигар омилҳое ҳастанд, ки сабаб мешаванд шаҳс маводи мухадирро барои худ паноҳгоҳе интихоб кунад ва то охири умр ба қайди он биафтад.

Танҳоӣ, эҳсоси бепаноҳӣ, надоштани дӯстони хуб. Танҳоиву бекасӣ, шикастҳои зиндагӣ, надоштани дӯстони дилсӯзу меҳрубон низ мумкин аст фардро ба тарафи нашъамандӣ такон диҳанд.

Фишорҳои асабӣ ва равонӣ. Дар аксари ҳолатҳо омили равониву фишорҳои асабӣ кашише барои нашъамандӣ дар фард ба вучуд меоваранд. Мушкилот ва ниёзҳои равонӣ ва эҳсосии бениёзнашуда ва омилҳои номусоиду ноҳоҳаткунандай зиндагӣ боис мешаванд, ки шаҳс ба тарафи маводи мухаддир майл пайдо кунад.

Лаззатҳои нағсониӣ ва зудгузар. Гурӯҳе бо тасаввурҳои нодуруст барои пайдо кардани орзухои гумшудаи худ ба истеъмоли маводи мухаддир рӯй меоваранд ва онро манбай лаззат ва рафъи ниёзмандиҳои худ мепиндоранд.

Фаровонӣ ва дастрас будани маводи мухаддир. Намешавад инкор кард, ки фаровонии маводи мухаддир ва имкони осон дастрас кардани он таъсири зиёд ба нашъаманд кардани инсонҳои зудбовар, баҳусус наврасон ва ҷавонон, дорад.

Тасаввури лаззати ҷинсии бештар. Бархе аз одамон решай нашъамандиро дар робита бо алоқаҳои ҷинсӣ мединанд ва тасаввур мекунанд, ки истеъмоли маводи мухаддир лаззати ҷинсиро афзоиш медиҳад. Аммо вокеият ин аст, ки масрафи маводи мухаддир на танҳо тавононии ҷинсиро зиёд намекунад, балки мӯчиби заиф гардиданӣ тавононии шаҳвонӣ, безурӯтии мардон ва нозони занон мешавад.

Хулоса, нашъамандӣ аломати як бемориест, ки дар заминай беназоратии фарзандон, иродай сусти онҳо ва тасаввуроти нодуруст аз хушиҳои зиндагӣ ба вучуд меояд. Мавзӯи маводи мухаддир қалобаи печидаест, ки гиреҳҳои

кӯри онро ба осонӣ қушодан ғайримумкин аст. Мавзӯи мубориза бо нашъамандӣ бояд дар мағз андар мағзи масъалаҳои дохиливу хориҷӣ, иқтисодиву фарҳангӣ ва иҷтимииву хонаводагӣ мавриди баррасӣ қарор гирад. Бояд тамоми воситаҳои мавҷуда ба кор бурда шавад, то ин ки ба решакан кардани сабабҳои нашъамандӣ муваффақ гардем.

Дигар аз масъалаи ташвишовар гироши чавонон ба фарҳангӣ бегона мебошад.

Навчавонӣ баҳри пурталотуми зиндагӣ аст, зеро наврасиву ҷавонӣ беҳтарин даврони зиндагии инсон ва баҳори зиндагии одамӣ аст. Ин давра саршор аз шӯру шавқ, тавоноии ҷисмониву эҳсосӣ ва созандагиву навоварӣ аст.

Наврасон ва ҷавонон неруҳои созандай ҳар ҷомеа ҳастанд. Ҳамон ҷомеае солим ва пӯё ба ҳисоб меравад, ки қишири наврас ва ҷавони он аз тарбияти дуруст барҳӯрдор бошад.

Дурнамои зиндагии ояндаи инсонро метавон бар асоси амалкарди ў дар давраи ҷавонӣ пешбинӣ кард. Агар наврасон ва ҷавонони қишваре дар масири созандагиву ободонии он ҷомеа қадам зананд, истеъододҳои билқуввайи ҳудро ба фаъолият табдил диханд ва аз ҳуҷуми фарҳангии бегонагон дар амон бошанд, он қишвар ба самти пешрафти тараққӣ ҳоҳад рафт ва ба осонӣ ба уфуқҳои рушду камол ҳоҳад расид.

Барои парҳезкор будани ҷавонон аз шабехуни үнсурҳои фарҳангии бегона ва барои тарбияти ҷавонони барӯманд, тавоно, навовар, бофикру андеша ва боғайрат бояд онҳоро раҳнамоӣ кард. Ба ин манзур бояд бо рӯҳияи ҷавонон ва ниёзҳои эҳсосӣ ва равонии онҳо ошно шуд ва забони иртиботи муносиб бо онҳоро ҷустуҷӯ кард.

Ҳидояти рӯҳиву равонии ҷавонон барои нигоҳ доштани фазои солими ахлоқии ҷомеа нақши муҳимме дорад. **Зеро агар низоми тарбиятии қишвар тавонад, ки иде-**

алҳои созанд ва мутаносиб бо рӯҳи наврасон ва ҷавононро дар ихтиёри онҳо гузорад, бо ин роҳ насли наврасро аз гироиш ба идеалҳои дурӯғин ва вайронгар бозмедорад.

Наврасон ва ҷавононе, ки дар хонаводаи нобасомон ва муҳити омехта аз ихтилофоти хонаводагӣ парвариш ёфтаанд, заминаи ноустуворе барои тарбиятпазирӣ ҳоҳанд дошт. Агар падару модар беш аз ниёзҳои моддии фарзандонашон ба ҷанбаҳои рӯҳии ҳаёти онҳо пардозанд, ба зуҳур омадани падидаҳои номатлубе, аз қабили бeroҳагӣ, фасод, гироиш ба маводи муҳаддир, хеле коҳиш ёфта, батадриҷ рӯ ба нестӣ мегузоранд. Омори марбут ба сатҳи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки бештари қӯдакони бадрафткор аз набудани муҳити гарму самимӣ дар оила ва камбуди муҳаббати падару модар гила кардаанд.

Аз ин рӯ, хусусиятҳои даврони балогат ва навҷавонӣ ниёзҳои хоси худро доранд. Суръати зиёди рушд дар даврони наврасӣ, ки баъзе аз донишмандон онро «тавлиди дубора» номидаанд, ниёз ба ҳӯроки сергизоро дар ин давра талаб мекунад. Ҳамчунин шароити равонии хоси ин даврон баёнгари ин аст, ки наврасон ва ҷавонон ба оромиши равонии бештар ва муносибати самимонаву дӯстона ниёз доранд. Онҳо ҳамдаму дӯсте металабанд, ки вучудашонро дарк кунад ва ҳаргиз бо онҳо нохушоянд рафткор накунад. Наврасон дар ин даврон намепазиранд, ки касе онҳоро танқид кунад, таҳқику таҳдид намояд. Касонеро меҳоҳанд, ки, бидуни лаҳни омиrona, ҳокимона ва носеҳона, бо онҳо дӯстона ва самимона сухан гӯянд. Ҷавонон ниёз доранд, ки дигарон вучудашонро, ҳамон тавре ки ҳаст, дарк кунанд.

**ЧАНД СУХАН ДАР БОРАИ
УСУЛҲОИ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД**

Вучуди қӯдакон монанди замини киштнашудаест ва падару модар ба мисли кишоварzonанд. Ва ҳамчуноне ки дар

зиндагӣ мебинем, падару модар метавонанд бобони хубу ботадбира бошанд ва он гоҳ замини замири фарзанди худро ба боди сарсабзу ҳосилхез табдил медиҳанд. Ё ин ки волидон метавонанд дехқони бесалиқа, бепарво ва хунсард бошанд ва гузоранд, ки сарзамини ниҳоди фарзандашон пур аз ҳашра шавад. Беҳуда ҳалқ нағуфтааст, ки «фарзанди хуб боди падар, фарзанди бад доди падар». Вале ба бод ва ё ба дод мубаддал кардани фарзанд вобаста ба худи падару модар аст. Яъне дар салоҳияти комили падару модар аст, ки фарзандонашон инсонҳои комил, огоҳ, боодобу бофарҳанг шаванд ва ё ҳанӯз дар овони наврасӣ аз роҳи рост ба пайроҳаи качрафторӣ ва табоҳкориву чурму чиноят печ зананд.

Донишмандони риштаи таълиму тарбия барои тарбияи неки фарзандон ба падарону модарон якчанд тавсия ва ё қоида пешниҳод кардаанд, ки чанде аз умдарини онҳоро меоварем.

Фарзанди худро бояд дӯст дорем

Тамоми таърихи инсоният ба исбот расонидааст, ки гармиву муҳаббати хонаводагӣ аз муҳимтарин ва муасиртарин омилҳои тақвияти созгорӣ ва дурӣ аз фасоду олудагиҳо мебошад. Ва кӯдаке, ки дар муҳити гарми ин конун паноҳ мебарад, роҳу расми зиндагиро ёд гирифта, масъулияtpазири мешавад ва ба як шахси фаъоли иҷтимоӣ мубаддал мегардад.

Ҳеч кас, ба мисли кӯдак, ба ишқ, муҳаббат, навозиш ва таваҷҷӯҳ ниёз надорад.

Падару модар метавонанд ҳар рӯз ишқу таваҷҷӯҳашонро ба кӯдакон – аз навзод то наврас ва аз наврас то ҷавони ҳаждаҳсола – нишон диҳанд. Волидон хеле зуд дикқат медиҳанд, ки ниёзҳои ҳаётии кӯдак мутаносиб бо афзоиши синнии ў тағиیر мекунанд, аммо дар бисёр маврид фаромӯш мекунанд, ки ишқу муҳаббат ба фарзанд як ниёзи доимӣ аст.

Падару модари меҳрубон фарзандони меҳрубонро тарбият меқунанд. Падаре, ки аз ҳад саҳтири ва ҳудраъӣ аст, наметавонад фарзандони бомуҳабbat дошта бошад.

Ҳамеша ба қӯдакони худ бифаҳмонем, ки онҳоро дӯст медорем ва ҳар ҳодисае, ки пеш ояд, ба онҳо кумак ҳоҳем кард. Қӯдакон бояд бидонанд, ки, агар кореро аз надонистан нодуруст анҷом диханд, танбех наҳоҳанд шуд. Онҳо бояд итминон дошта бошанд, ки ҳатоҳояшонро бо роҳнамоии падару модар ислоҳ ҳоҳанд кард.

Бисёре аз мардум гумон меқунанд, ки муҳабbat ба фарзанд ин озод гузоштани ўдар анҷом додани корест, ки он лаҳза меҳоҳад анҷом дихад. Ин навъ рафтор ишқ ба фарзанд нест, балки бебандубор кардан ўст. Эҳтиром гузоштан ба фарзанд асоси муҳабbat аст ва ин кор вақте имконпазир мешавад, ки падару модар ба хотир дошта бошанд, ки қӯдакон аъзои хонаводаанд ва дар ҳар коре саҳм доранд ва метавонанд изҳори назар кунанд.

Падару модар набояд бо доду фарёд ва изҳори норозигӣ аз иҷрои супорише, ки ба қӯдак дода буданд, натиҷагирий кунанд. Ин гуна рафтор, ҷуз таҳқир кардан, аз байн бурдани эътимод ба иззати нафси қӯдакон, ба түғён водоштани онҳо ва ниҳоятан сар задани ҳисси беэҳтиромӣ нисбат ба падару модар ҳоҳад шуд.

Гӯш додан ба ҳарфҳои қӯдак ҳашми онҳоро коҳиш медиҳад ва омодай ҳамкорӣ меқунад. Баъзе аз падару модар, мутаассифона, наметавонанд розӣ бошанд, ки қӯдакон ҳақ доранд фикри шахсии ҳудро дошта бошанд.

Гуфтугӯ ва табодули назар бо фарзандон бисёр аҳамият дорад. Аз ҳамон даврони қӯдакӣ падару модар бояд бо фарзандонашон гуфтугӯ кунанд ва онҳоро барои фаҳмондани мавзӯъҳои гуногун ба доираи суҳбат қашанд. Дар файри ин сурат ҷавонон дар синни балогат, ҳангоми барҳӯрд бо мушкилот, ба падару модари худ ба сурати як дӯсти қобили эътимод наменигаранд ва мушкилоташонро бо дигарон дар миён мегузоранд.

Фарзандонро бояд ташвиқ кард, то афкору эҳсоташонро ба забон оваранд. Эҳтироми падару модар нисбат ба кӯдак бояд низ дар он зохир гардад, ки ба онҳо вақти бозӣ карданро чудо қунанд. Ба фаъолиятҳои онҳо ва ҳатто ба дӯстонашон таваҷҷуҳ нишон диҳанд.

Имрӯз модарони бисёре ҳастанд, ки фарзандони хурдсоли худро ба дasti мураббиён дода, ба кор мера-ванд. Ин метавонад асароти ноҳушоянде барои фарзандон ба ҳамроҳ оварад. Омори марбут нишон медиҳад, ки модарони корманд вақти ниҳоят камеро бо фарзандони худ мегузаронанд ва, чун аксар вақт, аз кори корхона ё идора ва масъулиятҳои хона ҳаставу монда мешаванд, наметавонанд фарзандони худро ба таври кофӣ таълим диҳанд.

Падару модаре, ки фарзандони худро ба оғӯш мекашанд ва онҳоро дӯстдориву навозиш мекунанд, пояҳои беҳдошти равонии онҳоро устувор месозанд.

Барои фарзанди худ сармашқи хуб бошем

Идеал ё сармашқ шудани падару модар муҳимтарин омили таълиму тарбия ва тазмини беҳдошти равонии фарзандон аст. Бояд дар хотир дошт, ки кӯдакон маъмулан аз роҳи **тақлид** ҳар кореро ёд мегиранд, на аз тариқи **ташивиқи** калонсолон. Кӯдакон мисли оинае ҳастанд, ки тамоми рафтори калонсолон дар онҳо мунъякис мешавад.

Тамоми калимотеро, ки падару модар ба кор мебаранд ва назареро, ки нисбати одамон, ҳодисаву воқеа ва гайра иброз медоранд, кӯдакон ба таври комил дар хотир нигоҳ медоранд. Бинобарин падару модар дар ҳузури кӯдак бояд тавре сухан гӯянд ва роҷеъ ба чизҳое сухбат қунанд, ки барои фароҳ шудани домани ҷаҳонбинии фарзандон муфид бошад.

Падару модар вазифадоранд, ки бо таваҷҷуҳ ба ниёзҳои фарзандони худ беҳтарин рафтор ва гуфторро аз худ нишон диҳанд. Онҳо ҳамчунин масъулият доранд, ки

тарбияти фарзандони худро то синни калонсолӣ бар уҳда дошта бошанд. Вақте волидон дар бораи тарбияти фарзандон саҳлангорӣ мекунанд, дар воқеъ вазифаи худро анҷом намедиҳанд.

Вақте падару модар дар ҳузури фарзанд риё мекунанд ва дурӯғ мегӯянд ва, бадтар аз ин, ба фарзандон ин корро ёд медиҳанд, табиатан беҳдошти равонии онҳоро дар ҳатар меандозанд.

Равоншиносон одат доранд ба падару модар таъкид кунанд, ки «криояти гуфтору аъмоли неку бехтарин равиши таълим мебошад». Воқеан ҳам, агар падару модар кӯдакони худро аз гуфтору аъмоли бад манъ кунанд, вале худашон ба ин аъмоли бад даст зананд, дар назари фарзандҳояшон инсонҳои дурӯя ва дурӯғгӯ чилва карда, таълиму тарбияшон бесамар ҳоҳад буд.

Барои мисол, агар падару модар меҳоҳанд содик буданро ба фарзандонашон биёмӯзанд, бояд аввал худашон намуна бошанд. Баъзе калонсолон ба фарзандонашон таъкид мекунанд, ки, агар касе телефон карда маро пурсид, гӯй, ки падарам ё модарам дар хона нестанд, дар ҳоле, ки падару модар дар хона ҳастанд ва намехоҳанд бо шахси телефонкарда сухбат кунанд. Аз ин рӯ, дурӯғ гуфтанро ба фарзандони худашон меомӯзанд ва барои сафед кардани худ мегӯянд, ки дурӯғи маслиҳатомез кори ношоистае нест.

Чунин одамон ин ҷанбаи масъаларо ба ҳисоб намегиранд, ки кӯдак аз мушоҳидаи чунин рафтори падару модар дучори сардаргумӣ мешавад ва мумкин аст дар оянда, вақте калон мешавад, дурӯғ гуфтанро, мисли волидайнаш, дар ҳама ҷо ба кор барад, то кораш пеш биравад, дар ҳоле, ки мумкин аст барои пеш бурдани кораш аслан ниёз ба дурӯғ гуфтан надошта бошад.

Дар ҳар сурат, агар падару модар бихоҳанд, ки фарзандонашон босадоқат, ҳушӯр, поку солим ва соҳиби рафтори дилпазир шаванд, бояд худашон намунаи хубе бошанд.

Баъзе падару модар, ки тасаввур мекунанд имондор ҳастанд, саъй мекунанд, ки имонашонро ба фарзандонашон талқин кунанд, то онҳо низ инсонҳои боимоне шаванд. Ва дар ин ҳол падару модар аслан аз фарзандони худ намепурсанд, ки оё онҳо моил ҳастанд ба тавру тарзе ки волидон вочиботи диниро ба ичро мерасонанд, анҷом диханд? Оё имони худи падару модар сармашқи фарзандонашон ҳаст? Ё фақат меҳоҳанд чизеро ба зӯрӣ ҳам ки бошад, ба фарзандонашон ёд диханд. Аз ин рӯ, вакте фарзандон бузург мешаванд, роҳи дигареро баҳри дарки беҳтари маъни зиндагӣ дар пеш мегиранд.

Агар падару модар меҳоҳанд, ки фарзандонашон пайрави меъёрҳои волои ахлоқӣ бошанд, бояд сараввал ҳудашон онҳоро сармашқи кори худ кунанд.

Дар роҳи тарбият ҳар як аз волидон нақшҳои бешумореро бар уҳда доранд. Дар ин миён нақши тарбиятии падар бисёр муҳим аст. Падар, ба манзури намунаи ибрат будан барои аъзои оила, вазифаҳои азиму муҳимеро бар ўҳда дорад ва масъулияти ў дар ин бора бисёр сангин аст. Падар барои фарзанд як идеале ба тамоми маънӣ аст ва вуҷудаш барои ў омӯзишҳои зиёдеро дар бар дорад.

Дар равоншиносии қӯдак ва низ усули тарбияти фарзанд муайян шудааст, ки қӯдакон падарро ҷеҳраи барҷаста, бузургтарин шахсият ва оқилтарин инсон медонанд. Агар касе бар интиқоди падари онҳо чизе гӯяд, онҳо падари худро дифоъ мекунанд.

Падар - аз назари қӯдак - намоди қудрат ва зомини ҳифзи хонавода аст ва ҳама орзуи қӯдак ин аст ва пайваста мекӯшад, ки мисли падараш бошад.

Падар - аз назари қӯдак - зомини рафъи ниёзҳост. Ҳар чизеро, ки аъзои хонавода ба он эҳтиёҷ доранд, падар омода мекунад. Қӯдак дар сояи падар нақу парвариш мебӯад. Ҳар чи қадар синни қӯдак бештар шавад, эътиқоди ў ба тавонмандӣ ва замонати падар бештар мешавад. Ба

тавре ки фарзандон дар навҷавонӣ модарро омили меҳру муҳаббат ва падарро омили таъмини зиндагӣ медонанд.

Падар намояндаи дунёи хориҷи фарзанд, маркази доноӣ ва огоҳӣ аст. Кӯдакон гумон мекунанд, ки падарашон дар ҳама кор ва ҳама масъала тавоно ва доно аст. Ҳатто кӯдаконе, ки муддате бар иллати чӣ ҳодисае аз падар дилгир мешаванд, ҳамвора дар бораи қудрату азamat ва аклу фикри ўандешаи баланд доранд.

Падар-бо аз роҳи меҳнат ба даст овардани рӯзии ҳалол ва таъмин намудани оила аз эҳтиёҷоти зиндагӣ-барои фарзандон намунаи беҳтарини омӯзиши ахлоқу рафтори хуб мебошад. Зоро рӯзии ҳалол дар сарнавишти фарзандон бисёр муассир аст. Фарзандон бояд ҳамеша қадррони чунин падар бошанд.

Дар иртибот ба ин мавзӯй Президент Эмомалӣ Раҳмон гуфтааст: «*Яке аз омиљои асосии ташаккули шаҳсияти кӯдак мавқеи тарбиявии падару модар мебошад, ки тарзи умумии тарбияро муайян менамояд. Роҳи асосии таъсиррасонии қалон-солон ба ташаккули шаҳсияти кӯдак ба онҳо омӯзондани меъёрҳои ахлоқист. Рафтору муносибатҳои қалонсолон ме-тавонанд барои кӯдак чун намуна хизмат кунанд*».

Фарзандони худро омӯзиш дихем

Баъзе аз падару модар ба ҷои омӯзиш додани фарзандон, дар мавриди аз уҳдаи коре набаромадан, онҳоро танбех мекунанд. Зоро танбех кардани фарзандон осонтар аз омӯзиш додан ё тарбият кардан аст. Ин навъ рафтор, ба ҷои ин ки фарзандонро ислоҳ кунад, онҳоро саркаш менамояд.

Натиҷаҳои амали нек ва пайомадҳои кори бадро ба кӯдакон бояд дар мисолҳои равшан, ки зиндагӣ аз онон мамлӯ аст, бояд фаҳмонд. Бояд ҳамеша дар хотир дошта бошем, ки ҷалб кардани кӯдак ба ҳар коре на бо фармони омиrona, балки бо мулоимат хубтар аст. Агар ба кӯдак ба ҷои «рав фалон корро кун» гуфтан, «дар ин кор ба ман кумак кун» гӯем, ўро бештар ба кор дилгарм мекунем.

Мо масъулем, ки роҳҳои дурусти омӯзиш додан ба фарзандонамонро ёд бигирем.

Ақидаи равоншиносон ин аст, ки бо рафтори боэҳтирому бомуҳаббат нисбат ба кӯдак бисёре аз мушкилотро ҳал кардан мумкин аст. Мо набояд кӯдакро дар баробари дигарон кӯчак шумурем, барои хатоҳое, ки аз ноғаҳмӣ аз вай сар мезананд, маломат кунем.

Падару модар бояд ҳамеша ҳангоми пушаймонии фарзанд аз кори хато узрашро бипазиранд ва бесабаб ўро танбех накунанд. Балки бо ташвиқ ва сабр ўро ба ислоҳ даъват кунанд.

Албатта, падарону модарон, дар баробари дар шахси худ нишон додани сармашқ, бояд заминаи онро фароҳам созанд, ки фарзанд худ низ дар пайи ноил шудан ба саодати хеш кӯшиш намояд, дар масири тарбият қадамҳои баланд бардорад ва батадриҷ равиши мустақили зиндагиро ёд гирифта, аз зери ҳимояти волидайн барояд. Дар ин марҳала вазифаи волидайн ҳидоят кардан, назорат намудан ва замина сохтан барои таълиму тарбияи худҷӯши фарзанд аст.

**Волидайн фарзандони худро бояд боинтизом
ва гапдаро тарбия қунанд**

Баъзе аз падару модар фикр мекунанд, ки аз байни ишқ ба фарзанд ва интизом бояд якеро интихоб намуд. Дар сурате, ки дидгоҳи саҳҳ дар мавриди тарбияи фарзандон ин аст, ки ишқ ба фарзанд ва интизоми онҳо якҷо бошад ва яке бидуни дигаре фоида надорад.

Дар мавқеяятҳои ҳассос ва ҳатарнок кӯдакон бояд мутеи падару модар бошанд. Дар мавридҳое, ки кӯдакон ба корҳои ҳатарнок даст мезананд ва корҳое мекунанд, ки падару модар намедонанд, наметавон танбехҳои ҷузъиро барои онҳо дар назар нағирифт. Аммо набояд фаромӯш кард, ки танбех ҳамеша бояд пас аз дарки саҳҳи иллати он ба ичро дарояд.

Вале фарзандро ҳаргиз набояд танбехи баданий кард. Зеро ҳар навъ танбехи баданий осори зааровари фаромӯшнашуданий бар беҳдошти кӯдак хоҳад гузошт.

Вале танбехҳои ғайриҷисмонӣ, аз қабили бардуруғ дареғ кардани муҳаббати падариву модарӣ, маҳрум кардан аз тамошои телевизор ба муддати чанд рӯз, боздостан аз бозӣ бо рафиқон ва амсоли инҳо, бар манфиати кор хоҳанд буд. Албатта, набояд ки муддати танбех тӯлонӣ бошад.

Фарзандонро беш аз ҳад сарзаниш кардан хуб нест, зеро онҳо метавонанд дилгир ва асабонӣ шаванд. Барои ба даст овардани натиҷаи матлуб бояд равиши танбех бо муҳаббат омехта бошад. Зеро фарзандон гавҳаре гаронбаҳо ва самараи ишқи падару модар ҳастанд. Агар волидон хоҳанд, ки фарзандонашон арзишҳои ахлоқии хонаводаро ба фарзандони худ биомӯзанд, бояд бомуҳаббат, меҳрубон ва гарму самимӣ бо онҳо рафтор кунанд.

Агар аз фарзандонатон ҳатое гузарад, бо нақуҳишу танбех ба ҷое расидан намешавад, балки бо тааммул ва шикебой мешавад ҳатои фарзандро ислоҳ намуд. Аз тарафи дигар, хуб аст ва бояд кӯшиш ба ҳарҷ дод, ки фарзандон ба оқибатҳои рафтори нодурусти худ пай бибараанд. Барои мисол, агар фарзанди волидайне бо касе парҳош кард ва ё нисбати касе бадрафторӣ кард, аз ў бояд талаб кард, то фавран узр пурсад. Ин таври ҳалли масъала кам-кам дар вучуди ў нақши хубе пайдо мекунад ва ҳангоме, ки пой ба зиндагии мустақил мениҳад, пешпо наҳоҳад ҳӯрд.

Падару модар бояд аз масъулияতҳои худ оғоҳ бошанд

Баъзе аз падарону модарон фикр мекунанд, ки агар ҳӯрок, пӯшок ва манзили фарзандонро фароҳам оваранд ва онҳоро ба мактаб бифиристанд, ба пуррагӣ вазифаи волидайнин худро ичро кардаанд. Ва ё фикр мекунанд, агар гаронбаҳотарин либосҳо ва боҳашаматтарин хо-

ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОЧИКИСТОН

наҳоро дар ихтиёри фарзандони худ бигузоранд ва онхоро ба донишгоҳҳои бонуфуз бифиристанд, падару модари хубу бомуҳаббате ба ҳисоб мераванд.

Аммо ин меъёрҳо наметавонанд нишон диҳанд, ки падару модар ба вазифаи аслии худ ошнӣ доранд. Падару модар замоне ба масъулиятаи худ оғоҳ мешаванд, ки дар бораи таълиму тарбияти қӯдакон иттилои кофӣ дошта бошанд. Замоне метавонанд мутобиқ ба вазифаҳои худ амал кунанд, ки бидонанд ниёзҳои қӯдак дар зинаҳои гуногуни рушд қадомҳост ва чӣ гуна бояд онҳоро шинохт ва амал кард.

Дар вучуди ҳар инсон истеъдодҳое гузашта шудааст ва ин истеъдодҳо дар партави парвариши саҳеҳ шукуро мешаванд. Илова бар истеъдодҳои фитрӣ, ки дар ҳама инсонҳо вучуд доранд, ҳар фард аз тавоноиҳои визга низ барҳӯрдор аст. Ва зарур аст, ки ин истеъдодҳо дар партави диққат ва назорати волидайну муаллимону мураббиён ба хубӣ шинохта ва химоят шаванд ва тарбияти фарзанд ба тарзи матлӯб сурат гирад.

Тарбия кори осон нест, балки зариф, дақиқ ва мураккаб аст. Илми башар бо ҳама пешрафте, ки дорад, ҳанӯз дар шинохти тамоми жарфои вучуди инсон тавфиқи комил наёфтааст. Бинобарин амри нозуку зарифи тарбият ба талоши хастагинопазир ва пайваста ниёз дорад.

Равшан аст, ки барои фарзандон ҳеч хидмат ва сармояи беҳтар аз адабу тарбияи саҳеҳ нест, чунон ки барои падару модар низ ҳеч вазифае муҳимтар аз таълиму тарбия вучуд надорад.

Умедворем, ки ин нуктаҳои санҷида ва аз имтиҳони зиндагӣ гузашта барои ҳамватанони гиромӣ дар кори душвор ва пурифтиҳори таълиму тарбияи фарзандон судманд ҳоҳанд буд.

Муаррифиномаи муаллифон

**Сайдзода Зафари Шералиӣ
(Сайдов Зафар Шералиевич)**

Соли таваллудаш 1961, тоҷик, маълумоташ олӣ, аз соли 1989 – номзади илми фалсафа.

Соли 1983 Донишгоҳи давлатии (алъон – миллӣ) Тоҷикистонро бо ихтисоси муаррих ва ҷомеашинос хатм кардааст.

Солҳои 1983 – 1986: аспирант ва асистенти кафедраи фалсафаи До-нишгоҳи давлатии Тоҷикистон.

Солҳои 1987 – 1990: корманди масъул, мудири бахш ва мудири шӯъбаи идеологии КМ комсомоли Тоҷикистон.

Солҳои 1990 – 1991: сармухтаҳас-сиси Кумитаи Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба корҳои ҷа-вонон.

Солҳои 1991 – 1992: корманди масъули дафтари матбуоти Прези-дент ва Девони Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Солҳои 1993 – 1995: сардори Раёсати иттилооти Вазорати корҳои ҳориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Солҳои 1995 – 2003: котиби матбуотии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Солҳои 2003 – 2008: директори Агентии миллӣ иттилоотии Тоҷикистон «Ховар» дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Аз 5 февраляи соли 2008: мушовири калони дастгоҳи Президенти Тоҷикистон оид ба робитаҳои ҳориҷӣ.

Муаллиф, мураттиб ва муҳаррири 68 китоб ва мақолаҳои зиёд оид ба масъалаҳои фалсафа, забон, сиёсатшиносӣ, таърихи навтарин ва фарҳанги иттилоотии Тоҷикистон мебошад.

Дорандай Ҷоизаи Иттифоқи журналистони Тоҷикистон ба номи Абулқосим Лоҳутӣ, Ифтихорномаи (мукофоти олии) Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ва Ифтихорномаи Парлумони Ҷумҳурии Чече-нистони Федератсияи Россия. Аълоҷии фарҳанги Тоҷикистон аст.

Оиладор, соҳиби се фарзанд мебошад.

Холов Абдуқаҳҳор Сатторовиҷ 19 марта соли 1971 дар ноҳияи Ҳисори Ҷумхурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Миллаташ тоҷик.

Соли 1993 Донишкадаи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино, соли 2000 филиали До-нишгоҳи давлатии Москва дар шаҳри Уляновски Федератсияи Россия (бо ихтисоси иқтисодшинос), соли 2009 Донишгоҳи ал-Азҳари Ҷумхурии Мисри Араб (бо ихтисоси забону адабиёти арабӣ) хатм намудааст.

Дар миёнаи солҳои 1990-ум ба ҳайси корманди масъули дастгоҳи Сарвари давлат ифои вазифа намудааст.

Дар тӯли 20 соли охир бо фаъолияти босамари соҳибкорӣ, аз ҷумла дар ҳориҷи кишвар, машғул аст.

Аз соли 2014 раиси Шӯрои нозирони ҶДММ «Сармоягузории байнамилалии Дубай» мебошад.

МУНДАРИЧА

Пешгуфтор.....	3
Рисолати фарзанди асили миллат	6
Тоҷикистон дар масири созандагӣ	27
Пешбару раҳнамои маънавии чомеа	106

**Сайидзода Зафари Шералий
Абдуқаҳхор Сатторович Холов**

НАҚШИ СИЁСИИ ПРЕЗИДЕНТИ ЧУМХУРӢ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ДАР РУШДИ БОСУБОТИ ТОҶИКИСТОН

Хаммуаллифи гояҳои концептуалӣ – **Фаридун Саидов**
Сармуҳаррир – номзади илми таъриҳ **Абдунаబӣ Сабуров**
Мусаҳҳех – **Абдуллои Хайрулло**
Муҳаррири техникӣ – **Елена Курълёва**

Ба чоп 12.06.2014 имзо шуд.
Чузъи нашрию ҳисобӣ 8,2.
Хуруфи адабӣ Times New Roman Tj.
Супориш № 26/14. Адади нашр 500.

Дар ЧДММ «Контраст» чоп шудааст.
ш. Душанбе, к. Н. Муҳаммад, 28